

ARCHIVUM ROMANUM SOCIETATIS IESU
The Archives of the House of the Superior General

ir Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras

„KRAŽIŲ KOLEGIJOS ISTORINIAI ŠALTINIAI“

Historia collegii Crosensis Societatis Iesu
Annuae literae collegii Crosensis

KRAŽIŲ JĖZUITŲ KOLEGIJOS ISTORIJOS ŠALTINIAI

ir

METINIAI LAIŠKAI

Kražiai

2015

Lotyniškų tekstų tyrė:

Dr. Živilė Nedzinskaitė

Dr. Darius Antanavičius

Redaktorius:

Dr. Liudas Jovaiša

Sudarytojas:

Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras

Viršelio iliustracija:

Antanas Kozlovskis, Kražių kolegija, XIX a. Šiaulių „Aušros“ muziejaus eksponatas

Prieduose pateikti:

Archivum Romanum Societatis Iesu (ARSI) skaitmeniniai vaizdai

Historia collegii Crosensis Societatis Iesu (Lith. 43 / Historia, 1693–1695, f. 260-261v)

Annuae literae collegii Crosensis (Lith. 43 / Annuae Collegii Crosensis, 1693–1695, f. 284-285v)

Turinys

Apie projektą.....	6
Kražių misijos 1611 m. metinis laiškas.....	7
Kražių rezidencijos 1615 m. metinis laiškas.....	7
Kražių kolegijos 1616 m. metinis laiškas.....	8
Kražių kolegijos 1625 m. metinis laiškas.....	8
Kražių kolegijos 1626 m. metinis laiškas.....	8
Kražių kolegijos 1618–1621 m. istorija.....	9
Kražių kolegijos 1634–1636 m. istorijos santrauka.....	10
Kražių kolegijos 1640–1642 m. istorija.....	10
Kražių rezidencijos 1615 m. metinis laiškas.....	11
Kražių kolegijos 1617 m. metinis laiškas.....	11
Kražių kolegijos 1624 m. metinis laiškas.....	12
Kražių kolegijos 1634 m. metinis laiškas.....	13
Kražių kolegijos 1635 m. metinis laiškas.....	13
Kražių kolegijos 1636 m. metinis laiškas.....	14
Kražių kolegijos 1638 m. metinis laiškas.....	14
Kražių kolegijos 1642–1644 m. istorija.....	15
Kražių kolegijos 1646–1648 m. istorija.....	15
Kražių kolegijos 1642–1644 m. metinis laiškas.....	16
Kražių kolegijos 1645 m. metinis laiškas.....	17
Kražių kolegijos 1646 m. metinis laiškas.....	17
Kražių kolegijos 1647 m. metinis laiškas.....	17
Kražių kolegijos 1648 m. metinis laiškas.....	18
Kražių kolegijos 1650 m. metinis laiškas.....	18
Kražių kolegijos 1650 m. istorija.....	18
Kražių kolegijos 1655 m. metinis laiškas.....	19
Kražių kolegijos 1657 m. metinis laiškas.....	19
Kražių kolegijos 1655–1657 m. istorija.....	19
Kražių kolegijos 1658–1660 m. istorija.....	20
Kražių kolegijos 1658–1660 m. metiniai laiškai.....	21
Kražių kolegijos 1661–1664 m. istorija.....	21
Kražių kolegijos 1661–1664 m. metiniai laiškai.....	22
Kražių kolegijos 1665–1668 m. istorija.....	23
Kražių kolegijos 1665 m. metinis laiškas.....	24
Kražių kolegijos 1666 m. metinis laiškas.....	24

Kražių kolegijos 1667 m. metinis laiškas.....	24
Kražių kolegijos 1668 m. metinis laiškas.....	25
Kražių kolegijos 1670–1672 m. istorija	25
Kražių kolegijos 1670–1672 m. metiniai laišakai	26
Kražių kolegijos 1672–1675 m. metiniai laišakai	27
Kražių kolegijos 1673–1675 m. istorija	28
Kražių kolegijos 1675–1677 m. istorija	29
Kražių kolegijos 1675–1677 m. metiniai laišakai	30
Kražių kolegijos 1679–1681 m. istorija	31
Kražių kolegijos 1679–1681 m. metiniai laišakai	32
Kražių kolegijos 1682–1684 m. metiniai laišakai	33
Kražių kolegijos 1682–1684 m. istorija	34
Kražių kolegijos 1685–1689 m. metiniai laišakai	35
Kražių kolegijos 1685–1689 m. istorija	36
Kražių kolegijos 1690–1692 m. metiniai laišakai	37
Kražių kolegijos 1690–1692 m. istorija	38
Historia collegii Crosensis Societatis Iesu.....	39
Kražių kolegijos 1693–1695 m. istorija	42
Annuae literae collegii Crosensis	44
Kražių kolegijos 1693–1695 m. metiniai laišakai	47
Kražių kolegijos 1696–1699 m. metiniai laišakai	48
Kražių kolegijos 1696–1699 m. istorija	49
Kražių kolegijos 1700–1704 m. metiniai laišakai	51
Kražių kolegijos 1700–1704 m. istorija	52
Kražių kolegijos 1705–1710 m. istorija	53
Kražių kolegijos 1705–1710 m. metiniai laišakai	56
Priedas Nr. 1	59
Priedas Nr. 2	63

Apie projektą...

2013 metais Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras vykdė „Kražių kolegijos istorinių šaltinių paieškos“ projektą. Šiuo projektu siekta surasti ir atrinkti Kražių kolegijos istorijos šaltinius, saugomus Romos archyvuose bei įgyti jų skaitmenines kopijas. Tuo tikslu Romos archyve užsakytos ir padarytos 326 skaitmeninės kopijos. Rasti Kražių kolegijos istoriniai šaltiniai, saugomi *Archivum Romanum Societatis Iesu*, apima dokumentus nuo 1614 m. iki 1769 m. Svarbiausi rasti dokumentų kompleksai – *Annuae litterae* (tai metinės veiklos ataskaitos, laiškai, kasmet rašyti dar nuo 1610 m., kai pradėjo veikti jėzuitų misija, netrukus virtusi rezidencija ir galiausiai – kolegija), kasmetinės namų istorijos – *Historia* (metiniai jėzuitų katalogai, biografijos, žemėlapiai, brėžiniai). Šiuose šaltiniuose užfiksuota, kokie svarbiausi įvykiai nutiko Kražių kolegijoje XVII – XVIII amžiuje, kaip gyveno kolegijos jėzuitų bendruomenė, kokių apaštalavimo vaisių sulaukta. Dokumentuose plačiai atspindimas ne tik kolegijos gyvavimas, bet ir Kražių apylinkių socialinė, kultūrinė ir politinė tikrovė. Projektą įgyvendino vyresnysis mokslo darbuotojas, Lietuvos katalikų mokslo akademijos narys, tęstinio leidinio „Bažnyčios istorijos studijos“ vyriausiasis redaktorius, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dėstytojas, humanitarinių mokslų daktaras Liudas Jovaiša.

2015 m. įgyvendinamas projektas „Kražių kolegijos istoriniai šaltiniai“. Projekto metu tęsiami 2013 m. pradėti darbai – tiriama Romos archyve surinkta Kražių jėzuitų kolegijos medžiaga (skaitmeninės dokumentų kopijos). Prie projekto įgyvendinimo prisidėjo humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja Živilė Nedzinskaitė, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos istorijos instituto vyresnysis darbuotojas Darius Antanavičius ir vyresnysis mokslo darbuotojas, Lietuvos katalikų mokslo akademijos narys, tęstinio leidinio „Bažnyčios istorijos studijos“ vyriausiasis redaktorius, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dėstytojas hum. moksl. dr. Liudas Jovaiša.

Šis leidinys – projekto „Kražių kolegijos istoriniai šaltiniai“ dalis.

Projektą įgyvendina:

Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras

Projektą remia:

Jėzaus Draugijos Romos archyvas (ARSI)

Kražių misijos 1611 m. metinis laiškas

(Lith. 38-1 / Annuae Missionis Crosensis, 1611, f. 72v.)

353 asmenys atliko pirmąją išpažintį, 4603 – įprastą išpažintį; pataisyta virš 100 negaliojusių išpažinčių; katalikų tikėjimą išpažino 8 klaidatikiai protestantai; pakrikštyti keturi senyvo amžiaus vyrai ir viena 9 metų mergaitė, kuri per klaidą nebuvo deramai pakrikštyta (krikštatevis tik buvo atnešęs ją prie uždarytos bažnyčios, manydamas, kad to pakanka). Krizma ir aliejumi patepta daug protestantų dvasininkų pakrikštytų kūdikių. Pataisytos 35 slaptos ir 5 protestantų dvasininkų palaimintos santuokos. Žmonės raginti atlikti išpažintį ir priimti Komuniją. Įdėta daug pastangų atversti į tikėjimą liaudį, nugrimzdusią į pagoniškus ritualus; minimi įvairūs senieji lietuvių dievai (Žemopatis, Andeivis ir kt.), šventosios giraitės, kurių nevalia kirsti, prietarai, kad patyrusieji kokią nors nelaimę yra dievų nubausti už tai, kad pasikėsino į tas giraites. Daug valstiečių yra taip prispausti, kad nėra buvę bažnyčioje ir nieko negirdėję apie tikrąjį tikėjimą, tačiau dabar atkanka gausiai ir iš toli (net iš už penkių mylių), kad atliktų išpažintį ir būtų pamokyti to, kas būtina sielų išganymui.

Kražių rezidencijos 1615 m. metinis laiškas

(Lith. 38-1 / Annuae Residentiae Crosensis, 1615, f. 107)

Šiomet gauta Žemaičių seniūno ir LDK didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus fundacija kolegijai ir Mikalojui Kristupui Radvilai „Našlaitėliui“ priklausančio žemės sklypo dovanojimas jos pastatams. Pakrikštyta 300 kūdikių; 1250 asmenų atliko išpažintį. Katalikų tikėjimą išpažino vienas antitrinitorius ir 12 kalvinistų; 4 asmenys atliko dvasines pratybas; minimi įprastiniai apaštalavimo darbai. 1615 m. rugpjūčio mėn. iš Vilniaus į Kražius buvo perkeltos šv. kankinio Marino relikvijos, ta proga buvo surengtos iškilmės su procesija, kurioje dalyvavo daug miestiečių ir paprastos liaudies, grojo muzika. Visoje Žemaitijoje pasklidus žiniai apie šias stebuklingas relikvijas, į Kražius ėmė plūsti daug žmonių, ypač ligonių, kad patirtų jų stebuklingą galią. Vienas bajorų kūdikis, dėl kurio sveikatos tėvai jau buvę netekę vilties, paaukojus jį šv. Marinui, pasveiko. Paršo įkrimsta nėščioji, gimdydama per anksti didžiausiuose skausmuose, paaukojo save šv. Marinui ir, nors pagimdė pusiau negyvą kūdikį, pati liko sveika. Paskui ji davė įžadą, prašydama, kad kūdikis, ligi numirs, būtų spėtas pakrikštyti; taip ir atsitiko, ir kūdikis mirė tik trečią dieną po gimimo. Stebuklingai nubaustas ir po to išgydytas šv. Marinui piktžodžiavęs, o vėliau atgailavęs ir davęs įžadą paaukoti sidabrinę plokštelę auksakalys. Minima, kad vos per du mėnesius bažnyčioje atsirado net 17 šv. Marinui pakabintų votų – sidabrinių plokštelių.

Kražių kolegijos 1616 m. metinis laiškas (Lith. 38-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1616, f. 120v)

Buvo pastatyti laikini mediniai kolegijos namai (į juos tėvai persikėlė iš senųjų namų), o tuo tarpu vežamos statybinės medžiagos mūrinei kolegijai. Atidaryta pirmoji mokinių klasė, turinti 50 mokinių. Išklaustyta 14294 išpažintys, 1000 išpažinčių, atliktų pirmą kartą, ir 200 viso gyvenimo išpažinčių. Pataisytos 44 santuokos. Sutaikyta daug besivaidijančių asmenų; 19 asmenų atkalbėta nuo melagingos priesaikos davimo; katalikų tikėjimą išpažino 9 kalvinistai ir 1 antitrinitorius (jo istorija pasakojama plačiau). 2 asmenys atliko dvasines pratybas. Vykdyta įprastinė apaštalavimo veikla. Kolegijai per šiuos metus buvo suaukota apie 600 auksinų. Kolegijos kunigas taip sugėdino vieną vietinę palūkininkę, kad ši jėzuitams tarpininkaujant gražino visus 500 auksinų vienam jos apiplėštam kilmingajam, kuris, būdamas klaidatikis, nustebo dėl tokio kilniaširdiško poelgio ir suteikė vilčių, kad pereis į katalikų tikėjimą.

Kražių kolegijos 1625 m. metinis laiškas (Lith. 38-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1625, f. 182)

Metai buvo sunkūs tiek dėl priešų antpuolių [turimi galvoje su Švedija vykę karo veiksmai], tiek dėl aplink siaučiančio maro. Minimi įprastiniai apaštalavimo darbai. Vienas asmuo atliko dvasines pratybas, vienas įstojo į jėzuitų naujokyną; katalikų tikėjimą išpažino trys liuteronai, aštuoni kalvinistai ir vienas stačiatikis. Vienas kalvinistas tapo kataliku, ligos metu davęs įžadą Šiluvos Dievo Motinai. Detaliai pasakojama vienos protestantų šeimos (motinos ir sūnaus) atsivertimo į katalikų tikėjimą istorija. Kolegijos veiklai šiais metais buvo suaukota 7813 auksinų, iš kurių 5000 kolegijai testamentu užrašė velionis Žemaičių vyskupas Mikalojus Pacas, miręs Italijoje. Iš šių pinigų kolegija nupirko šalia esantį žemės sklypą ir pastatė jame savo reikmėms labai patogų dvarelį (vilą), taip pat užsakė pagaminti sidabrinį smilkytuvą ir šv. Marino, Kražių globėjo, relikvijorių.

Kražių kolegijos 1626 m. metinis laiškas (Lith. 38-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1626, f. 189-189v)

Kolegijai priklauso iš viso 24 asmenys. 18 gyvena kolegijoje: iš jų 8 kunigai, 2 magistrai [t. y. dėstantys studentai], o likusieji [broliai] rūpinasi namų ūkiu. 4 asmenys veikia Varnių misijoje: vienas darbuojasi kaip pamokslininkas, kitas dėsto moralinę teologiją, o namų ūkyje jiems padeda du broliai. Vienas iš jų – Stanislovas Jučevičius – šiais metais mirė. Jis buvo žemaitis, 30 metų amžiaus, Draugijoje baigė trečius metus. Virbalio misijoje triūsė 2 asmenys, kurie, nesant vietos klebono, padėjo užsikrėtusiems maru. Toliau išdėstoma įprasta sielovados darbų ataskaita, pateikiant keletą konkrečių istorijų. Išklaudyta daugiau kaip 6400 išpažinčių, katalikų tikėjimą išpažino 12 protestantų, pakrikštyta 150 kūdikių. Katekizmo mokymas iškilmingai perkeltas iš Kražių parapiinės bažnyčios į kolegiją. Kolegijos biblioteką papildė dviejų klebonų dovanotos knygos, jų vertė siekia 300 auksinų.

Kražių kolegijos 1618–1621 m. istorija

(Lith. 38-1 / Historia, 1618–1621, f. 241a, 241av, 241b, 241bv)

1618 m. Jeronimas Valavičius, buvęs LDK išdininkas, tapęs Žemaitijos seniūnu, parodė palankumą Jėzaus Draugijai. Pasikvietęs Kražių kolegijos jėzuitus į Tytuvėnų bernardinų bažnyčios ir vienuolyno kartinio akmens šventinimo iškilmes, pietų metu prie stalo Kražių kolegijos rektoriui atskleidė sumanytą Vilniaus universitetą praplėsti dviem – teisių ir medicinos – fakultetais. Be to, Kražių kolegijos reikmėms paskyrė 200 auksinų, o neturtingų studentų išlaikymui – 1500 auksinų. Jono Karolio Chodkevičiaus žmona Sofija kolegijai dovanavo brangių puošmenų (du auksu siuvinėtus arnotus, du tokius pat antependijus, auksinį kieliką), kita kilmingoji testamentu paliko 200 auksinų vertės sidabrinį paauksuotą kieliką. Virbalio misijoje darbavosi du tėvai su dviem broliais; ten katalikų tikėjimą išpažino 22 protestantai. Mokykloje pradėjo veikti Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų sodalicija. Į Kražių parapiinę bažnyčią, kuria kol kas naudojasi jėzuitai, iškilmingai įneštos šv. Marino relikvijos, o jų vieta papuošta sidabrine lempa ir dešimčia atvaizdų, vaizduojančių šventojo patirtus kentėjimus.

1619 metai buvo džiugūs tuo, kad į savo vyskupijos sostinę, tapęs Žemaičių vyskupu, įžengė Stanislovas Kiška, tačiau liūdesį atnešė nesavalaikė fundatorės Sofijos Chodkevičienės mirtis; kelios jėzuitų poros, paprašytos fundatoriaus, dalyvavo jos laidotuvėse Kretingoje ir suteikė fundatoriui paguodos.

1620 m. pasižymėjo kolegijos augimu. Kolegijoje gyveno 15 jėzuitų: 7 kunigai, 2 magistrai, 6 broliai. Vienas, darbštus tėvas Jonas Lenartavičius, pasimirė. Kitas tėvas drauge su broliu lydėjo vyskupiją vizituojantį vyskupą. Užpernai įvesta Švč. Mergelės Marijos sodalicija, šiemet popiežiaus oficialiai patvirtinta, tapo Romos sodalicijai suteiktų dvasinių malonių dalininke. Pastatyti mūriniai pastatai jėzuitams gyventi, gauta daug aukų. Iš Vilniaus į Kražius perkelta ir jėzuitų globai pavesta vyskupijos seminarija. Dėl žmonių trūkumo ir menkos vilties sulaukti fundacijos jėzuitai atšaukti iš misijos Virbalyje. Nors vienas siūlėsi skirti jėzuitų išlaikymui 800 auksinų metinių pajamų, kitas – erdvų mūrinių namą, dar kiti – kitokios paramos, jų troškimai neišsipildė. Kolegija gavo aukų 238 auksinų vertės daiktais ir 1950 auksinų grynais pinigais. Tarp aukotojų išsiskyrė karaliaus dvariškis Baltramiejus Berdauskas; kad būtų dar palankesnis kolegijai, Tėvas Generolas padarė jį visos Jėzaus Draugijos dvasinių malonių dalininku.

1621 m. pernykštis kolegijos narių skaičius (17) pagausėjo dar vienu nariu, o metų pabaigoje, švedams išvijus jėzuitus iš Rygos, gyventojų dar padaugėjo. Trys jėzuitai davė iškilmingus galutinius įžadus: vienas tapo profesu, kitas – dvasiniu pagalbininku, trečias – broliu. Gegužės pradžioje, dalyvaujant dideliame būriui paprastos liaudies ir kilmingųjų, buvo padėtas kartinis kolegijos bažnyčios akmuo, kurį pašventino Žemaičių vyskupas Stanislovas Kiška, o pamokslą pasakė ypatingas Jėzaus Draugijos bičiulis ir geradarys Merkelis Elijoševičius Geišas, LDK referendorius ir

Vilniaus katedros prelatas [bei Kražių klebonas]. Po pašventinimo apeigų ir Mišių kolegijos koplyčioje surengtas pokylis, po kurio parodytas vaidinimas apie Bažnyčios nuosavybę ir išdalytos šia proga išleistos knygelės (*Sacra Lithothesis*). Kolegijos koplyčią papuošė naujas altorius ir 10 didelių elegantiškos tapybos paveikslų. Lenkijos Karalystės luomų išrinktas vadovauti prieš turkus pasiūstai kariuomenei, po pergalės mūšio lauke mirė kolegijos fundatorius Jonas Karolis Chodkevičius; gavus žinią apie tai, atliktos pamaldos. Švedijos karaliui Gustavui Adolfui prispaudus Livoniją, žemaičių bajorai, baimindamiesi įsiveržimo, kone visi ėmėsi ginklų; tarp jų įprastais Draugijos patarnavimais darbavosi du kolegijos jėzuitai. Tokiu sunkiu metu kolegiją pasiekė mažai fundacijų – tiek dėl nederliaus, tiek dėl kareivių varginimo. Didelę dalį suaukotos 242 auksinų sumos sudarė vieno jezuito, atsisakiusio nuosavybės teisių į savo tėvoniją, auka (100 auksinų).

Kražių kolegijos 1634–1636 m. istorijos santrauka

(Lith. 38-1 / Historia, 1634–1636, f. 243)

1634–1635 m. kolegijai priklausė iš viso 26 asmenys, iš kurių 4 veikė Varniuose, o 2 – Žemaičių vyskupo Jurgio Tiškevičiaus dvare; 1636 m. vien Kražių kolegijos gyventojų buvo 26. 1634 m. pradėtas dėstyti moralinės teologijos kursas, kurį skaitė atskiras dėstytojas; kurso klausė ir jėzuitai, ir studentai ne jėzuitai. 1636 m. prisijungė antras teologijos dėstytojas, dėstęs Šv. Raštą. Trečias dėstytojas pradėjo atskirą poetikos, kuri iki tol priklausė aukščiausiai gramatikos klasei, kursą. Užmiesčio dvarelyje, į kurį vykstama atostogoms, pastatytas atskiras pastatas atokiau nuo šeimos namo, beveik apsuptas tvenkinių. Kolegija bylinėjosi dėl 1635 m. vieno kilmingojo užrašytų žemės valdų, kurias užėmė geradarių giminaičiai. Pilies teisme jėzuitus palaikius ir Žemaičių vyskupui Jurgiui Tiškevičiui, kuris ekskomunikavo grobikus, ir karaliui, atsiuntusiam savo raštą šiuo reikalu, kita pusė atsiprašė jėzuitų, gražino jiems užgrobtas žemės valdas ir sumokėjo kompensaciją už negautas pajamas ir nupjautus javus.

Kražių kolegijos 1640–1642 m. istorija

(Lith. 38-1 / Historia, 1642, f. 381-382)

Per pastarąjį trejų metų laikotarpį (1640–1642) kolegijai priklausė iš viso 32 asmenys: 13 tėvų, 5 magistrai, 3 teologijos kurso klausytojai, o likusieji – broliai. Šiuo laikotarpiu mirė tėvas Simonas Kaunackis. Kolegijos klasėse mokėsi iš viso daugiau nei 100 mokinių. Kolegijos turtą papildė šalia jos esantis dvarelis, taip pat buvo nupirkta didesnė dalis užmiesčio dvareliui reikalingos žemės. Per šį trejų metų laikotarpį su geradarių parama buvo sėkmingai toliau statoma kolegijos bažnyčia, kurios statyba anksčiau buvo ilgam sustojusi. Užmiesčio dvarelyje buvo įrengta keletas tvenkinių, pastatytas malūnas ir nauji kolegijos narių poilsio namai. Toliau aprašomas naujai įgytas kolegijos bažnyčios inventorių: 6 sidabrinės žvakidės, sidabrinis kielikas, 4 įvairiaspalviai arnotai, išsiuvinėti aukso ir sidabro siūlais, 4 antependijai, vertinga kapa ir dalmatikos, taip pat kiti bažnyčios ir altorių reikmenys; tam išleista iš viso 5000 auksinų. Toliau aprašoma įprasta sielovadinė veikla, išsamiau nupasakojant

keletą įsimintinesnių ir pamokančių istorijų. Pirmiausia darbuotasi misijose Žemaitijoje; jų metu pakrikštyta 20 kūdikių, o 1000 asmenų pirmą kartą atliko išpažintį. Antra, kasmet po 4–5 kartus buvo vykstama į misijas Kuršo kunigaikštystėje: ten 18 protestantų išpažino katalikų tikėjimą, buvo platinamas rožinio kalbėjimas ir pamaldumas pal. Stanislovui Kostkai. Trečia, vykdyta misija kalvinistinėje Biržų kunigaikštystėje: čia išpažintį pirmą kartą atliko virš 400 (dauguma – jau vyresnio amžiaus) žmonių, viso gyvenimo išpažintį atliko 200 asmenų, katalikų tikėjimą išpažino 30 protestantų šeimų ir 19 pavienių asmenų.

Kražių rezidencijos 1615 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Residentiae Crosensis, 1615, f. 94-95v)

Šiomet gauta Žemaičių seniūno ir LDK didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus fundacija kolegijai ir Mikalojui Kristupui Radvilai „Našlaitėliui“ priklausančio žemės sklypo dovanojimas jos pastatams. Pakrikštyta 300 kūdikių; 1250 asmenų atliko išpažintį. Katalikų tikėjimą išpažino vienas antitrinitorius ir 12 kalvinistų; 4 asmenys atliko dvasines pratybas; minimi įprastiniai apaštalavimo darbai. 1615 m. rugpjūčio mėn. iš Vilniaus į Kražius buvo perkeltos šv. kankinio Marino relikvijos, ta proga buvo surengtos iškilmės su procesija, kurioje dalyvavo daug miestiečių ir paprastos liaudies, grojo muzika. Visoje Žemaitijoje pasklidus žiniai apie šias stebuklingas relikvijas, į Kražius ėmė plūsti daug žmonių, ypač ligonių, kad patirtų jų stebuklingą galią. Vienas bajorų kūdikis, dėl kurio sveikatos tėvai jau buvę netekę vilties, paaukojus jį šv. Marinui, pasveiko. Paršo įkrimsta nėščioji, gimdydama per anksti didžiausiuose skausmuose, paaukojo save šv. Marinui ir, nors pagimdė pusiau negyvą kūdikį, pati liko sveika. Paskui ji davė įžadą, prašydama, kad kūdikis, ligi numirs, būtų spėtas pakrikštyti; taip ir atsitiko, ir kūdikis mirė tik trečią dieną po gimimo. Stebuklingai nubaustas ir po to išgydytas šv. Marinui piktžodžiavęs, o vėliau atgailavęs ir davęs įžadą paaukoti sidabrinę plokštelę auksakalys. Minima, kad vos per du mėnesius bažnyčioje atsirado net 17 šv. Marinui pakabintų votų – sidabrinių plokštelių.

Kražių kolegijos 1617 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1617, f. 144v-147)

Šalia 1616 m. pradėto dėstyti trimečio gramatikos kurso šiais metais atidarytos dvi – poetikos ir retorikos – klasės. Žymiai pagausėjo mokinių, pas jėzuitus perėjo mokytis nemaža mokinių nekatalikų. Miestiečiai entuziastingai rašėsi į Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų sodaliciją, kurios mėnesiniams susirinkimams paskirta patalpa – joje sakomi pamokslai, o Marijos švenčių proga aukojamos Mišios. Per Kalėdų šventes vykdyta misija Varniuose (klaudyta išpažinčių, mokyta katekizmo, sakyti pamokslai); Žemaičių vyskupijos administratorius [Merkelis Eljoševičius Geišas] kolegijos rektoriui už tai padėkojo raštu. Antroji misija atlikta per Velykas, o metų pabaigoje vykta į miestelį, kuriame gyvuoja ir kalvinistų bendruomenė. Žemaitijos parapijose bažnyčiose vyko jubiliejaus atleidai, tad vietos klebonai labai kvietė kolegijos jėzuitus jiems padėti klausant išpažinčių,

sakant pamokslus, mokant tikėjimo tiesų. Toliau pateikiama konkreti visų metų sielovadinio darbo statistika: išklaudyta 21237 išpažintys, pataisytos 60 asmenų santuokos, 15 liuteronų ir kalvinistų išpažino katalikų tikėjimą, 7 kunigai atliko dvasines pratybas, 2 asmenys įstojo į Draugijos naujokyną. Iš Romos į Vilnių, o po to į Kražius atgabenus šv. kankinio Marino relikvijas, jos buvo iškilmingai padėtos parapiinėje bažnyčioje. Auga šio šventojo gerbimas, vyksta stebuklai, kuriuos liudija gausėjantys votai.

Du kolegijos kunigai darbavosi Virbalio misijoje: čia išklaudyta 5200 pirmą kartą atliktų išpažinčių, 3200 asmenų atliko viso gyvenimo išpažintį; jubiliejaus metu katalikų tikėjimą išpažino keletas asmenų, tarp jų bajoras kalvinistas ir stačiatikis, taip pat antitrinitorius rotmistras ir vienas jau seno amžiaus kilmingas kalvinistas; sutaikyta 12 susivaidijusių asmenų. Katekizuota aplinkiniuose kaimuose mokant vaikus tikėjimo tiesų, klausyta senų žmonių, dėl amžiaus nebegalinčių ateiti į bažnyčią, išpažinčių; buvo raunami įsišakniję netinkami įpročiai (mėsos valgymas gavėnios metu ir penktadieniais, švenčių ir sekmadienių nešventimas, stabmeldiškas vėlių vaišinimas); pataisytos 600 asmenų santuokos, pakrikštyta tiek pat kūdikių, sutuokta 200 sužadėtinių, daugeliui ligonių, seniai negalinčių ateiti į bažnyčią, suteiktas Švč. Sakramentas.

Kražių kolegijos 1624 m. metinis laiškas (Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1624, f. 170v-173)

Šiais metais kolegijai priklausė 19 asmenų (neskaitant 2 tėvų ir 2 brolių Varniuose): 9 tėvai (vienas jų dėstė poetiką ir pirmųjų gramatikos metų kursą), 9 broliai, taip pat vienas magistras antrųjų ir trečiųjų metų gramatikos klasėje. Iš 19 pačioje kolegijoje buvusių asmenų trys šiais metais sunkiai sirgo: vienam kunigui, kelionėje iškritusiam iš vežimo, lūžo dešinės rankos kaulas; 70 metų amžiaus brolio vos nenuvarė į kapus įkyri karštinė, o kito, sulaukusio to paties amžiaus, kairė rankra buvo paralyžiuota taip, kad ilgą laiką iš viso jos nejuto. Vis dėlto šv. kankinio Marino ir šv. Ignaco melstos globos dėka visi pasveiko. Šv. kankinio Marino palaikai, šešerius metus laikyti parapiinėje bažnyčioje, maždaug apie šių metų Šv. Velykas buvo perkelti į kolegijos koplyčią, todėl žymiai padaugėjo tikinčiųjų, lankančių minėtą koplyčią. (Plačiau aprašomas vietos žmonių, netgi ateinančių keliais su degančiomis žvakėmis ir paliekančių votyvines plokšteles, puoselėjamas Žemaitijos globėjo šv. Marino kultas). Švč. Mergelės Marijos sodalicijos nariai gavėnios metu lankė špitolę ir patarnavo vargšams, praktikavo viešą plakimąsi, po Mišių kalbėjo Viešpaties Kryžiaus valandas. Trys jaunuoliai nusprendė įstoti į Draugiją, o du asmenys tai padarė kiek anksčiau, ketindami ateityje tapti broliais. Katalikų tikėjimą išpažino 12 asmenų: 6 liuteronai, 5 kalvinistai ir 1 antitrinitorius. Viename iš kolegijos kaimų pastatyta katalikų šventovė, nes visoje toje apylinkėje tėra tik kalvinistų bažnyčia; joje įrengtas dailus altorius, nupirktas sidabro kielikas, įgyta liturginių drabužių ir altoriaus dangalų. Minima, kad vietos žmonės noriai meta stabmeldiškus įpročius ir uoliai išstvarsto į savo namus per šventes ant šios bažnyčios šventoriaus tvoros prikabintus pašventintus žolynus ar kitą lapiją, taip pat

parsineša namo švento vandens. Pateikiama keletas išgijimo pavyzdžių meldžiant šv. (Jono?) Krikštytojo pagalbos. Šiais metais buvo išklaustytos 6933 išpažintys; 142 asmenys tai padarė pirmą kartą, 43 – po daugelio metų, o 42 atliko viso gyvenimo išpažintį. Sutaikytos 7 susivaidijusių asmenų poros. Pasitelkus egzorcizmo praktiką, nuo piktųjų dvasių apvalytas vieno bajoro dvaras. Pakrikštyti 32 kūdikiai, sutuokta 13 jaunavedžių [porų]. Metų pradžioje Žemaičių vyskupas [Stanislovas Kiška] laišku pakvietė kolegijos rektorių ir dar du tėvus jėzuitus, teologijos žinovus, įvertinti vyskupijos sinodui parengtus nutarimus, taip pat paprašė tėvą rektorių ir kolegijos pamokslininką pasakyti prakalbas į sinodą susirinkiantiems vyskupijos kunigams. Vienas geradarys, jau anksčiau davęs 1000 auksinų, šiais metais dovanojo kolegijai dar 1000 auksinų; jis pažadėjo skirti dar 8000 auksinų, norėdamas tapti Virbalio misijos fundatoriumi. Kitas geradarys užrašė kolegijai 6 valakus žemės. Už kitų asmenų paaukotus pinigų buvo nupirktas arnotas, antependijus ir kiti liturginiai reikmenys. Pasistūmėta statant kolegiją: buvo sumūrytos visos refektorijaus ir keturių klasių sienos, beliko patalpas suskliausti. Tikimasi, kad po dvejų metų bus galima persikelti iš medinių griūvančių celių į šį naują mūrinį pastatą.

Kražių kolegijos 1634 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1634, f. 200-201)

Kolegijai priklausė 20 asmenų: 9 kunigai (tarp jų 2 moralinės teologijos kurso dėstytojai – vienas dėstė Šv. Raštą, kitas – kontroversinę teologiją), 2 magistrai (vienas jų dėstė poetikos ir sintaksės, o kitas – gramatikos ir infimos klasėse), 4 moralinės teologijos kurso klausytojai, 6 broliai. Varnių rezidencijoje darbavosi 4 asmenys (3 tėvai ir 1 brolis). Šiais metais, keturis mėnesius trukusių vidurių skausmų nukamuotas, mirė tėvas Jonas Kiršteinas, Draugijoje praleidęs 22 metus. Jis daugelį metų dėstė praktinę moralinę teologiją ir matematiką, pasižymėjo kantrybe ir kuklumu. Tiek kolegijoje, tiek už jos ribų šiais metais išklaudyta išpažinčių; 1000 asmenų atliko išpažintį pirmą kartą (tarp jų buvo 120 brandaus ir senyvo amžiaus žmonių), 1300 asmenų išpažintį atliko pirmą kartą po daugelio metų pertraukos, pataisyta 200 šventvagiškų išpažinčių. Katalikų tikėjimą išpažino 15 asmenų; pakrikštyta 100 kūdikių; sutaikyti 5 aukštesnės padėties asmenys bei viena smarkiai susivaidijusi sutuoktinių pora. 11 palaidai gyvenusių porų sutuokta pagal Katalikų Bažnyčios apeigas. Atlikta daug misijų, taip pat procesijų, keliavusių net už 6 mylių; vienas misionierius aplankė 50 kaimų Joniškio trakte.

Kražių kolegijos 1635 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1635, f. 223v-224)

1635 m. kolegija turėjo 26 gyventojus; be jų, dar 4 darbavosi Varniuose. Žemaičių žemės teisėjas Petras Šiukšta užrašė valdas savo giminaičių arba kitų studentų išlaikymui; jos buvo užgrobtos dviejų brolių ir vieno giminaičio, kuriuos Žemaičių vyskupas ekskomunikavo. Tas pats vyskupas Tiškevičius buvo pavaišintas kolegijoje, apžiūrėjo klases ir buvo pasveikintas mokinių, o po to

veiksmingai užtarė jėzuitus Žemaitijos seimelyje. Ne menkesnių nei pernai vaisių davė misijos: vienas kunigas išklausė 1000, kitas – 2640, trečias – 1600 išpažinčių. 33 protestantai išpažino katalikų tikėjimą. 10 asmenų atitraukta nuo konkubinato; pataisyta virš 60 santuokų; pakrikštyta virš 60 kūdikių. Gausesnį nei pernai mokinių skaičių lėmė čion atsiųsti Kuršo protestantų bajorų vaikai. Varnių misijoje išklaudyta 5792 išpažintys, pakrikštyta 60 kūdikių.

Kražių kolegijos 1636 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1636, f. 264-265v)

1636 m. Kražių kolegijoje gyveno 26 asmenys: 12 tėvų (iš jų 3 dėstė teologiją), 3 magistrai (vienas – poetikos, antras – sintaksės, o trečias – abiejų gramatikos klasių), 3 moralinės teologijos kurso studentai, taip pat 8 broliai. 4 iš aukščiau minėto skaičiaus darbavosi Varnių misijoje (3 tėvai ir 1 brolis); vienas tėvas ir vienas brolis rezidavo vyskupo [Tiškevičiaus] dvare. Mokinių kolegijoje būta virš šimto. Šie metai – maloningesni, nes ir pagaliau baigti bylinėjimaisi, ir atgauta 30 valakų užgrobtos miško. Biblioteką praturtino Šiaulių klebono Petro Tarvainio testamentu užrašytos knygos. Iš degtų plytų pastatyta deramo dydžio virtuvė; greit tikimasi baigti vasarą pradėtą statyti bursą, į kurią rugpjūčio pabaigoje priimti 5 bajoraičiai. Vykdytos įprastos misijos: trys protestantai ir stačiatikis išpažino katalikų tikėjimą, pakrikštyti bent 29 kūdikiai. Žemės teismo sesijos metu išpirka, gyvenimo išgelbėjimu ar švelnesne egzekucija pagelbėta kaliniams ir nuteistiesiems. Vienas Varniuose darbavęs tėvas misijose išklausė 2600 išpažinčių.

Kražių kolegijos 1638 m. metinis laiškas

(Lith. 38-2 / Annuae Collegii Crosensis, 1638, f. 332-332v)

Kolegijoje gyveno 25 žmonės: 9 kunigai, 4 moralinės teologijos kurso klausytojai, 4 magistrai (gramatikos dėstytojai), 8 broliai. Įvestas atskirai dėstomas retorikos kursas. Namus ir dvarus pagerino pastatai, o koplyčią – dovanoti ir už 400 auksinų įgyti reikmenys bei puošmenos. Vėl atnaujinta ilgam sustojusi bažnyčios statyba. Katalikų tikėjimą išpažino 10 asmenų; pakrikštyta 70 kūdikių, o aptiktas 30 metų vyras perduotas Žemaičių vyskupui [Jurgiui Tiškevičiui], kuris jį iškilmingai pakrikštijo Kristaus Apsireiškimo (Trijų Karalių) šventės dieną (sausio 6 d.). Šv. Marino relikvijos nenustojo stebuklingai veikusios ir dariusios stebuklus (pvz., vienas bajoras iš Rietavo apylinkių, dvejus metus nematęs, atgavo regėjimą). Kolegija išvengė gaisro, sunaikinusio visą miestelį drauge su parapine bažnyčia ir garsiais jos varpais. Kolegijos koplyčioje iškilmingai palaidotas (dalyvaujant Žemaičių vyskupui) Jonas Šverinas, buvęs protestantas; jis bažnyčios pastato labai paliko 2000 auksinų.

Kražių kolegijos 1642–1644 m. istorija

(Lith. 39 / Historia, 1642–1644, f. 36)

1642 metai

Kolegijoje 30 gyventojų: 10 kunigų, 5 magistrai, 7 moralinės teologijos studentai ir 8 broliai. Vizitatorius t. Fabricijus Banfis sustabdė bažnyčios statybą, nes dėl nederliaus kolegijai teko įsiskolinti. Vieno iš tėvų pastangomis ir dosnumu įsigyti 6 gan didelės ir sunkios sidabrinės žvakidės; tas pats tėvas paskyrė 500 auksinų kolegijos skolai padengti. Pastatytas dar vienas erdvus pastatas jėzuitų poreikiams savaitiniam poilsiui skirtame dvarelyje. Kolegijos rektorių t. Adomą Sabaliauską paskyrus padėti pagrindą rezidencijai Kaune, paskirtas naujas rektorius t. Jokūbas Pazurkevičius, kuriam vadovaujant t. Paulius Sarkevičius lapkričio 30 d. davė galutinius dvasinio pagalbininko įžadus.

1643 metai

Kolegijoje 23 gyventojai: 9 kunigai, 5 magistrai, 9 broliai. Moralinės teologijos studentai su savo dėstytojais perkelti į Oršą – kad būtų greičiau išmokėtos skolos ir pasiruošta tęsti bažnyčios statybą. Raginant tėvui Generolui ir Tikėjimo platinimo kongregacijai, apsiimta vykdyti misiją Kurše. Gautas šilkinis arnotas; už 1000 auksinų nupirkta Dausyniškių valda, nes yra arti kolegijos ir turima teisė žvejoti ežere. Tėvai Valentinas Kosinskis (sausio 6 d.) ir Baltramiejus Požega (kovo 25 d.) kolegijos koplyčioje rektoriui davė profeso įžadus, o Andriejus Hofmanas ir Grigalius Stefensas spalio 25 d. davė brolių įžadus.

1644 metai

Sumokėjus dalį skolų, kolegijoje gyveno 20 narių: 8 kunigai, 4 magistrai, 8 broliai. Kuršo misija perkelta į Daugpilį. Židikuose pastatyta medinė, tačiau elegantiška ir labai erdvi bažnyčia, skirta kolegijos valdinių poreikiams. Lapkričio 23 d. pareigas ėmė eiti naujasis rektorius t. Jonas Jamielkauskis.

Kražių kolegijos 1646–1648 m. istorija

(Lith. 39 / Historia, 1646–1648, f. 70-70v)

1646 metai

Šiais metais kolegijos narių skaičius išaugo iki 37: 10 kunigų (tarp jų 4 dėstytojai), 4 magistrai, 13 studentų (7 iš jų yra atkeliavę iš Bohemijos dėl ten vykstančio Trisdešimties metų karo), 10 brolių. Kolegijoje dar niekad nebūta tokio didelio gyvenančiųjų skaičiaus. Kadangi vietos visiems gyventi nepakako, buvo pastatyta daugiau pastatų. Vyriausiajame Lietuvos Tribunole aprobavus Dausyniškių vietovės pirkimą, kolegija išlaisvinta nuo 60 auksinų metinio mokesčio mokėjimo p. Burbai. Iki šiol naudotasi labai ankšta koplyčia; šiemet pamaldos perkeltos į naują, daug erdvesnę.

1647 metai

Kolegijos gyventojų skaičius toks, kaip praėjusiais metais: 21 kunigas (iš jų 5 dėstytojai), 3 magistrai, tiek pat studentų, 10 brolių. Vyskupo ir kapitulos dekretu Milžavėnų ir Žirnainių dvarų valdiniai visiems laikams atleisti nuo dešimtinės mokėjimo Krakių klebonui. Baigtas ginčas su ponu Bertkevičiumi dėl Žutautų kaimo. Židikuose baigta statyti labai didelė puikaus darbo bažnyčia, kurioje pastatytas 160 auksinų kainavęs pozityvas (vargonėliai). Išpirkta už 200 auksinų įkeista auksinė patena. Išmokėjus visas 3826 auksinų skolas, kolegijos valdymą lapkričio 14 d. perėmė t. Valentinas Kosinskis.

1648 metai

Šiais metais kolegijoje 31 gyventojas: 13 kunigų (iš jų 6 dėstytojai), 1 magistras, 7 studentai, 10 brolių. Prasidėjo sunkūs laikai. Užmiesčio dvaruose, ypač Greitiškėje, krito labai daug gyvulių. Labai pabrango grūdai, nederlius palietė ne vien kaimynų, bet ir kolegijos žemes. Vienas nežinomu norėjęs likti asmuo kolegijai paaukojo 600 auksinų, o bajoras Jonas Kavaliauskas visą turtą, pelnytą tarnaujant p. Stanislovui Kozentovskiui, t. y. virš 1000 auksinų, paskyrė kolegijos bažnyčiai – jis bus paskelbtas geradariu, kai pinigai, kol kas esantys tik antspaudoetuose popieriuose, bus atgauti iš skolininkų. Bažnyčios statybos darbai sustoję, nes nėra parengtos medienos. Mokyklą papildė didelis keturiasdešimties mokinių būrys iš Kuršo; tikimasi jų būsiant dar daugiau, nes išsklaidyta klaidinga nuomonė apie jėzuitų mokyklas, kurią skleidė protestantų dvasininkai.

Kražių kolegijos 1642–1644 m. metinis laiškas

(Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1642–1644, f. 110-111v)

1642 metai

Vykdytos misijos į Kuršą (katalikų tikėjimą išpažino 30 šeimų ir 14 pavienių asmenų) bei Biržų kunigaikštystę. Virš 350 išpažintį atliko pirmą kartą (dauguma jų – suaugusieji), 200 atliko viso gyvenimo išpažintį. Didžioji teksto dalis – įvairios pavienių atvejų istorijos.

1643 metai

98 suaugusieji pirmą kartą atliko išpažintį, 86 prie jos grįžo po daugelio metų; pakrikštyta 40 kūdikių. 2 mokiniai įstojo į jėzuitus, kiti – į kitas vienuolijas. Rugpjūčio 19 d. mirė t. Adomas Uvainis, žemaitis, kupinas dorybių, Draugijoje praleidęs 18 metų, ėjęs misionieriaus, ministro, prokuratoriaus pareigas. Taip pat mirė 62 m. amžiaus lenkas br. Jokūbas Krovickis, Draugijoje praleidęs 10 metų. Raginant Tikėjimo platinimo kongregacijai ir t. Generolui, pradėta misija Kurše ir Žiemgaloje. Pirmiausia į Mintaują nuvykę du kunigai susitiko su Kuršo kunigaikščiu [Jokūbu Kettleriu] ir gavo

jo leidimą apaštalauti toje teritorijoje. Kuršo misijoje pakrikštyta 13 kūdikių, sutuoktos 3 poros, pirmą kartą išpažintį atliko 24, o įprastinę – 558. Kolegiją praturtino 5 valakai žemės ir šilkinis arnotas.

1644 metai

Mirė t. Mykolas Kaunackis, 60 m. amžiaus, profesas, Draugijoje praleidęs maždaug 38 metus, pamokslininkas ir nuodėmklausys, dviejų provincijų socijus, terciato instruktorius, ėjęs rektoriaus ir prepozito pareigas, dešimtmetį buvęs Žemaičių vyskupo [Jurgio Tiškevičiaus] patarėju. Vyskupas aukojo laidotuvių Mišias, kapitulos kanauninkas pasakė pagiriamąjį pamokslą; t. Kaunackis palaidotas toje pačioje bažnyčioje, kurioje ir buvo pakrikštytas. Prieš tai, spalio 29 d., mirė br. Adomas Vaišnoras [?], Draugijoje praleidęs 8 metus (vardijamos jo dorybės). Nurodomi Kuršo ir Žemaitijos misijų bei kitokio sielovadinio apaštalavimo vaisiai (pvz., 19 protestantų išpažino katalikų tikėjimą, pakrikštyta 110 kūdikių, nurodoma specifinių išpažinčių statistika), pasakojamos pamokančios istorijos.

Kražių kolegijos 1645 m. metinis laiškas

(Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1645, f. 202)

Kolegijoje gyveno virš 30 asmenų: 10 kunigų (iš jų – 4 dėstytojai: du dėstė moralinę teologiją, vienas – Šv. Raštą, vienas – gramatikos dalykus), 4 magistrai, 7 moralinės teologijos kurso klausytojai, 10 brolių. Mirė br. Matas Stanislovavičius, žemaitis, 60 m. amžiaus, 36 metus praleidęs Draugijoje. Atnaujintos moralinės teologijos studijos, kurios ypač naudingos klausytojams neįžuitams [turimi omenyje Žemaičių vyskupijos seminaristai]. Mokyklą papildė iš Livonijos ir Žiemgalos atvykę mokiniai bajoraičiai. Aprašoma sielovadinė veikla, stebuklai, įvykę pal. Stanislovo Kostkos užtarimu ir naudojant šv. Joanos grūdėlius.

Kražių kolegijos 1646 m. metinis laiškas

(Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1646, f. 208)

Kolegijos narių skaičius išaugo iki 37: 10 kunigų (tarp jų – 4 dėstytojai), 4 magistrai, 13 studentų, 10 brolių. Vykdyta įprastinė apaštalavimo veikla.

Kražių kolegijos 1647 m. metinis laiškas

(Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1647, f. 223)

Kolegijoje 37 gyventojai. Ypač padaugėjo kunigų, nes prisidėjo 11 kunigo šventimus gavusių moralinės teologijos kurso studentų. Iš viso – 21 kunigas (tarp jų 5 dėstytojai), 3 magistrai, 3 studentai, 10 brolių. Katalikų tikėjimą išpažino 5 protestantai. Garsas apie mokyklą sklinda Kurše; protestantų dvasininkai vargsta mėgindami atkalbėti nuo studijų jėzuitų mokykloje. Dizenterija šiemet, deja, nusinešė 6 mokinių gyvybes. 4 kunigai vyko į vienos kilmingos ponios laidotuves prie Prūsijos ir Kuršo sienos. Žemaičių vyskupas [Jurgis Tiškevičius] rodo jėzuitams ypatingą palankumą:

svetingai priėmė ir į kunigus išventino 11 moralinės teologijos studentų, vyskupijos sinode tik jėzuitams pavedė pasakyti 5 prakalbas, o antrosios sinodo dienos vakarą aplankė Varnių jėzuitus su gausia vakariene.

Kražių kolegijos 1648 m. metinis laiškas (Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1648, f. 231-231v)

Kolegijoje 31 gyventojas: 13 kunigų (tarp jų 6 dėstytojai), 1 magistras, 7 moralinės teologijos studentai, 10 brolių. Į kunigus buvo išventinti 5. Katalikų tikėjimą išpažino 5 protestantai. Įprasti apaštalavimo darbai (daugiausia dėmesio skiriama išpažinčių istorijoms ir jų vaisiams).

Kražių kolegijos 1650 m. metinis laiškas (Lith. 39 / Annuae Collegii Crosensis, 1650, f. 259-259v)

Kolegijoje gyvena 26 asmenys: 9 kunigai (vienas dėsto Šv. Raštą, du – moralinę teologiją, ketvirtas – retoriką, o penktas – gramatiką), 3 magistrai, 7 moralinės teologijos studentai, 7 broliai. Tarp jų yra ir 2 kunigai su tiek pat brolių, kurie darbuojasi Varnių rezidencijoje. 2 mokiniai įstojo į Jėzaus Draugiją. Šie metai pasižymėjo sunkiomis ligomis, bet jos grūdino kolegijos narių dvasią. Katalikų tikėjimą išpažino 2 stačiatikiai ir 7 protestantai. Nuo blogo sumanymo atkalbėta viena moteris, kuri ketino, nuslėpdama lytį, įstoti į vyrų vienuolyną. 4 asmenys atitraukti nuo palūkininkavimo. Minimi įvairūs apaštalavimo darbai ir pasakojamos atsivertimo istorijos. Kolegija ypač populiarėja tarp Žiemgalos gyventojų (liuteronų); jų vaikai netgi panorėjo klausyti Marijos sodalicijos susirinkimų metu sakomų dvasinių paraginimų, ir tai buvo leista. Kolegiją aplankė ingresą atlikęs naujasis Žemaičių vyskupas Petras Parčevskis. Mokinių pasveikintas spausdinta panegirika, jis atsakė mokyta kalba; Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo dieną [liepos 2 d.] kolegijos šventovėje paaukojęs iškilmingas Mišias, buvo pavaišintas ir pažadėjo kolegijai visokeriopą palankumą.

Kražių kolegijos 1650 m. istorija (Lith. 40 / Historia, 1650, f. 44)

Kolegijoje gyveno 26 asmenys: 9 kunigai (iš jų vienas dėsto Šv. Raštą, du – moralinę teologiją, ketvirtas – retoriką, o penktas – gramatiką), 3 magistrai, 7 moralinės teologijos studentai (4 iš jų šiais metais priėmė kunigo šventimus), 7 broliai. Varnių rezidencijoje darbuojasi du kunigai ir du broliai. Kolegijai metai buvo sunkūs ir dėl prasto derliaus, ir dėl karštligės, kuri beveik visus metus siautė kolegijoje ir daugelį ilgam prikaustė prie lovų, tačiau nė vienas nemirė. Kopyčioje vyskupo Jurgio Tiškevičiaus dėka atnaujintas didysis altorius; jis, tapęs Vilniaus vyskupu, prieš palikdamas Žemaitiją dovanuoja kolegijai meniškos tapybos Nukryžiuotojo paveikslą. Šiomet baigta byla su ponu Orlovskiu dėl kolegijos valdinių: Dvasiniame Tribunole ginčas būtų buvęs laimėtas, tačiau nenuvykus į teismo posėdį byla išspręsta kitos pusės naudai ir kolegijai priteista sumokėti 340 auksinų.

Kražių kolegijos 1655 m. metinis laiškas

(Lith. 40 / Annuae Collegii Crosensis, 1655, f. 80)

Švedams užėmus Žemaitiją, kolegijos turtas išgabentas į Lenkijos gilumą, o gyventojai išsisklaidė; prieš tai Kražiuose filosofijos kursą užbaigė dėl maskvėnų įsiveržimo iš kitur atsiųsti studentai, o vienas priėmė kunigo šventimus. Kolegijoje buvo apsistojęs Švedijos karaliaus vietininkas Livonijoje Bengtas Skytte; pagarbiai priimtas, jis pažadėjo Draugijai palankumą ir ją iš tiesų užtarė. Negandų akivaizdoje nuspręsta kartą per savaitę aukoti Mišias už skaistykloje esančias sielas.

Kražių kolegijos 1657 m. metinis laiškas

(Lith. 40 / Annuae Collegii Crosensis, 1657, f. 81v)

Gruodžio mėnesį už kolegijos ribų mirė t. Martynas Tilheimas, pačioje kolegijoje maru mirė t. Kristupas Simonavičius ir br. Mikalojus Gurbilavičius. Atnaujinta mokyklos veikla ir įprastiniai apaštalavimo darbai (išpažinčių klausymas, pamokslavimas, katechezė). Katalikų tikėjimą išpažino 7 protestantai ir 3 stačiatikiai. Puoselėjamas vietos globėjo šv. Marino gerbimas; pasakojamos istorijos apie pal. Stanislovo Kostkos ir šv. Antano Paduviečio šaukimąsi. Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai sodalicija išaugo – ją sudarė 70 jaunuolių, nes pradėtas dėstyti trejų metų filosofijos kursas. Sumaištį mokykloje sukėlė vienas kunigas, vieno didiko vaikų guvernantas, įžeidęs vieną mokinį ir pašauktas į vyskupo teismą.

Kražių kolegijos 1655–1657 m. istorija

(Lith. 40 / Historia, 1655–1657, f. 155-156)

1655 metai

Dėl karų su Švedija ir Maskva kolegijoje asmenų gyveno mažiau nei įprasta, kadangi dauguma ieškojo saugesnio prieglobsčio. Daug nepatogumų ir nuostolių patirta dėl plėšimų. Dėl to kolegijos rektorius vyko prašyti pagalbos pas Švedijos karaliaus vietininką Rygoje Bengtą Skytte. Bažnyčios lobynas nuo pat karo pradžios buvo išvežtas ir saugotas pas vieną bajorą Mazovijoje; dalis jo – su šv. Marino kūnu bei šv. Julijonos galva – buvo perkelta į Lomžos jėzuitų kolegiją.

1656 metai

Gegužės viduryje bajorai ir valstiečiai pradėjo sėkmingai kratytis švedų jungo; galiausiai tai pavyko. Vis dėlto švedams valdant kolegija patyrė didelių nuostolių, vertinamų 70000 auksinų suma. Į nuostolius įskaičiuoti ir trys sudeginti kolegijai priklausę kaimai. Išbarstytas (laiku spėjus paimti dvi žymesnes kaulų daleles) šv. Marino kūnas, o šv. Julijonos galva sudaužyta lazdomis ir išmėtyta; sunaikinti ir neeilinio darbo relikvijoriai, 1655 m. atvežti į Lomžą. T. Adomas Alchimavičius ir t. Valerijonas Ščipkovskis švedų suimti Pašiaušėje ir išvežti į Rygą; sugrąžinti tik po 8 mėnesių, Kuršo

kunigaikščiui [Jokūbui Kettleriui] užtarus ir apsieičiant belaisviais. Vieną kaimą kolegijai (moralinės teologijos dėstytojo išlaikymui) palikimu paliko p. Augustinas Songaila; paveldėtas ir p. Stepono Narkevičiaus bei jo žmonos palikimas. Ilgaamžis Žemaičių kanauninkas Jurgis Kelpšas mirdamas pagausino neturtingųjų bursos pajamas, savo giminaičių išlaikymui užrašydamas Pajūrio kaimą.

1657 metai

Metų pabaigoje už kolegijos ribų mirė t. Martynas Tilheinas, pačioje kolegijoje – t. Kristupas Simonavičius ir br. Mikalojus Gurbilovskis; juos pusmečiu aplenkė Kauno kolegijos tremtinys t. Rapolas Ujazdovskis, miręs Kražių kolegijoje. Atnaujinta mokyklos veikla; Marijos sodalicijoje dalyvauja 70 jaunuolių. Auga ir kolegijos gyventojų skaičius: prie 14 kunigų ir 4 brolių prisidėjo 4 naujo filosofijos kurso studentai. Už 5000 auksinų įgytas Bukantiškės dvarelis; perimtos Dausyniškės ir Gelgaudiškės žemės. Pasakojamos istorijos apie pal. Stanislovo Kostkos ir šv. Antano Paduviečio šaukimąsi. Sumaištį mokykloje sukėlė vienas kunigas, didikų vaikų guvernantas, įžeidęs vieną mokinį ir pašauktas į vyskupo teismą.

Kražių kolegijos 1658–1660 m. istorija

(Lith. 40 / Historia, 1658–1660, f. 198-198v)

1658 metai

Dangus Kražiams šiomet palankesnis nei aplinkiniams kaimams. Vieną iš kolegijos dvarų – Gediminius [?] – užklupo maras. Gražu buvo matyti maro metu tėvus jėzuitus klausant savo valdinių išpažinčių. Dėl to pamokos kolegijoje trumpam sustabdytos, tačiau greitai vėl atnaujintos, o į jas plūstelėjo dar gausesnis jaunuolių skaičius.

1659 metai

Metai grėsmingi dėl šalia esančios švedų kariuomenės. Priešui atsidūrus už 3 mylių nuo Kražių, į Prūsiją perkeltas filosofijos kursas, o išsigandę tėvai, ieškodami saugesnės vietos, išsivažinėjo kas kur. Kai kuriuos priglaudė ir savo valdose išlaikė, kol, praėjus baimei ir pavojui, galėjo grįžti į kolegiją, Smolensko kanauninkas ir Kražių klebonas Petras Vagneris. Švedai sudegino Kražių kolegijai priklausiusius Židikų, Ketūnų ir Šerkšnėnų kaimus, o gyventojus išžudė arba išsivedė į nelaisvę.

1660 metai

Kolegijos gyventojų maža skaičiumi, bet daug sunkumų ir vargų sąlygomis: 17 tėvų (iš jų 5 dėsto mokykloje įvairias disciplinas, o šeštas – moralinę teologiją) ir 5 broliai. Pradėta atnaujinti plytinė, tikintis paruošti medžiagos nutrūkusiai bažnyčios statybai; prie Kražantės pastatytas malūnas. Kariuomenės vadas Mykolas Kazimieras Pacas atleido kolegijos valdas nuo prievolių kariuomenei,

kurių neišvengė nė bajorai, kad ir pateikę visas savo privilegijas. Rūgpiūtį, sudarius taiką su švedais, grįžo 30 jėzuitams priklausančių apylinkių gyventojų, išvežtų kariauti į Daniją – visi sveiki ir gyvi.

Kražių kolegijos 1658–1660 m. metiniai laiškai (Lith. 40 / Annuae Collegii Crosensis, 1658–1660, f. 218-219v)

1658 metai

Vieną kolegijos kaimą aplankė maras; tėvai jėzuitai dvasiškai patarnavo ir savo valdiniams, ir kitiems ligoniams. Mokykla uždaryta ne tiek dėl maro grėsmės, kiek dėl jaunuolių tėvų baimės, tačiau, marui aplenkus Kražius, mokiniai vėl greitai susirinko.

1659 metai

Švedai niokoja kolegijos valdas. Geležimi ir ugnimi nusiaubtos Židikų, Ketūnų ir Šerkšnėnų apylinkės, nes kolegijos valdiniai su bajorais buvo susimokę veikti prieš švedus. Šie sudegino ir labai gražią [Židikų?] bažnyčią. Pateikiama keletas pasakojimų apie šv. Marino užtarimą (pvz., kaip laimingai grįžo į Žemaitiją Kražių benediktinių abatė). Vykdyta įprasta apaštalavimo veikla: klausyta išpažinčių, sakyti pamokslai, vykta į misijas.

1660 metai

Nors siautė karas, kolegijos turtas mažai nukentėjo, nes kariuomenės vadas Mykolas Kazimieras Pacas uždraudė liesti Bažnyčios turtą. Jėzuitai yra labai laukiami ir trokštami kariuomenės kapelionai. Pasakojama keletas stebuklingų istorijų (apie pal. Stanislovo Kostkos užtarimą ir kt.). Atostogų metu dėstytojai nedykinėjo, bet darbavosi Dievo garbei – kas lankė ligonius, kas vyko į misijas. Vienas tėvas per 3,5 savaitės Velykų metu išklausė 3000 išpažinčių, ir dar sakė pamokslus. Švč. Mergelės Marijos sodalicija praturtėjo auksine karūna, gobelenu, antependijumi ir kitomis, 300 auksinų vertės dovanomis.

Kražių kolegijos 1661–1664 m. istorija (Lith. 40 / Historia, 1661–1664, f. 292-293)

1661 metai

Šiais metais bažnyčios pastatas pasistiebė dar per uolektį, uždengtas laikinas paprastų lentų stogas, o gruodžio pradžioje bažnyčia pradėta naudoti [?]. Karai baigėsi, tačiau pavaldinius slegia dideli mokesčiai. Sutvarkyta dalis laukų: kai kurie sklypai sukeisti su miestiečių valdomis, keletas naujai nupirkta.

1662 metai

Kariuomenės konfederacija reikalavo kontribucijos; jos negavusi apiplėšė kolegijos valdinius ir padarė daugiau kaip 10000 auksinų nuostolio turtu bei pinigais; kolegija neteko ir nuskurdintų

valdinių mokesčių bei darbo. Teko perkelti į kitą vietą (šios išlaidos bemaž prilygo statybos kaštams) malūną, dėl kurio veiklos buvo pradėtos užlieti kaimynų pievos. Pastatyta antra, didesnė plytinė bažnyčios statybai. Dievo malone išvengta dviejų visai netoli, iš abiejų kolegijos pusių, siautusių gaisrų. Bažnyčią pasiekė ąžuoliniai suolai ir stiklo langai, kurių iki šiol nebuvo.

1663 metai

Šie metai buvo liūdni, nes Žemaitijoje siautėjo konfederaciją sudariusi kariuomenė, vėl reikalavusi pinigų; ją galiausiai sutramdė Mykolas Kazimieras Pacas. Provincijolo ir kitų tėvų patarimu atstatytas pirmtako [rektorius?] nugriautas Savitiškės dvaras. Suremontuotas Bukantiškės malūnas; Greitiškės dvare iškasti grioviai, kurie kreipė vandenį į malūną. Pirkta miško už 1075 auksinus, mediena kūrentos krosnys, kuriose išdegta 1100 plytų; nupirkta daug kalkių. Pinigų bažnyčios statybai skyrė geradarė Šverinienė (gauta 600 auksinų, lieka dar 1400) ir M. K. Pacas (200 auksinų). Iš p. Zembžusio nupirkta Bukantiškės valda, tačiau skubotai: sudarius teisinius dokumentus kilo nesklandumų ir, kaimynui Mikalojui Bardauskui iškėlus bylą, jos nagrinėjimas per dvejus metus atsiėjo maždaug 1000 auksinų, neskaitant kitų vargų. Vyriausiajam Lietuvos Tribunalui nurodžius, kad Kražių kolegijos šalis byloje duotų priesaiką, jos atstovai Raseiniuose tai atliko, tačiau priešininkas vis nenurimsta.

1664 metai

Ankstesnių metų bylas užbaigti sutrukdė karas su maskvėnais, mat dėl reikalo paremti LDK kariuomenę buvo nutrauktas Tribunolo darbas.

Kražių kolegijos 1661–1664 m. metiniai laiškai (Lith. 40 / Annuae Collegii Crosensis, 1661–1664, f. 304-304v)

1661 metai

Vykdytas įprastas sielovados ir edukacijos darbas. Minimi šv. Pranciškaus Ksavero globos atvejai.

1662 metai

Kolegijoje 20 gyventojų: 13 kunigų, 2 magistrai, 5 broliai. 3 mokiniai protestantai išpažino katalikų tikėjimą. 40 asmenų pataisė šventvagiškas išpažintis. Katalikų tikėjimą išpažino 4 protestantai ir 1 stačiatikis. Trys sunkiai sergantys ligoniai pasveiko šv. Pranciškaus Ksavero užtarimu.

1663 metai

Kolegijoje 20 gyventojų: 13 kunigų, 2 magistrai, 4 broliai. Jubiliejaus proga išpažinčių klausyta taip pat ir dieną bei naktį kaimyninėse parapijose (iš viso išklaudyta 10200 išpažinčių). Įvairūs apaštalavimo darbai, atsivertimo vaisiai, pamokančios istorijos (pvz., bajorė Judita Vaidotienė,

kamuojama sunkios galvos žaizdos, pasveiko, pažadėjusi užprašyti Mišias prie Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai altoriaus).

1664 metai

Kolegijoje 20 gyventojų: 13 kunigų, vienas poetikos dėstytojas, 2 moralinės teologijos studentai, 4 broliai. Augo mokinių skaičius: daug jų atkeliavo iš Kuršo ir klausė ne vien lotynų ir lenkų kalbų, bet ir katalikiško mokymo tiesų, taip ruošdamiesi pažinti tikėjimą. 4 protestantai išpažino katalikų tikėjimą. Išklaudyta daugiau nei 11400 išpažinčių. Dvylikametė turtingo žydo dukra, o vėliau ir jos pavyzdžiu pasekęs jaunesnysis brolis buvo pakrikštyti.

Kražių kolegijos 1665–1668 m. istorija

(Lith. 40 / Historia, 1665–1668, f. 340-341v)

1665 metai

Šiomet kolegijos pergale nuncijaus teisme baigta Krakų klebono iškelta byla dėl dešimtinės iš Milžavėnų dvaro. Aštuonerius metus trukusi byla su Mikalojumi Bardausku dėl Bukantiškės valdos baigta abipusiu šalių susitarimu, tarpininkaujant teisę išmanantiems bajorams. Vilniaus vaivados kunigaikščio [Mykolo Kazimiero Radvilos] valdiniai užpuolė kolegijai priklausančio Greitiškės dvaro valstiečius, nukentėjo ir du jėzuitai – tėvas ir brolis. Tokio didelio mokinių iš Kuršo skaičiaus iki tol nebūta; jų elgesį teko drausminti.

1666 metai

Buvo baigtas spręsti ginčas su ponu Bardausku dėl Gediminų [?] ir Songailiškės valdų. Įgyta sidabrinė paaukuota 200 auksinų vertės komuninė, taip pat 4 kamžos, o dar vieną parūpino ponia Zelinska-Odachovska. Šimtmetį stovėjęs ir tolydžio yrantis mūras paverstas dar vienu kolegijos pastatu: užstačius antrą aukštą, jame įrengta 20 kambarių.

1667 metai

Kolegijoje nemaža mokinių, kurių tėvai liuteronai; jų tikėjimą budriai palaikė ir stiprino iš Rygos atvykęs mokinių palydovas, besidedantis pirkliau. Šv. Pranciškus Ksaveras savo užtarimu pagelbėjo vienai „matronai“. Bažnyčiai dovanoti sidabriniai paaukuoti indai: kielikas, patena, ampulės ir smilkalinė. Bažnyčios stogas uždengtas čerpėmis: tai labai puošia miestelį. Praėjusiais metais paaukštintas pastatas dabar įgijo antrą sparną. Išaugo ir kolegijos pajamos: Savitiškės dvaras praplėstas vienu valaku. Metų pabaigoje baigta 23 metus trukusi, daug kainavusi ir vienuolišką ramybę drumstusi kolegijos byla su p. Gruževskiu.

Baigta 23 metus trukusi byla su p. Jautakiu. Dirbamos žemės plotais praplėstas Savitiškės dvaras. Iš Pauliaus Gruževskio už 500 auksinų nupirkta ganyklų, kurių iki šiol labai trūko. Greitiškės dvarui iš p. Jautakio gauta taip pat labai reikalingų šienaujamų pievų. Atstatytos plytinės, kurios po švedų antplūdžio buvo virtusios griuvėsiais. Šiomet trūko žuvų: teko verstis sūdytomis ir rūkytomis, todėl Greitiškės viloje iškasti trys tvenkiniai. Bažnyčioje akis traukia puiki 900 auksinų vertės monstrancija; esama ir kitų puošmenų, kokių nėra šiose apylinkėse.

Kražių kolegijos 1665 m. metinis laiškas

(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1665, f. 9-10v)

Kolegijoje gyvena 23 asmenys: 17 kunigų (iš jų 6 yra dėstytojai, 2 – pamokslininkai (vienas lietuvių, kitas – lenkų kalba), 3 – misionieriai), 2 moralinės teologijos studentai, 1 magistras, 4 broliai (vienas jų – Feliksas Kolenda – pasimirė birželio 24 d.). Neužsidaroma kolegijoje, keliaujama iki Kuršo sienos ir į Prūsiją. Vardijami apaštalavimo darbai ir jų vaisiai, pasakojamos pamokančios istorijos. 9 protestantai išpažino katalikų tikėjimą. Gyvas pamaldumas šv. Pranciškui Ksaverui, pasirinktam globėju prieš kelerius metus, plintant epidemijai. Vienas mokinys įstojo į Draugijos naujokyną, dar trys ruošiasi tapti broliais. Išklaudyta virš 15000 išpažinčių. Vienas žydas mirties patale buvo pakrikštytas.

Kražių kolegijos 1666 m. metinis laiškas

(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1666, f. 11-12v)

Kolegijoje 22 gyventojai: 16 kunigų (5 iš jų dėsto mokykloje, 2 – pamokslininkai (žemaičių ir lenkų kalbomis), 3 triūsia misijose), 1 magistras, 5 broliai. Daugiau nei 20000 žmonių jėzuitų kunigams atliko išpažintį. Misijos rengtos ne vien Žemaitijoje; vykta ir į Kuršą bei Prūsiją. 11 protestantų išpažino katalikų tikėjimą. Vardijami apaštalavimo darbai ir jų vaisiai, pasakojamos pamokančios istorijos (pvz., apie pamaldumą šv. Marinui ir šv. Pranciškui Ksaverui). Patarnauta Kražių benediktinėms, duodant dvasines pratybas, sakant paraginimus, klausant išpažinčių, o ypač eliminuojant nesutarimus ir ginčus bendruomenėje.

Kražių kolegijos 1667 m. metinis laiškas

(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1667, f. 13-14)

Kolegijoje 21 gyventojas: 15 kunigų (5 iš jų dėsto mokykloje, 2 – pamokslininkai (žemaičių ir lenkų kalbomis), 3 triūsia misijose), 1 magistras, 5 broliai. Vardijami apaštalavimo darbai ir jų vaisiai, pasakojamos pamokančios istorijos. Išklaudyta 21253 išpažintys, 108 ligoniai parengti mirčiai, 32 pakrikštyti, 11 atitraukta nuo prietaringų apeigų, 9 išpažino katalikų tikėjimą.

Kražių kolegijos 1668 m. metinis laiškas (Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1668, f. 15-15v)

Kolegijoje gyveno 20 asmenų, tarp jų 2 pamokslininkai (vienas lenkų, kitas – lietuvių kalba), 3 misionieriai, 2 dėstytojai kunigai, 2 magistrai, 4 broliai, padedantys namų ūkyje, o penktasis – lydintis misionierių. Vardijami apaštalavimo darbai ir jų vaisiai, pasakojamos pamokančios istorijos. Išklaudyta beveik 30000 išpažinčių, 203 ligoniai parengti mirčiai. Katalikų tikėjimą išpažino 4 stačiatikiai, 6 protestantai, 1 žydas. Dvasines pratybas atliko kai kurios benediktinės, Žemaičių kanauninkas ir du dieceziniai kunigai. Keturi mokiniai įstojo į įvairias vienuolijas, penktasis – į Jėzaus Draugiją.

Kražių kolegijos 1670–1672 m. istorija (Lith. 41 / Historia, 1670–1672, f. 73-74)

1670 metai

Kolegijoje gyveno 34 asmenys: 9 kunigai, 3 magistrai, 6 broliai, 16 retorikos studentų. Pernai iškilusios mokyklos sienos šių metų pabaigoje buvo apgyventos studijuojančio jaunimo. Įžengimas į jas buvo pažymėtas poetikos ir retorikos klasių studentų deklamacijomis kolegijos fundatoriaus bei mecenatų garbei. Prieš rugsėjo pradžią kolegiją papildė ir čia retorikos kursą klausysiantys jėzuitai.

1671 metai

Gyvenančiųjų tiek pat, kiek ir praėjusiais metais. Kolegija patyrė išbandymą vandeniui ir ugnimi. Šv. Ignaco šventės (liepos 31 d.) išvakarėse, per patį vidurnaktį, sugriuvo vieno tvenkinio užtvanka; to tvenkinio vanduo, subėgęs į antrą tvenkinį, pralaužė šiojo užtvanką, ir taip toliau – iki visų penkių tvenkinių vanduo išsiliejo laukuose, o trejus metus augintos žuvis išplaukė į upę arba į ežerą. Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų, arba Žolinės, šventės dieną (rugpjūčio 15 d.) užsidegė plytinė, tačiau gaisras žalos nepadarė, tik sukėlė baimės. Savitiškės dvare sudegė grūdams malti neseniai pritaikytas svirnas. Bažnyčioje pastatyti du altoriai su puikiais šv. Ignaco Lojolos ir šv. Pranciškaus Borgijos paveikslais, kuriuos nutapė geriausias Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje dailininkas. Trečiame altoriuje pakabintas šv. Stanislovo paveikslas, parūpintas vieno iš jėzuitų maldingomis pastangomis. Pakabinti du varpai; įgyti trys šventiniai arnotai. Savitiškėje pastatytas patogus namas jėzuitams apsistoti. Už 150 auksinų iš bajorų Višmirskių nupirktos ginčytinos valdos – dalis ežero ir pieva, o ginčas su ponu Bartkevičiumi dėl Žutautų valdų baigtas sumokėjus jam 60 auksinų. Trūkstantį žiemai malkų gauta nepaprastu būdu: pabėgusi ir į kolegijos teritoriją per atdarus vartus įbėgusi valdinį persekiojantis kalvinistas bajoras drauge su bėgliu buvo apsuptas virtuvėje dirbusių tarnų. Atsitokėjęs ir supratęs, kad pažeidė vienuolyno neliečiamumą, atsiprašė ir iš sau priklausančio gretimo miško atvežė tiek malkų, kiek su kaupu turėjo pakakti visai žiemai.

1672 metai

Šiomet dėl nederliaus ir brangymečio didelę pajamų dalį teko skirti javų pirkimui. Kolegijoje gyveno 34 asmenys. Perpus sumažėjo retorikos studentų skaičius, bet jį beveik atsvėrė padidėjęs moralinės teologijos studentų būrys. Atkurti keturi tvenkiniai, vienas dar laukia geresnių laikų. 6 mažesni kambariai pritaikyti gyvenimui; naujai čerpėmis dengiamas nukentėjęs kolegijos stogas. Bažnyčios ir kitų pastatų statybos darbams ruošiamos plytos ir cementas. Didele dalimi atnaujintas pastatas (pirmiausia jo langai ir krosnys) Bukantiškės dvare, skirtas apsistoti jėzuitams. Bažnyčioje įrengtas šv. Kazimiero altorius; įgytas šv. Pranciškaus Ksavero altorinis paveikslas, paausuotas kielikas su patena, pora žalvarinių žvakidžių. Svarbiausia, kad kolegijos fundatorių dovanotas auksinis kielikas, kuris buvo padalintas į atskiras dalis, dabar vėl sudėtas; jis bus naudojamas per iškilmes (tokia buvo ir fundatorių valia). Baigtas ilgus metus trukęs teisminis ginčas su ponu Žickiu dėl pievos. Baigtas ir Kražių savininko valdinių pradėtas ginčas dėl ežero: jo dalys abiejų pusių sutarimu visiems laikams atribotos ažuoliniais atitvarais. Šiais metais mirė kolegijos geradarys, Žemaitijos kanauninkas Jonas Pšestšelskis, anksčiau skyręs kolegijos bažnyčios statybai kelis tūkstančius auksinų. Jis testamentu paliko 3000 auksinų kamendoriaus išlaikymui Židikuose; iš karto buvo išmokėta 500, o kiti, tikimasi, vėliau bus nesunkiai atgauti iš skolininkų.

Kražių kolegijos 1670–1672 m. metiniai laiškai
(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1670–1672, f. 117-117v)

1670 metai

Šiais metais kolegijoje gyveno 34 asmenys: 9 kunigai, 3 magistrai, 6 broliai, 16 retorikos studentų. Stropiai triūsta Dievo vynuogyne. Išklaudyta 26368 išpažintys. Katalikų tikėjimą išpažino 3 stačiatikiai ir 13 protestantų. Ne tik tarp mokytos jaunuomenės, bet ir tarp kitų apylinkės žmonių plinta šv. Pranciškaus Ksavero, Indijos apaštalo, gerbimas. Lapkričio 13 d. pirmą kartą minėta palaimintuoju paskelbto Stanislovo Kostkos šventė. Šia proga, be pamaldų bažnyčioje, jaunuomenė [į bažnyčią?] nunešė Palaimintojo paveikslą, lydimą trimitų ir būgnų garsų bei priekyje nešamų tapytų simbolių ir popiežiaus bei pal. Stanislovo insignijų. Didžiojoje auditorijoje parodytas Palaimintojo garbei skirtas vaidinimas, o bažnyčioje visos oktavos metus mokiniai deklamavo prozines ir poetines panegirikas. Jėzuitų poetikos ir retorikos studentai nupiešė ir bažnyčioje iškabino lemas iš Palaimintojo gyvenimo.

1671 metai

Šiais metais kolegijoje gyveno 34 asmenys: 12 kunigų, 4 magistrai, 8 broliai, 4 moralinės teologijos klausytojai (vienas jų tapo priskirtas kunigų grupei), 7 retorikos studentai. Išklaudyta 200719 išpažinčių. Katalikų tikėjimą išpažino 3 stačiatikiai ir 13 protestantų (tarp jų – vienas iš garsiausių Žemaitijos kilmingųjų). Panašiai kaip pernai pal. Stanislovo atveju, šiomet švęsta Pranciškaus

Borgijos kanonizacija: jo šventės dieną Eucharistijos sakramento dalijimas užtruko iki ketvirtos valandos po pietų. Švč. Mergelės Marijos sodalicijos narių skaičius pasiekė 100.

1672 metai

Kolegijoje tiek pat narių, kaip ir praėjusiais metais. Įprastai darbuojamasi sielovados srityje. Išklaudyta iki 15000 išpažinčių, pakrikštytas vienas totorius. Katalikų tikėjimą išpažino 10 asmenų. Vienas jų – netolimo miestelio kalvinistų dvasininkas, Grabnyčių dieną (vasario 2 d.) viešai išsižadėjęs savo skelbtų klaidų. Dvasines pratybas atliko vienas prelatas ir beveik visos seserys benediktinės. Pateikiami du pasakojimai apie šv. Pranciškaus Ksavero globą ir apie moterį, piktžodžiavusią prieš Šv. Kryžiaus Atradimo šventę.

Kražių kolegijos 1672–1675 m. metiniai laiškai
(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1672–1675, f. 197-200v)

1672 metai

Per metus išklaudytos 24379 išpažintys; 22 ligoniai parengti mirčiai; 2 neopresbiteriai (naujai įšventinti kunigai) dvasinėmis pratybomis pasiruošė primicijoms (pirmosioms Mišioms). Labai suaktyvėjo ir išpopuliarėjo tarp mokytos jaunuomenės ir apylinkės žmonių šv. Pranciškaus Ksavero ir šv. Stanislovo Kostkos gerbimas. Nurodomi atvejai, kai šventųjų prašyta pagalbos ir jos sulaukta. Pvz., Aleksandras Ivaškevičius dėl kojų skausmo negalėjo vaikščioti, bet šv. Pranciškaus Ksavero užtarimu pasveiko. Pateikiama daug panašių atvejų. Šiais metais kolegijos bažnyčioje kalvinizmo viešai išsižadėjo Šiluvos evangelikų ministras Paulius Karnkovskis, tačiau jėzuitų vardą apjuodino pabėgęs Kražių kolegijos ministras. Vyresniųjų įkalbėtas grįžti, kolegijoje atliko atgailą, bet po dviejų mėnesių Draugiją paliko.

1673 metai

Kolegijos mokinius masiškai guldė epidemija, tačiau tarp šimtų mirė tik vienas, atkritęs į ligą ir neatsargiai elgęsis protestantas. Vienas kilmingas jaunuolis, Fridrichas Issingas, siekdamas tikrojo tikėjimo, pabėgo nuo savo tėvų ir giminaičių iš Prūsijos, paprašė prieglobsčio pas Žemaičių vyskupą Kazimierą Pacą ir jo buvo atsiųstas į Kražių kolegiją. Čia po maždaug metus trukusio pasirengimo iškilmingai priėmė katalikų tikėjimą ir jo neatsisakė net tėvams bei giminaičiams meldžiant. Pasakojama apie pamišusį kaimyną bajorą, kuris šaukdamas užpuolė kunigą Mišių metu; po dvejų metų baigė gyvenimą, jėzuitų parengtas mirčiai. Visą turtą drauge su žmona gaisre praradęs ir kelis kartus pasikarti nesėkmingai mėginęs žemaičių bajoras Marijos užtarimo dėka išvengė dvigubos mirties.

1674 metai

Šie metai ne tokie nederlingi kaip praėjusieji. Kolegijoje gyveno virš [?] 22 asmenų: tarp jų du moralinės teologijos dėstytojai, du pamokslininkai, retorikos dėstytojas, du sielovados darbininkai (jie išklausė 12936 išpažintis), 4 magistrai, 4 moralinės teologijos kurso klausytojai, 7 broliai (vienas jų, Jurgis Miskevičius, pasimirė staiga – per 18 valandų). LDK etmono [M. K. Paco] dėka išvengta savos kariuomenės plėšikavimo ir kontribucijų (taip nutiko pernai). Tačiau labai vargta su neklusniu ir nevienuoliško elgesio retorikos magistru, kuris galiausiai grįžo į pasaulį. Viena 18 metų žydaitė pabėgo nuo savųjų ir kolegijos rektoriaus buvo pakrikštyta Kražių benediktinių vienuolyno, kuriame glaudėsi, bažnyčioje. Rudenį užsidegė svirnas, tačiau, stebuklingai padėjus šv. Pranciškui Ksaverui, gaisras neišplito ir buvo išvengta didelių nuostolių.

1675 metai

Buvo sunkūs nederliaus ir bado metai, mirė daug žmonių, tačiau kolegijos gyventojai mirties išvengė. Nepaisant nederliaus, į kolegiją atkeltas filosofijos studentų kursas, tačiau maisto pakako visiems – ir namiškiams, ir iššaldos prašantiems, kurie nė karto nuo kolegijos vartų nenuėjo tuščiomis rankomis. Misionieriai, lanke badaujančius kaimus, taip pat rūpinosi padėti ne vien sieloms, bet ir kūnams. Šalia ankstesniais metais išryškėjusio pamaldumo šv. Pranciškui Ksaverui, būtent šiemet tapo gyvas šv. Ignaco Lojolos gerbimas – ypač trečiadieniais ir šv. Ignaco vandens dėka (pasakojamos trys istorijos apie šv. Ignaco vandens galią). Kolegija ištesėjo prieš kažkiek metų šv. Jurgiui, apsaugojusiam nuo arklių maro, duotą įžadą: bažnyčioje buvo pastatytas šiam šventajam skirtas altorius.

Kražių kolegijos 1673–1675 m. istorija

(Lith. 41 / Historia, 1673–1675, f. 235-235v)

1673 metai

Šiais metais nutiko daug nelaimių. Stiprus viesulas šv. arkangelo Mykolo šventės (rugsėjo 29 d.) išvakarėse nuplėšė bažnyčios stogo dalį. Dėl potvynio, sukkelto didžiulių liūčių, buvo pralaužta Bukantiškės dvaro tvenkinio užtvanka, prarasta daug žuvų ir į jas įdėtų lėšų. Tačiau laikinų dalykų netektį atsvėrė amžinųjų pagausėjimas. Ypač suklestėjo šv. Pranciškaus Ksavero gerbimas – tiek mokiniai, tiek apylinkės žmonės penktadieniais gausiai rinkosi į šv. Pranciškaus dešimtdienį. Marijos sodalicijos nariai gausiai ir karštai Advento metu rinkosi į raratų Mišias. Keletas neopresbiterių prieš aukodami primicijas atliko dvasines pratybas.

1674 metai

Sausio pradžioje įprastas Draugijos iškilmes papildė Lenkijos primo nurodymu atšvęsta pergalė prieš turkus [turimas galvoje 1673 m. mūšis prie Chotino], prie kurios, manoma, prisidėjo šv. Stanislovas

Kostka. Nederliaus metais kolegija sulaukė daug aukų, pvz., vienas bajoras nekatalikas davė javų už tai, kad buvo mokomas jo sūnus.

1675 metai

Šie metai sunkūs visai Žemaitijai, neaplenkė sunkumai ir jėzuitų namų. Trūko grūdų, dėl to kankino badas, puolė ligos, mirė daug valdinių kolegijos kaimuose. Tačiau pačioje kolegijoje nė vienas nepraleido nė dienos prikaustytas prie lovos. Užbaigta keletas teisminių ginčų. Vykdamas įžadą bažnyčioje pastatytas Šv. Jurgio altorius.

Kražių kolegijos 1675–1677 m. istorija

(Lith. 41 / Historia, 1675–1677, f. 303-304v)

1675 metai

Visus metus atliekamas Indijos apaštalui šv. Pranciškui Ksaverui skirtas dešimtdienis. Šventojo globą patyrė keletas asmenų, pasižadėjusių atlikti dešimtdienį: pasveiko valstietis Baltramiejus Lopinis, dėl kojų skausmų negalėjęs vaikščioti, ir regėjimą praradusi mergina Ona, išgijo vienos Kražių miestelėnės vaikas.

1676 metai

Dėl blogo derliaus visoje Žemaitijoje kentėjo ir kolegija. Vargino ir savi kariai, grįžtantys į žiemojimo stovyklas pasibaigus karui su turkais. Etmonas Mykolas Kazimieras Pacas įsakė jiems kolegijos neliesti, bet kolegijos valdos nuostolių neišvengė. Rudenį prisidėjo antras filosofijos studijų kursas, kurį sudarė 6 studentai (jiems dėstyta logika), tad kolegijos gyventojų skaičius pasiekė 38.

1677 metai

Šv. apaštalo Motiejaus dieną labai nukentėjo vienas iš brolių, nes jį, lydintį iš parapinės bažnyčios į kolegiją grįžtantį tėvą jėzuitą, gatvėje užpuolė labai girtas bajoras, buvęs kolegijos mokinys ir, plūsdamas jėzuitus, baisiai sužalojo ir nutempė atgal į parapinės bažnyčios šventorių. Šią bylą nagrinėjo savo vyskupiją vizituojantis Žemaitijos vyskupas Kazimieras Pacas; piktadarys būtų sulaukęs griežtesnės bausmės, jeigu jos nebūtų sušvelninę pačių jėzuitų prašymai. Tad nusikaltėlis turėjo dvi iškilmių dienas nuogu kalaviju stovėti prie Kražių jėzuitų ir parapinės bažnyčių durų ir viešai skelbti atsiprašantis kolegijos. Prieš trejus metus pradėjusieji sėkmingai baigė filosofijos studijų kursą; 5 jėzuitai apgynė atspausdintas filosofijos tezes. Baigusieji filosofijos studijas drauge su savo profesoriumi pėsčiomis nukeliavo į Šiluvą prie stebuklingojo Švč. Mergelės Marijos paveikslo ir paaukojo ant vario išraižytą jos atvaizdą. Be jau trejus metus kraštą varginančio grūdų stygiaus, rugpjūčio pradžioje po kelių dienų karščio žaibas trenkė į kluoną kolegijos dvare; taip pat rugpjūtį sudegė plytinė drauge su visomis bažnyčiai skirtomis plytomis. Žemaitijos kunigaikštija baiminosi švedų, iš Livonijos galinčių pulti Prūsiją, įsiveržimo; be to, tapo tikrai žinoma, kad 18000

karių pajėgos ties Ryga persikėlė per Dauguvą. Priešą turėjo atgrasyti kelią užkirtusi Vilniaus vaivados ir LDK etmono M. K. Paco kariuomenė, permesta iš Lietuvos ir Polesės. Netrukus po to be aiškios priežasties netikėtai mirė ir švedų kariuomenės vadas Benediktas Hornas, ir Žemaitija buvo išlaisvinta iš baimės gniaužtų. Vienintelė šių metų paguoda – tai, kad daug neopresbiterių kolegijoje atliko dvasines pratybas; be jų, 8 dienų pratybas atliko ir Žemaičių kanauninkas bei Kražių klebonas [Stanislovas Semaška].

Kražių kolegijos 1675–1677 m. metiniai laiškai
(Lith. 41 / Annuae Collegii Crosensis, 1675–1677, f. 365-366)

1675 metai

Kaip ir praėjusiais metais, kolegijoje darbuotasi įvairiose srityse. Daug pamokslauta, lankyti ligoniai, klausyta išpažinčių. Šv. Joanos grūdėliai daugeliui padėjo apsiginti nuo kerėjimų ir naktinių vaiduoklių. Kai kurie kolegijos mokiniai (dalis jų – naujai įšventinti kunigai) atliko dvasines pratybas; aštuonių dienų pratybas atliko ir kai kurie Žemaičių kapitulos kanauninkai.

1676 metai

Šiais metais kolegijos bažnyčioje išklaudyta 9760 išpažinčių. 4 protestantai ir stačiatikiai išpažino katalikų tikėjimą. Kolegijoje mokosi daug kilmingų liuteronų jaunuolių iš Kuršo. Jiems leidžiama lankytis sekmadienių popietėmis vykstančiose kontroversinės teologijos paskaitose, kurių metu vienas tėvas jėzuitas aiškina katalikų jaunimui ginčijamas katalikų mokymo tiesas. Tai naudinga ir stiprinant katalikų, kuriuos čia iš visų pusių supa Kuršo, Prūsijos ir Livonijos kitatikiais, tikėjimą, ir mokant juos pažinti kitatikų klaidas, ir akinant protestantus jaunuolius pažinti katalikų tikėjimo tiesą.

1677 metai

Šiais metais kolegijos bažnyčioje buvo išklaudyta daug tūkstančių išpažinčių – dar ir dėl to, kad popiežiumi išrinktas Inocentas IX paskelbė jubiliejų. Ypatingą užsidegimą parodė vienas jaunuolis, kuris pabėgo nuo kitatikų tėvų ir prisiglaudė kolegijoje, ieškodamas tikrojo tikėjimo. Grįžęs į Karaliaučių ir užrakintas kambaryje, kad nebegrįžtų į jėzuitų mokyklą, išlaužęs duris pabėgo. Pateikiami pasakojimai apie Marijos sodalicijai priklausiusią žvakidę pavogusį ir iš mokyklos bei sodalicijos pašalintą mokinį bei senolį bajorą kalvinistą, mirties patale išsižadėjusį prieš 60 metų priimtos erezijos.

Kražių kolegijos 1679–1681 m. istorija

(Lith. 42-1 / Historia, 1679–1681, f. 9-10v)

1679 metai

Šie metai labiau linksmi nei nelaimingi. Po tiekos nederlingų metų pagaliau sulaukta trokštamo derliaus; išspręsti seni ir nauji ginčai. Tačiau kolegiją ir vėl užklupo bėdos. Be to, kad apylinkes, ypač Bukantiškę, siaubė gyvulių maras, dar prisidėjo ir tai, kad kariai plėšė kolegijai priklausančius kaimus. Nuo savos kariuomenės ypač nukentėjo Židikų dvaras (čia kariuomenė stovėjo keturias savaites), o vėliau – Gilvyčių ir Pajūrio dvarai; patirti nuostoliai siekia bemaž 10000 auksinų. Vendeno pakamaris Jurgis Šverinas paaukojo 1000 auksinų sidabriniais pinigais šv. Pranciškaus Ksavero koplyčiai papuošti; paruoštas mirčiai jėzuitų kunigo, toje koplyčioje, šalia savo protėvių, jis iškilmingai palaidotas. 1000 auksinų variniais pinigais, kuriuos kasmetiniam bibliotekos papildymui dovanojo ponas Vadarackis, šiemet paskolinta Vilniaus žydams. Studentai baigė trečiuosius, paskutinius filosofijos kurso metus; tai pridėjo reputacijos Kražių mokyklai. Keturi jėzuitai bei keletas neįėjusių gynė tezes iš gamtos filosofijos.

1680 metai

Metai gerokai laimingesni nei praėję. Laukai davė gerą derlių, buvo užbaigti įsisenėję ginčai (daugiau kaip dešimt metų trukęs ginčas su Tomu Kniaževičiumi dėl Gilvyčių dvaro, taip pat senas ginčas dėl tų pačių Gilvyčių su p. Gabrielavičiumi; be to, ginčas su p. Uvainiu, kurį perėmė p. Gorskis). Ramiam savaitiniam poilsiui labiausiai tinkantis, nuo pašalinių akių atokus Greitiškės dvaras, saugomas neseniai pasodintų vaismedžių, apjuostas medine tvora su trimis vartais. Židikų bažnyčia 1659 metais švedų buvo sudeginta; dabar ji atstatyta kolegijos lėšomis – dar prakilnesnė ir kitoje, aukštesnėje vietoje, nes ankstesnė buvo per drėgna. Ponia Marija Ščeponavičiūtė, sekdamą sutuoktinio Juozapo Budriko, užrašiusio savo tėvoniją lempos kolegijos bažnyčioje išlaikymui (t. y. nuolatiniam deginimui), pavyzdžiu, testamentu paskyrė Pašilės valdą muzikų bursos išlaikymui. Žemės ten, tiesa, ne itin daug, tačiau vieta patogi; ja iki mirties dar disponuos geradarės antrasis vyras Kazimieras Jucevičius. Tris dvasinio pagalbininko įžadus kolegijos bažnyčioje davė tėvas Andriejus Budrikas. Bukantiškės dvare gyvulių maras nusinešė beveik trisdešimt didesniųjų galvijų; jokios priemonės, netgi vaistai, negelbėjo. Varnių misijoje birželio 5 d. kilęs gaisras sunaikino beveik visus kanauninkų namus, o paskui pelenais pavertė daugiau nei 150 metų stovėjusią tvirtą ir puikią medinę Šv. Petro katedros bažnyčią bei kone visą miestelį. Jėzuitai dėl to sulaukė užsitraukė įvairių vietos gyventojų rūstybę, tačiau kolegijos rektorius paliepė nepalikti Varnių ir, pats apsilankęs, pagelbėjo be būsto likusiems misijos darbininkams paguoda, patarimu ir pašalpa. Kariai ir vėl kėlė sunkumų valstiečiams naujomis kontribucijomis.

1681 metai

Pavasariop naujasis rektorius Andriejus Pogoželskis ėmėsi daugiau kaip prieš dešimtmetį sustojusių bažnyčios pabaigimo reikalų; tikimasi, kad, prieš 60 metų padėjus pamatus, pagaliau bus pasiekta viršūnė. Kai kurie jėzuitai norėjo pakeisti bažnyčios pavidalą – nugriaunant jos fasadinę dalį iki pat antrosios piliorių poros, tačiau nutarta laikytis Romos aprobuoto senojo projekto, taip išvengiant ir naujų išlaidų, ir nepabaigiamo darbo. Mirė p. Jeronimas Važinskis, kuris buvo užleidęs sau priklausantį kalkių kalną kolegijos ir bažnyčios statyboms; tokio paties palankumo tikimasi ir iš jo našlės. Baigta su p. Teofilaktu Bilevičiumi daugiau nei dešimtmetį trukusi byla dėl jo valstiečio. Taikaus kompromiso būdu sutarta dėl žalos atlyginimo su dviem mokyklinės laisvės prievartautojais, sužeidusiais kolegijos mokinius (vienas buvo retorikos klasės mokinys, kitas – dar visai jaunutis; pastarasis vos išvengė mirties, nes iš padarytos žaizdos teko ištraukti šešis kaulų fragmentus).

Kražių kolegijos 1679–1681 m. metiniai laiškai

(Lith. 42-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1679–1681, f. 55-56v)

1679 metai

Kolegijoje 29 gyventojai: 11 kunigų (vienas iš jų dėsto filosofiją), 4 magistrai, 6 filosofijos studentai, 8 broliai. Rugsėjo 1 d. mirė 74 metų amžiaus tėvas Jonas Althoffas, dvasinis pagalbinkas, kilęs iš Prūsijos, Draugijoje praleidęs 54 metus. Jis turėjo talentą dėstyti literatūrinius dalykus, tačiau 22 metus su retu užsidegimu ir pastovumu aiškino gramatiką. Buvo rūpestingas namų ūkio prižiūrėtojas. Į karčius kieno nors žodžius paprastai atsakydavo: “Ačiū Dievui. Eikite ramybėje”, Mirė ištiktas apopleksijos (nebegalėjo kalbėti), praėjus savaitei.

Neseniai pastatyta antra kolegijos dalis aprūpinta skliautais ir perdangomis; užbaigtas koridorius ir keletas kambarių. Pertrauktas filosofijos kurso dėstymas – tiek dėl praėjusių metų nederliaus, tiek norint atnaujinti nutrūkusias statybas.

1680 metai

Kolegijoje 18 gyventojų. Liepos 27 d. mirė 60 metų amžiaus lietuvis tėvas Pranciškus Šrubauskas – keturių įžadų profesas, evangeliško paprastumo ir apaštališko uolumo vyras. Jis visiems buvo malonus dėl meilės nuoširdumo, derėjusio su rimtumu ir nusižeminimu – tarsi būtų gimęs visų naudai ir paguodai. Buvo vadinamas “Prislėgtųjų tėvu”, nes ypač rūpinosi ligoniais ir vargšais. Daug metų praleido misijose (kaip antai Karaliaučiuje). Darbuodamasis klausykloje dažnai pakildavo į sakyklą ir vėl grįždavo atgal, pamiršdamas pietus ir norėdamas išklaudyti visus norinčius atlikti išpažintį. Buvo karštas Švč. Trejybės garbintojas ir visų šventųjų gerbėjas; liturgines valandas dažnai atlikdavo klūpėdamas; bemaž taip jį ir užklupo mirtis. Kovo 6 d. mirė bemaž 70 metų amžiaus sulaukęs brolis Martynas Božimovskis, mazovietis, 18 metų rūpinęsis Varnių misijos ūkio reikalais.

Mirė ir kolegijos geradarė ponja Marijona Budrikienė. Ji testamentu Kražių muzikų bursos gyventojams paliko Pašilės valdą.

Pamaldumo jaunimui pridėjo 1671 m. pradėtos ir iki šių metų vykusios pamaldos už karo su turkais sėkmę. Kelios benediktinės atliko dvasines pratybas; jų bendruomenei dažnai sakyti dvasiniai paraginiai. Išklaudyta daug išpažinčių. Didįjį Ketvirtadienį kolegijos bažnyčioje katalikų tikėjimą viešai išpažino ir Eucharistiją priėmė vienas kaimynystėje gyvenantis bajoras liuteronas (netrukus juo pasekė ir žmona bei kolegijoje besimokantis sūnus); liuteronybės išsižadėjo ir vienas labai gabus ir dorybingas kolegijos mokinys, kilęs iš Lietuvos.

1681 metai

Kolegijai priskirti 6 kunigai (vienas iš jų darbuojasi Varniuose). Išklaudyta daugiau kaip 10000 išpažinčių; katalikų tikėjimą išpažino 3 protestantai, egzekucijai parengti du pasmerktieji. Darbuotasi įprastose srityse; kovota su prietarais, o taip pat ir su burtininkavimu, kurį tarp kolegijos mokinių platino atvykusieji iš Kuršo.

Po kometos pasirodymo (ji buvo matoma nuo gruodžio 20 d. iki sausio 22 d.) kilo labai daug ligų; stengtasi pasirūpinti ligoniais. Šiomet labiau nei bet kada suklestėjo šv. Pranciškaus Ksavero kultas: jo dešimtdienis tęsėsi visus metus ir jame kartais dalyvaudavo net po 100 žmonių. Pasakojama apie šv. Ignaco vandens naudą ir pateikiama viena istorija apie šio šventojo užtarimu atgautą sveikatą.

Kražių kolegijos 1682–1684 m. metiniai laiškai

(Lith. 42-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1682–1684, f. 109-110)

1682 metai

Tikėjimo platinimo kongregacijos kardinolai pakeitė reikalavimus “Metinių laiškų” ir “Dvasinių vaisių” turiniui, nurodydami žymėti tik atsivertimo į katalikų tikėjimą atvejus, todėl čia bus paminėta tik labai menka dalis iš visų dvasinių darbų ir vaisių. Du jaunuoliai liuteronai iš Kuršo, Jonas Meineris ir Henrikas Hartmanas, išpažino katalikų tikėjimą ir buvo pasiūsti studijuoti į popiežiaus seminariją Vilniuje. Tverų tijūnaitis Mykolas Korffas taip pat išsižadėjo liuteronybės. Gydytojas Saliamonas Žydas, kolegijos jėzuitų rekomenduotas Žemaičių kanauninkui ir Kražių klebonui Stanislovui Semaškai, priėmė krikštą ir tapo Matu Medinskiu, tačiau po keleto mėnesių, atrodo, grįžo prie senojo tikėjimo. Kataliku tapo ir Kražių žydo sūnus Jonas Leukavičius; idant neatkristų, paimtas tarnauti į žemaičių bajoro Starenskio dvarą.

1683 metai

Kataliku tapo Jonas Bžeznickis, lenkas kalvinistas, pabėgęs nuo saviškių. Liuteronas Jeronimas Bilevičius gegužės 23 d. viešai išpažino katalikų tikėjimą. Buvo užsidegęs – kaip šv. Stanislovas Kostka – keliauti į Romą ir ten amžinai atsiduoti vienuoliniam gyvenimui, tačiau tam sutrukdė

pernelyg jaunas amžius. Vis dėlto jaunuolis atsispyrė motinos priekaištams dėl pamesto protėvių tikėjimo; išsiųstas studijuoti į Karaliaučiaus akademiją, idant pamirštų tai, ko išmoko jėzuitų mokykloje, laikosi savo.

1684 metai

Katalikų tikėjimą išpažino poetikos klasės mokinys Danielius Rinvydas, kurio motina buvo liuteronė, o tėvas – kalvinistas. Tuo džiaugėsi neseniai kalvinizmo išsižadėjęs jo dėdė, Lydos pakamaris. Į Katalikų Bažnyčią įsijungė dar trys asmenys: lietuvis bajoras, mergina kalvinistė ir kareivis liuteronas.

Kražių kolegijos 1682–1684 m. istorija

(Lith. 42-1 / Historia, 1682–1684, f. 165-167v)

1682 metai

Šiais metais kolegijoje gyveno 8 kunigai (2 iš jų – moralinės teologijos dėstytojai), 5 magistrai, 3 moralinės teologijos klausytojai, 7 broliai. Nederlius laukuose atėmė pusę pajamų, o kariuomenė susėmė tuos grūdus, kurių buvo pagailėjęs badas, tačiau toliau vyko bažnyčios įrengimo darbai. Gauta labai brangi relikvija – penki šventos žemės žiupsneliai, suvilgyti Kristaus Kraujo lašais. Ji drauge su Šv. Kryžiaus medžio gabalėliu įdėta į sidabrinį paausnotą kryžių, kuris išstatomas žmonių pagerbimui penktadieniais. Ypatingai pasirūpinta gauti tų relikvijų autentiškumo paliudijimą: aptikti jėzuitų t. Francesco Carettonio (1622 XII 2, Roma), t. Fridricho Šembeko (1623 II 20, Krokuva) ir Lietuvos provincijolo t. Mikalojaus Lancicijaus (1632 III 10, Vilnius) raštai, o svarbiausia – kardinolo Ascanio Colonnos, Laterano Šv. Jono bazilikos arkipresbiterio, dokumentas, kuriuo liudijama, kad minėtos relikvijos rastos šios bazilikos kolonose 1608 m. gruodžio mėnesį, popiežiumi esant Klemensui VIII [iš tiesų Klemensas VIII mirė 1605 m.]. Pranešama apie klestintį šv. Pranciškaus Ksavero kultą. Šio šventojo užtarimu tėvams besimeldžiant prisikėlė iš mirusių vasario 2 d. miręs Konstantino Terčkos, Černigovo taurininko, Kražių paseniūnio, ir jo žmonos Konstancijos sūnus. Žemaitija kentėjo nuo audrų ir liūčių (ypač stogai ir langai), patvinusi Kražantė užliejo Kražių turgaus aikštę ir pasiekė kolegijos sienas.

1683 metai

Narių tiek pat, kiek praėjusiais metais. Vilniuje įgyta naujos liturginės apyvokos. P. Janina Budrikenė, tekėdama antrą kartą (už p. Jucevičiaus), Kražių kolegijai dovanojo Butminiškių [?] valdą. Sumokėjęs 500 auksinų sumą, išvengta bajoro p. Miečevičiaus ieškinio. Provincijolas t. Mykolas Mazoveckis panaikino paprotį po pietų kalbėti litaniją, idant šis paprotys neišsigimtų į įstatymą; vis dėlto po kelių mėnesių jį vėl atgaivino naujasis provincijolas t. Jonas Berentas, pabrėžęs reikalą daugiau melstis negandų metais. Badaukiuose pastatydinta atgailaujančios šv. Marijos Magdalenos titulo koplytėlė, nes kasmet čia daug dvasinių vaisių teikia gausus žmonių susibūrimas.

Nutarta atstatyti ir kitas sugriuvusias koplytėles, idant valdiniam už žemiškus patarnavimus būtų atlyginama dangiškais, juoba kad kolegijos valdos yra labai nutolusios nuo parapinių bažnyčių. Rektoriavimą iš t. Andriejaus Pogoželskio perėmė t. Paulius Pšanovskis. Metai buvo godūs pinigų – tiek dėl brangymečio, tiek dėl kariuomenės reikalavimų. Vėl atnaujintas filosofijos kursas, kurio klauso dešimt klausytojų. Bažnyčios prieangis ir navos dalis [?] uždengti stogu; bažnyčia pagaliau sujungta su kolegijos pastatu. Refektorijus pagausintas geležiniais ir alaviniais rykais, pastatyta arklidė, šeimos kieme pastatyti vartai, Greitiškės dvaras praplėstas iš p. Pauliaus Gruževskio įkaitu gautomis pievomis.

1684 metai

Vasara buvo labai karšta ir sausa, derlius menkas. Studijas pradėjo naujas filosofijos kursas su 6 jėzuitų studentais (iš viso kolegijoje – 40 gyventojų). Rūpintasi tiek mokyklos, tiek ūkiniais (pvz., bravoro) pastatais. T. Generolui pavedus, uoliai susirūpinta medžiagos (plytų, kalkių, rąstų, lentų), skirtos bažnyčios statybai užbaigti, suvežimu. Suremontuoti vargonai. Dvasines pratybas atliko trys kunigai (du iš jų – neopresbiteriai). Į savo rezidenciją Alsėdžiuose vykstantis Žemaičių vyskupas Kazimieras Pacas užsuko pažiūrėti, kaip vyksta bažnyčios statyba: buvo pasveikintas mokinių, o po to pavaišintas. Mirė poetikos klasės magistras, rusėnas Simonas Skokovskis, eidamas 26-us amžiaus ir 10-us narystės Jėzaus Draugijoje metus.

Kražių kolegijos 1685–1689 m. metiniai laiškai
(Lith. 42-1 / Annuae Collegii Crosensis, 1685–1689, f. 228-229v)

1685 metai

Darbas Viešpaties vynuogyne duoda gausių vaisių. Kone kasdien yra žmonių, priimančių Eucharistiją, o jubiliejaus atlaisdais apdovanoti sekmadieniai primena Velykų laiką. Kokias galias šaknis Marijos kultas įleido mokinių ir kitų žmonių širdyse, matyti iš iškilnių dienomis atliekamo viešo plakimosi bei šeštadieniais priimamo Švč. Sakramento. Nieko netrūko ir įprastam šv. Pranciškaus Ksavero gerbimui. Dvasines pratybas atliko neopresbiteriai, kurie rengėsi savo primicijoms.

1686 metai

Klausyta išpažinčių; dalinta Eucharistija; didesnis nei įprasta šv. Pranciškaus Ksavero, kurį žmonės renkasi globėju nelaimėse, gerbimas. Neopresbiteriai atliko dvasines pratybas.

1687 metai

Du mokiniai nusprendė tapti vienuoliais. Išpažinčių kartais klausyta po 7-8 valandas. 2 liuteronai išpažino katalikų tikėjimą. 25 asmenys atliko išpažintį ir atsitraukė nuo prietarų.

1688 metai

Daug neopresbiterių atliko dvasines pratybas. Pasakojama apie šv. Ignaco vandens naudą, šv. Pranciškaus Ksavero ir šv. Stanislovo Kostkos gerbimą.

1689 metai

5 liuteronai išpažino katalikų tikėjimą (be jų – dar ir liuteronų pamokslininkas, diskutavęs su vienu jėzuitu ir jo įveiktas). Pasakojama apie šv. Ignaco vandens naudą.

Kražių kolegijos 1685–1689 m. istorija

(Lith. 42-2 / Historia, 1685–1689, f. 322-324v)

1685 metai

Kolegijoje 41 gyventojas: 11 kunigų, 4 magistrai, 16 scholastikų (jėzuitų studentų), 10 brolių. Savaitę prieš Verbų sekmadienį pradėti mūryti bažnyčios skliautai. Architektų sutarimu, sienos vargiai galėjo atlaikyti tokį svorį, todėl atsisakyta langų, kurie būtų daugiau kėlę pavojaus negu teikę šviesos. Darbininkams rimtai triūsiant, pradėtas darbas užbaigtas iki galo ir sienos, koplyčios bei pati bažnyčios viršūnė vainikuota stogu. Bažnyčią aplankė Žemaičių vyskupas Kazimieras Pacas, atvykęs į Kražius seserų benediktinių įvilktuvių proga, o taip pat į savo vyskupiją keliaujantis Livonijos vyskupas Mikalojus Poplavskis.

1686 metai

Kvadratinėmis plokštėmis [plytomis?] išgrįstos bažnyčios grindys, taip pat išklotas ir koridorius [prieangis?] šalia bažnyčios. Kolegijos daržas ir “gyventojų namas” [jėzuitų gyvenamasis pastatas ar bajorų konviktas?] apjuosti medine tvora. Birželio 17 d. t. Paulius Pšanovskis rektorius pareigas perdavė t. Martynui Niescierovičiui.

1687 metai

Kolegijoje 33 gyventojai; 6 filosofijos studentai baigė trejų metų kursą ir, išskyrus vieną, apgynė išspausdintas tezes. Baigusieji moralinės teologijos kursą ir įšventinti kunigais šv. Ignaco dieną aukojo pirmąsias Mišias. Šventorius į miesto pusę apjuostas mūro tvora, o kolegijos pusėje, link Kražantės – medine tvora. Žemaitijoje žiemojantys kareiviai nepasitenkino tuo, ką gavo iš kolegijos, ir nusiaubė jos dvarus. Maru mirė gramatikos mokytojas, 24 metų amžiaus lietuvis Petras Kundzičius, Draugijoje eidamas šeštuosius metus; buvo labai pamaldus Dievo Motinai. Kitą mėnesį po trejus metus trukusios skausmingos ligos mirė garbaus amžiaus t. Jonas Lagovskis, keturių įžadų profesas, teologijos daktaras, anksčiau trejus metus buvęs šios kolegijos rektoriumi. Kitą mėnesį mirė t. Paulius Kosieradzkiš, taip pat keturių įžadų profesas, dėstęs moralinės teologijos kursą.

1688 metai

Vykdyti įprasti apaštalavimo darbai (pirmiausia – išpažinčių klausymas ir pamokslavimas). Rugsėjo 8 d. t. Martynas Niescierovičius rektoriaus pareigas perdavė t. Jonui Godebskiui.

1689 metai

Darbuotasi sakant pamokslus ir mokant katekizmo. Vienas antitrinitorius priėmė krikšto sakramentą per Užgavėnių šventes, kai rengiamos 40 valandų pamaldos. Pavasaris Kražiams šiais metais buvo nelaimingas ir liūdnas, nes du gaisrai beveik visą miestelį pavertė pelenais. Kolegija beveik nenukentėjo, tik sudegė medinė daržo tvora ir buvo numėtyti stogai. Žemaičių vyskupas Kazimieras Pacas pagaliau iškilmingai konsekrovo kolegijos bažnyčią; į didįjį altorių jis įdėjo šv. Marino ir šv. mergelių kankinių Kandidos ir Severinos relikvijas, suteikė 40 dienų atleidų šių iškilmių bei metinio bažnyčios pašventinimo minėjimo dalyviams ir paskyrė minėti šį įvykį trečią sekmadienį po Sekminių. Kolegijos rektorius, rūpindamasis besimokančios jaunuomenės patogumu ir gavęs vyresniųjų leidimą, kolegijos sklype pastatė “prūsiško” [fachverkinio?] mūro statinį su dviem virtuvėmis ir aštuoniais deramo dydžio kambariais, aprūpintais kamaramis. Du tėvai jėzuitai davė keturis profesų įžadus – vienas Švč. Mergelės Marijos Gimimo (rugsėjo 8), o kitas – Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai (kovo 25) dieną.

Kražių kolegijos 1690–1692 m. metiniai laiškai

(Lith. 43 / Annuae Collegii Crosensis, 1690–1692, f. 13-14)

1690 metai

Pavasario pradžioje kolegijos darbininkai surinko daugiau vaisių nei gali atnešti ruduo, mat kone kasdien jėzuitai buvo kviečiami teikti sakramentų ligoniams, gyvenantiems už dviejų mylių ar dar toliau. Tenai ir pačiame miestelyje mirčiai parengta 70 ligonių; per Velykų šventes ir jubiliejaus metu išklaudyta 9000 išpažinčių (misijose – dar virš 600). Katalikų tikėjimą išpažino liuteronas, kalvinistas ir stačiatikis. Du neoprebiteriai kolegijoje atliko dvasines pratybas.

1691 metai

Kolegijoje gyveno 30 jėzuitų. Daug dvasinių vaisių teikė įvairūs pokalbiai bei misijos; išklaudyta 7300 išpažinčių; 4 asmenys išpažino katalikų tikėjimą. Vienas diecezinis dvasininkas neopresbiteris, ruošdamasis primicijoms, atliko 8 dienų dvasines pratybas ir viso gyvenimo išpažintį. Dvasines pratybas naudingai atliko ir vienas kareivis.

1692 metai

Šiais metais labai sustiprėjo Indijos apaštalo šv. Pranciškaus Ksavero ir pal. Stanislovo Kostkos gerbimas. Jis paplito ne tik tarp mokytos jaunuomenės, bet ir tarp abiejų lyčių vietos kilmingųjų ir

miestelėnų. Per Marijos šventes išpažinčių klausymas dažnai užsitęsavo net po pusiaudienio; per Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo šventę (liepos 2 d.) Laukuvoje išklaudyta 4000 išpažinčių, kitomis Jėzaus ir Marijos švenčių dienomis jų būdavo virš 1000. 31 ligonis parengtas mirčiai, 4 protestantai išpažino katalikų tikėjimą. Labai gausiai buvo lankomi pamokslai lenkų ir lietuvių kalbomis. 4 mokiniai nusprendė rinktis vienuolišką gyvenimą. 30 jau brandaus amžiaus žmonių pakrikštyta ir pamokyta tikėjimo pagrindų; sutaikyta 15 sutuoktinių porų.

Kražių kolegijos 1690–1692 m. istorija

(Lith. 43 / Historia, 1690–1692, f. 100-101)

1690 metai

Šių metų pavasaris Kražius ir jų apylinkes užliejo ligomis ir laidotuvėmis, kurių per dieną būdavo dvejos, o kartais ir trejos. Taip iš gyvenimo išėjus nemažam skaičiui žmonių, bėdos nesibaigė, nes vasarą užpuolė sausra. O ruduo buvo lietingas ir laiku nenuimta dalis derliaus supuvo laukuose. Vis dėlto net ir laiku nuėmusieji derlių į kluonus jo nesuvežė tiek, kiek kitais metais, todėl kilo brangymetis. Ežerai tris kartus išsiliejo iš krantų, o pievose mėtėsi žuvys. Atėjus naujam rektoriui atgijo seni ginčai, ir rektorius buvo priverstas vyksti tiek į vyskupo teismą Varniuose, tiek į pilies bei žemės teismus Raseiniuose. Kareiviai prieš pasiekdami žiemos stovyklas apiplėšė kolegijos valdinius.

1691 metai

1691 metai prasidėjo sėkmingai. Taikiu sutarimu baigtas bylinėjimasis dėl Viliotiškių [?] valdų, kurios liko kolegijos rankose. Iš žiemos stovyklų traukiantys kareiviai, paėmę kontribuciją iš kolegijos, šį kartą susilaikė nuo valdinių plėšimo. Bažnyčioje įrengtas didysis altorius, dažytas įvairiomis spalvomis, apjuostas grotelėmis, už kurių gali melstis jėzuitai, ir papuoštas laiptuotu tabernakuliu. Prie šventoriaus esantis “gyventojų namas” [jėzuitų gyvenamasis pastatas ar bajorų konviktas?] apjuostas medine tvora, o šventorius tokiu pat būdu atskirtas nuo kitų, pasaulietinės paskirties sklypų.

1692 metai

Šiais metais taikiai išspręsti kai kurie ginčai su kaimynystėje gyvenančiais bajorais. Pirmiausia dėl kažkokio patrakėlio įvykdyto išpuolio Židikų miestelyje 1685 m. iškelta byla, pasiekusi LDK Vyriausiąjį Tribunolą, nagrinėta Gardino ir Varšuvos teismuose, pagaliau buvo užglaistyta tokiu susitarimu. Kaltinamoji pusė atlygino teismuose kolegijos patirtas išlaidas, kompensavo dėl įvykio patirtą žalą ir atsisakė pretenzijų į Viliotiškių valdą. Kolegijos rektorius savo ruožtu dovanojo kaltininkams visas civilines bausmes, baniciją ir infamiją, ir taip (kaip ir ankstesniais metais) kolegijos priešus pavertė jos draugais. Išspręsta ir 1688 m. iškelta byla dėl Gilvyčių laukų. Jie draugiškai atskirti riboženkliais; priešininkas, atlygindamas teismo išlaidas, kolegijai suteikė

žvejybos Gilvyčių ežere teisę. Taip pat laimėtas mažas žemės sklypelis, kad būtų galima pastatyti tiltą per Plūsčios upelį, kuriuo būtų atsivežama mediena iš Žirnainių miško. Bažnyčia praturtėjo kapa, arnotais ir kitais šilkiniais bei lininiais rūbais. Kolegijoje mūrinis koridorius sujungė rūšį su virtuve; pastatyta ratinė; prie Kražantės iškilo nauja pirtis; atokiau pastatytas naujas svirnas, labiau apsaugotas nuo gaisrų. Greitiškės dvare iš plytų sumūrytas rūselis; taip pat atkurtas didžiausias iš tvenkinių, vadinamas Spingiu, į jį įleista būriai naujų žuvų; tai teikia vilties ateityje būsiant gausią žūklę.

Historia collegii Crosensis Societatis Iesu

(Lith. 43 / Historia, 1693–1695, f. 260-261v)¹

Anni 1693

Supra consuetum numerum personarum alere hoc collegium incepit octo rhetores Societatis, cum studium istud Pinsco ad se translatum suscepisset. Rector duntaxat, qui susceperat, brevi post impleto suo tempore successori locum et solitudinem reliquit. Porro antecessor reverendus pater Matthias Milunski, successor reverendus pater Hieronymus Burba fuit. Inter ipsa initia rectoratus suscepta cura aedificiorum: in eum finem laterificina non exiguo sumptu restaurata, cocti lateres ampliando collegio perficiendoque templo materiam subministraturi; ligneis praeterea asserculis compacta pergula versus culinam, in refectorio valvae ad fenestras comparatae, in praediis hypocaustum et stabulum pro pecoribus noviter sunt erecta. Lites etiam aliquot feliciter terminatae. Verum difficilior illa terminatu fuit, quam facta conspiratione rustici subditi collegii moverunt, insolitam nescio quam libertatem sibi vendicando, proindeque manet adhuc indecisa. Accessit importunissima militum eaque frequentata exactio, quae non aliter quam toties quoties aere victualibusque praebitis veluti Cerberus obiecta ossa potuit placari. Facessivit etiam negotium potestas loci ordinarii ratione nostri sacelli in pago Zydicensi. Nunquam illud (ut fert memoria) seu ab episcopo ipso seu a delegatis archidiaconis decanisve ruralibus fuerat visitatum; hoc demum anno, annuente illustrissimo loci ordinario, decanus visitavit tum eo titulo, quia ibi sacramenta administrarentur, tum potissimum, quod olim reverendissimus quispiam canonicus Samogitiae ad illud sacellum pro animarum auxilio legatum quodpiam (ut illi obtendunt) fecisset. Igitur, quod unicum restabat, contra illam visitationem in Nuntiatura est deposita protestatio. Apparebat non obscure hac occasione iniquior erga nos praesulis voluntas, verum alia felicior occasio illum placavit aversumque nonnihil animum conciliavit. Suscipiebat per ferias Epiphaniae neptis Illustrissimi habitum ordinis Benedictini, cui actui dum tempellum monialium non sufficeret, nostrum templum commodius praebuit theatrum. Dabat nepti vestem religiosam ipse praesul in praesentia illustrissimi capitanei Samogitiae Petri Pac sui ex fratre nepotis. Aderat abbatissa cum aliquot e parthenone maioribus aetate ac autoritate et frequenti nobilissimorum hospitem corona. Peractis sacris caeremoniis, magnos illos hospites antistitem et

¹ Žr. Priedas Nr. 1

capitaneum cum plerisque aliis primariis Ducatus eiusdem officialibus in suburbano nostro praedio mensa hospitalis excepit. Dictus supra mensam tantis convivis per unum e rhetoribus Societatis panegyricus, alter ab iisdem in scripto illustrissimo episcopo redditus; scenam praeterea iisdem hospitibus pater professor rhetorices externorum in theatro gymnasii dedit. Quae universim officia ad benevolentiam illustrissimi episcopi conciliandam multum usui fuerunt. Hoc eodem anno fecit professionem coadiutorum spiritualium pater Stephanus Szuszkiewicz; emisere prima vota novitii aliquot, qui pro rhetorica venerant. Diem ultimum obiit Andreas Dymitrowicz coadiutor temporalis 10 februarii et pater Michael Siesiewicz 24 aprilis. Eorum vitae compendia extant suo loco. Claudant historiam anni, qui petulanti facto annum clausurunt, studiosi. Collata isti cum civibus Crosensibus (ut fertur) opera et consilio tabernam in foro, quam sibi Iudaeus quispiam aedificabat, noctu diruerunt. Inquisitum in studiosos; quicumque rei criminis inventi, iuxta delicti proportionem sine mora puniti, ut omnis in posterum turbandi in hoc negotio collegii occasio praescinderetur.

Anni 1694

Gravior hic annus fuit ob aestum veris, pluvias aestatis ad extremum usque autumnum continuatas, violentas denique et ineluctabiles hyemis nives. Per quam caeli aerisque intemperiem fruges maturae in campis et faenum magna ex parte computruit, impedita agrorum conseminatio et difficillima lignatio fuit. Pisces quoque in stagnis pondere glaciei vastissima strage suffocati. His in angustiis eundem personarum numerum sustentavit collegium et octo iterum rhetores novumque illorum professorem ab omni alio collegii officio liberum. Suffecit Divina Providentia necessaria ad alimoniam frequentioribus solito per annum praesentem hospitibus. Illustrissimum ac reverendissimum suffraganeum Samogitiae cum tribus canonicis et perillustri magnifico domino mareschalco Vilkomiriensi, pluribus clericis ac aliis hospitibus in triclinio semel eo die Quadragesimae, quo nostris sacros ordines in cubiculo calido profligatis iam viribus optimus senecio conferebat. Porro nostri theologi Vlnenses una vice sex, altera quinque in Samogitiam sacris ordinibus initiandi venerant, utrique excepti humanissime et viatico victualibusque pro itinere adiuti. Suscipiebant cum primis sacros ordines septem ex ordine Praedicatorum, Vlnenses alii, alii Rosieynenses, omnes mensae in nostro triclinio adhibiti et pro via etiam nonnullis de viatico et esculentis provisum. Eadem charitas praestita sex Franciscanis Conventualibus, qui pro sacris ordinibus post Pentecosten Vilna cum singulari sui superioris commendatione venerant. Tribus item ordinis Minorum de Observantia et clerico saeculari: praeter mensam et victum cubicula etiam per duos dies in collegio habuerunt. Denique tum per has ordinum occasiones, tum alias hospitibus tam nostris quam aliis religiosis clericisque saecularibus frequenter hospitalitas praestabatur. Non defuit vicissim Divina Bonitas collegio, praeterquam enim quod singulari eius providentia praedium suburbanum a praesentissimo incendii periculo est servatum, imposita collegio turracula lignea in illamque ex loco abstruso et penitus incommodo translatum horologium; molendinum a duabus rotis in quodam pago nostro extractum saepibusque novis circumdatum; accesserunt insuper collegii

possessioni aliqui agri ex pio legato mille florenorum a quodam nobili cum sua consorte illis in agris nobis inscriptorum. Sepulta est in nostro templo quae inscripserat benefactrix et consanguinei frugali mensa tractati. Obiit etiam alter magnus collegii amicus, et aequum visum est, ut nostro in templo tumulum sortiretur nostrisque suffragiis iuvaretur et solennibus honoraretur exequiis, qui, dum viveret, Societati et animo et sua opera impensa favebat. Hic idem annus ultimum vitae diem attulit illustrissimo episcopo, pro cuius depositione tres ex nostro collegio, quinque funeri [?] cum sacrificiis adfuerunt Vornis in cathedra Samogitiae. Secutus est fatum sui antistitis missionarius Vornensis et superior missionis 14 aprilis, P. Casimirus Dowmont, interiecto aliquot hebdomadarum spatio defunctus. In collegio etiam pater Laurentius Tribowicz, navus et devotus operarius, ipso die Sanctissimi Corporis Christi ad caelitem delitias (ut fas est sperare) e corpore mortali evolavit; utriusque vitas suo dabimus loco. Fecit gradum coadiutorum spiritualium hoc anno pater Petrus Puzyna, temporalium coadiutorum Petrus Woytkiewicz et vota simplicia primum nuncuparunt aliquot ex noviciatu neorhetores.

Anni 1695

Sat gravem nonagesimum quartum annum ob malignitatem hyemis nivibus immensis memorandae (quae ultra solitum durantes et seminatas fruges putrefecere et pro seminandis inhabile solum reddidere) gravior nonagesimus quintus est subsecutus. Tota enim aestate continuatae veluti e cataractis caeli pluviae aequae collegii, colonorum ac totius Samogitiae frumento agros, pabulo pecorum prata viduarunt. Hinc ingens sterilitas, defectus panis et per concomitantiam raro audita omnium rerum successit caristia. Frumentum non modo pro victu, verum etiam pro conseminatione non ex horreo, ut ante solebat, sed ex deposito collegii cum ingenti difficultate, quia ultra Nemenum ex Prussia idque iniquissima via, conquisitum. Auxere malum exactiones militum, vulgo discretiones, at indiscretissimae: cum quidquid parca Ceres annonae et proventuum impertiverat, id fere totum pro offa occludendo famelico ori transeuntium nostros pagos cesserat. At non hic finis malorum: extincti pisces ad initium utriusque hyemis in stagnis, furto sublatis magna ex parte in domestico ad Crosentam situato promptuario. Ad has tamen redactum angustias collegium pro rhetoribus Societatis, quos biennio aluerat, suscepit professores et scholasticos nostros – auditores moralis theologiae. Non cessatum a praeparatione materiarum pro cateto collegii ex muro perficiendo, imo pro hoc solida magno cum labore parique sumptu educta fundamenta. Aedificium ad latus aedium ligneum pro communi omnium erectum commoditate. Sepes ad aream familiae humiliores (licentiosioribus famulis ad nocturnas in civitatem excursiones patens ianua) ad 5 ulnas in altum elevatae et restauratae. Sancti Patris [*h. e. s. Ignatii*] solennitas in frequentia nobilium officialium (quibus etiam hospitalis est proposita mensa) celebrata. Lites multorum annorum (grave superiorum cervicibus impendens saxum sumptuumque vorago) amicabili terminatae compositione. Exercitia monialibus aliquoties tradita. Fecit professionem 4 votorum pater Vilhelmus Burski die Purificationis BVM. Illustrissimus loci ordinarius Ioannes Kryszpin noviter inauguratus brevi post occupatam pontificiam sedem

Rosenis redux invisit templum nostrum, in quo a patre professore rhetorices, subsequentibus salutationibus a iuventute studiosa, exceptus panegyri; a reverendo patre Rectore, praemittente tum pridie, tum superioribus diebus omne humanitatis officium, solenni honoratus prandio. Altare congregationis Annuntiatae B. Virginis Mariae maiori ex parte liberalitate benefactorum deauratum, brevi totum deaurandum. Coronidem historiae imponat coronis vitae patri Hyacintho Siemionowicz sacro Parasceves die imposita. Eo vixit ille vitam, quo Servator gentis humanae suam pro nobis amisit: optima functus morte, quia cum expirante Domino expiravit.

Kražių kolegijos 1693–1695 m. istorija

(Lith. 43 / Historia, 1693–1695, f. 260-261v)

1693 metai

Priimti 8 retorikos kurso jėzuitai studentai. Baigė savo pareigas rektorius Motiejus Milunskis, naujuoju rektoriumi tapo Jeronimas Burba, žemaitis. Tuoj pat pradėta rūpintis būsimais statybos darbais: pirmiausia su nemažomis išlaidomis įrengta plytinė ir degtos plytos, kurios buvo kaupiamos numatytam statyti kolegijos priestatui ir pačiai bažnyčiai baigti; iš lentų sukalta ar lentomis apkalta pašiūrė šalia virtuvės, nupirktos ar pagamintos refektorijaus langinės, ūkiniuose pastatuose išmūrytas rūsys ir pastatytas naujas tvartas gyvuliams laikyti. Sėkmingai užbaigtos kelios teisminės bylos, bet liko neužbaigta ta, kurią kolegijai iškėlė susimokę kolegijos valdiniai, ėmę reikalauti kažki kokių neįprastų teisių (laisvės). Be to, kolegiją nepaprastai vargino dažnos karių išslupinėjamos rinkliavos, tad numaldyti kareivius buvo galima tik kiekvieną kartą duodant jiems pinigų ir maisto produktų, it kokiam Cerberui numetus kaulų. Toliau aprašomi nesutarimai su Žemaičių vyskupu Kazimieru Pacu dėl koplytėlės ar bažnytėlės Židikų kaime. Vyskupo nepasitenkinimas buvo numaldytas kita proga, kai jo seserėčia [greičiausiai Ona Pacaitė, LDK pakamario Felikso Paco dukra] per Tris Karalius ruošėsi priimti šv. Benedikto vienuolijos abitą [t. y. per vadinamąsias įvilktuves]; benediktinių bažnytėlė buvo per maža šioms iškilmėms, todėl jos buvo surengtos kolegijos bažnyčioje. Abitą naujai vienuolei įteikė pats vyskupas, dar dalyvavo Žemaičių seniūnas Petras Pacas, vyskupo sūnėnas (brolėnas), pati vienuolyno abatė ir daug kilmingųjų. Visiems svečiams kolegijos užmiesčio viloje buvo surengtos vaišės. Tų metų vienas retorikos kurso studentas klierikas pasakė panegiriką (t. y., matyt, šlovinamąją kalbą), kita panegirika buvo įteikta vyskupui K. Pacui raštu; kolegijos mokyklos salėje svečiams buvo parodytas vaidinimas, kurį parašė retorikos klasės dėstytojas. Toliau minimos kolegijos narių mirtys: vasario 10 d. mirė tėvas Andriejus Dimitrovičius, balandžio 24 d. – tėvas Mykolas Sesevičius. Trumpi jų gyvenimo aprašymai pateikti atitinkamoje knygoje. Šių metų pabaigoje kolegijos mokiniai iškrėtė šunybę: susimokę (kaip teigiama) su Kražių miestiečiais, naktį sugriovė turgaus aikštėje vieno žydo statomą smuklę. Buvo surengtas tyrimas; kaltieji bereginti buvo nubausti pagal nuopelnus, kad ateityje nebūtų dingsties dėl šio įvykio įveltį kolegiją į ginčus.

Iš pradžių duodama meteorologinė visų metų charakteristika: buvo karštas pavasaris, lijo visą vasarą ir iki pat vėlyvo rudens, žiemą daug prisnigo. Dėl tokio blogo oro subrendę javai ir šienas laukuose supuvo, buvo sunki sėja ir malkų ruoša. Dėl kolegijos tvenkinius užtraukusio storiausio ledo užduso žuvys. Nepaisant šių sunkumų, kolegija išlaikė tokį patį (kaip pernai) narių skaičių, be to, priėmė 8 naujus retorikos kurso studentus ir naują jų dėstytoją, kuris buvo laisvas nuo visų kitų pareigų. Dievo Apvaizda suteikė pakankamai maisto išteklių išlaikyti žymiai gausesnę nei įprastai svečių būrį. Kolegijos rektorius vieną kartą priėmė privačių pietų Žemaitijos seniūną [Petrą Pacą]. Kolegiją per gavėnią aplankė Žemaitijos vyskupas sufraganas [Benediktas Žuchorskis] su trimis kanauninkais ir Vilkmergės seniūnu [Jonu Kazimieru Pacu], daug klierikų ir kitų svečių; tą dieną, kai sufraganas suteikė mūsiškiams kunigo šventimus, tėvas rektorius iškėlė visiems svečiams pietus kolegijos refektorijuje (valgomajame). Į kolegiją tais metais dar atvyko: vieną kartą – šeši, kitą kartą – penki mūsiškiai, teologijos kurso klausytojai, iš Vilniaus kolegijos, visi jie ketino priimti kunigo šventimus. Visi jie buvo kuo maloniausiai priimti ir išlydėti davus kelionpinigių ir maisto. Su pirmaisiais šešiais klierikais kunigo šventimus dar priėmė septyni dominikonai, kurių vieni atvyko iš Vilniaus, kiti – iš Raseinių. Visi buvo priimti pietų mūsų refektorijuje, o kai kurie net gavo kelionpinigių ir maisto. Toks pat svetingumas parodytas šešioms pranciškonams, kurie po Sekminių, turėdami specialią savo vyresniojo rekomendaciją, atvyko iš Vilniaus priimti kunigo šventimų, taip pat 3 bernardinams ir vienam dieceziniam klierikui: be to, kad buvo maitinami, dviem dienoms kolegijoje jiems buvo suteikta nakvynė. Savo ruožtu kolegijai netrūko Dievo gerumo: Jo Apvaizdos dėka nuo gaisro pavojaus buvo išgelbėta užmiesčio vila, buvo iškeltas kolegijos pastatą vainikuojantis medinis bokštelis ir į jį perkeltas laikrodis, iki tol įrengtas nuošalioje ir visai nepatogioje vietoje; viename kolegijai priklausančiame kaime buvo pastatytas malūnas su dviem girnomis ir apjuostas nauja tvora; kolegijos nekilnojamąjį turtą papildė kai kurios žemės, kurias kolegijai testamentu užrašė vienas kilmingasis su žmona. Kolegijos bažnyčioje buvo palaidota kolegijos geradėja, o jos giminaičiams iškeltos vaisės. Taip pat mirė kitas didis kolegijos bičiulis, todėl buvo teisinga, kad būtų palaidotas mūsų bažnyčioje ir mes už jį melstumės, nes būdamas gyvas rodė palankumą Draugijai ir širdimi, ir pinigais. Šiais metais taip pat mirė Žemaičių vyskupas: trys tėvai iš mūsų kolegijos dalyvavo jį guldant į karstą [?], o penki [?] – laidotuvėse, kurios įvyko Varniuose, Žemaičių vyskupijos katedros bažnyčioje, ir ten aukojo mišias. Prabėgus kelioms savaitėms po vyskupo mirties, mirė ir Varnių misijos vyresnysis t. Kazimieras Daumantas. Kolegijoje per pačią Kristaus Kūno šventę, kaip tikimės, į dangų iš mirtingo kūno iškeliavo Laurynas Tribovičius, miklus ir pamaldus sielovados darbininkas; abiejų šių narių trumpus gyvenimo aprašymus pateiksime kitoje knygoje. Šiais metais Petras Puzina davė dvasiniu pagalbininko, o Petras Vaitkevičius – brolio įžadus. Kai kurie iš retorikos kurso klierikų davė pirmuosius paprastuosius įžadus.

Gana sunkius 1694-uosius metus, įsimintinus dėl neišbrendamo sniego, kuris ilgiau nei įprasta išsilaikęs supūdė pasėtus javus ir neleido nieko sodinti, pakeitė dar sunkesni 1695-ieji metai. Visą vasarą kaip iš kibiro pylęs lietus plynėmis pavertė ir kolegijos, ir valstiečių, ir visos Žemaitijos laukus ir pievas. Todėl stoji didžiulis nederlius, duonos stygius ir negirdėtas visų prekių brangymetis. Grūdus ne tik maistui, bet ir sėjai teko imti ne iš kluono, kaip paprastai, bet iš kolegijos atsargų sandėlio, į kurį tie grūdai su didžiausiu vargu buvo suvežti iš Prūsijos, anapus Nemuno, be to, blogiausiu keliu. Vargus didino nedoros kareivių rinkliavos (rekvizavimai), tad kiek šykšti Cerera dar davė grūdų ir kito derliaus, beveik visa tai suėjo išbadėjusių kareivių, traukusių pro mūsų kolegijos kaimus, burnai užkišti. Bet ir tai dar nebuvo nelaimių pabaiga: abiejų žiemų pradžioje tvenkiniuose užduso žuvis, o kitos beveik visos buvo išvogtos iš mūsų rūšio (podėlio), įrengto prie Kražantės. Vis dėlto tokių sunkumų prispausta kolegija vietoj pačios Draugijos retorikos klasės mokinių, kuriuos išlaikė dvejus metus, priėmė moralinės teologijos studentus ir jų dėstytoją. Toliau buvo ruošiamos medžiagos mūrinio kolegijos *catetus* užbaigimui ir netgi su didžiausiu vargu ir įdėjus daug pinigų buvo pakloti tvirti pamatai. Prie pastatų šono visų reikmėms buvo pastatytas medinis pastatas [t. y. tualetas]. Toje dalyje, kur įsikūrusi kolegijos šeimyna, buvo per žema tvora, skatinusi linkusiems savivaliauti tarnams nakčia prasmukti į miestelį, todėl ji buvo penkiomis uolektimis paaukštinta ir sutaisyta. Liepos 31 d. švęsta šv. Ignaco, vienuolijos įkūrėjo, iškilmė, dalyvavo daug kilmingų pareigūnų, kuriems buvo iškeltos vaišės. Taikos susitarimu užbaigtos ilgametės teismo bylos. Vasario 2 d. tėvas Vilhelmas Burskis davė keturis profeso įžadus. Grįždamas iš Raseinių, mūsų kolegijos bažnyčią aplankė naujasis Žemaičių vyskupas Jonas Krišpinas. Čia retorikos dėstytojas pasakė jam panegiriką [t. y. šlovinamąją kalbą], o mokiniai deklamavo sveikinimus. Tėvas rektorius [J. Burba] iškėlė vyskupui iškilmingus pietus. Kolegijos geradarių dosnumo dėka auksu buvo padengta didelė dalis Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai sodalicijos altoriaus, tikimės, kad greitai jis bus paaukuotas visas. Šiais metais, Didįjį penktadienį, mirė tėvas Hiacintas (Jackus) Siemionovičius.

Annuae literae collegii Crosensis

(Lith. 43 / Annuae Collegii Crosensis, 1693–1695, f. 284-285v)²

Annus 1693

Ducatus Samogiticus, maxime qua collegio Crosensi circumiacet, agrum Domini ab haereseon zizaniis opera potissimum nostrorum Patrum repurgatum magis quam aliae Lituanae provinciae [ss]. Inde ad templum nostrum tanta frequentia, tanta sacramenti Paenitentiae frequentatio, ut non tantum festis praecipuis Christi, Beatissimae Virginis et divorum Tutelarium, verum etiam simplicibus quibusque per annum dominicis persaepe patres ad horam unam et alteram post meridiem, passim ad ipsam duodecimam meridianam satis negotii pro tribunalibus internis habuerint. Diebus etiam

² Žr. Priedas Nr. 2

profestis frequenter ad infirmos evocabantur et quidem eo numero, ut operarii domestici non sufficiens indigentium multitudini debuerint non raro annuere sociis in scholarum cultura desudantibus, quatenus venire et iuvarent. Unus ex nostris sacerdotibus ad parochiam quandam in auxilium animarum iubilaei tempore invitatus insignem operam parochi labori illi succumbenti praestitit. In articulo mortis alia ab annis 15, alia a duodecim sacrilege confessae inductae sunt, ut tam sincere resipiscerent, quam cum fiducia illas irritas confessiones corrigerent. Catholica matrona, sed heterodoxo marito nupta, rationibus temporalibus persuasa eidem marito auctor erat, ut suis in erroribus computresceret. Et haec pro sacro tribunali etiam sacrilegam persuasionem est dedocta. Exercitia spiritualia tradita sunt aliquot sacerdotibus saecularibus, item aliquot sanctimonialibus Benedictinis, ex quibus una fuit senatoria [s] orta stemmate, quae in nostro templo maximo nobilitatis confluxu, uno e nostris concionante, praemissa prius coram nostro generali confessione, e manu illustrissimi loci ordinarii sacrum velum suscepit, ut innuitur in historia collegii.

Annus 1694

Continuati in vinea Domini Sabaoth labores, non sine Eiusdem benedictione et fructu cesserunt. In confessionibus eadem paenitentium frequentia affixos tenuit confessores, ut vix non prae labore martyres. Idem ad caeleste epulum diebus solennioribus confluxus, imo profestis etiam ea vigeat devotio, ut rara dies sanctioribus hisce convivii careret. Oppidana missio promota, excursus persaepe ad infirmos. Wornensis statio sanctis laboribus instituit, proximorum infirmorum morientiumque indigentiae propriae vitae periculo per incommoda viarum inserviando. Tylzam, ad civitatem haeretica pravitate possessam, bis instituta missio magna catholicorum illic degentium utilitate et congratulatione, obmurmurantibus et frementibus ne quidquam hostibus fidei. Vacillantes in fide multi bene consolidati, maxime duae personae nobiles olim ex haeresi conversae, quia nondum in fide altas egerant radices, omni vento impulsae nutabant; earum altera in confessione sacramentali, altera per occasionem infirmitatis corporalis animo quoque est confirmata. Seniculus quidam ad eiurandum calvinismum instructus et publice errores inveteratas revocavit, praemissa confessione totius vitae, subiuncto epulo eucharistico. Alter etiam quidam ex calviniana perditione gremio Ecclesiae est restitutus. Confessiones generales exceptae circiter 15, ex tota vita sacrilgae a multis annis repetitae circiter 30. Bestialitatis vitio insueti nostris demum industriis sapere tandem et animarum suarum periculum edocti duo. Carnis sordibus inhabituati ad meliorem frugem revocati ex pluribus duo, quorum uti prius corruptela enormior, ita postea fuit conversio animosior. Ad concubinas eiciendas inducti 3, malas artes, quibus daemone operabatur, dedoctus unus. Ad primam confessionem rudes et parvuli praeter alios plurimos notantur instructi 30. Ad odia et inimicitias deponendas persuasi multi, maxime vero inter 8 paria hostium reparata concordia et pax stabilita. Plurimi alii a diversis vitiorum consuetudinibus deterriti et remediis congruis contra vitia obarmati. Duae innoxiae mulieres, maleficia per calumniam accusatae et iam vivi comburio devotae, nostra opera ad vitam et famae restitutionem vindicatae. Exercitia spiritualia S. Patris [h. e. S. Ignatii]

perillustris quidam canonicus Samogitiae per octiduum fecit. Alius presbyter in iisdem se (oblaturus primam hostiam) exercuit. Duo neomystae triduana recollectione, ex his duo in nostro templo et a nobis informati, primo sacrificarunt. Duo iuvenes egregii sanctis desideriis incitati et 7 sanctimoniales octiduana eremo sunt exculti. Ad mortem naturalem rite dispositi septem. Caetera ad proximorum auxilium praestita et perpessa accuratius connotavit, ob cuius amorem et honorem suscipiebantur.

Annus 1695

Sterili hoc in anno quam uberes collegium nostrum in horreum aeternitatis transmisit fructus, vel ex sequenti pateant legendi elencho. Confessiones audita 16 560, in quibus a pellicatu et inveterata peccandi consuetudine abstracti iidemque ad serium emendandae vitae propositum inducti 100. E numero illorum decrepitae aetatis senecio, antiquato infamis incaestu, lacrymis prioris vitae eluens turpitudinem in novitatem Filiorum Dei cum Nicodemo est renovatus. Rudes e profunda ignorantiae nocte, qua in mysteriis fidei sat diu caligaverant, in plenitudinem scientificae [?] diei sunt educti circiter 67. Primam sacram exomologesin rite faciendam plene edocti 66. Veterum conscientiae a plurimis annis non confessi excusserunt triginta. A bestialitatis habitu avvocati 14. Ab haeresi 3 absoluti. Sacrilegia in candorem vitae Christianae commutata 25, ad restitutionem notabilis damnificationis factae inducti triginta. Unus ab homicidio, alter ab incendio perpetrando finaliter absterritus. Quidam studiosorum ad haeresim proclivis in sancto proposito confirmatus. Afflictis solamen praebitum 16. Odia mutua inter 26 sopita. Quaedam matrona ad caelibatum animata. Doctrina Christiana tum in nostro, tum in aliis templis magna in frequentia avidi auditoris habita. Devotio ad Beatissimam Virginem Mariam diebus sabbathivis, ad S. Patrem feriis secundis, ad s. Xaverium feriis sextis non modo a literaria iuventute, verum etiam ab caeteris miro pietatis continuata studio. Infirmi et moribundi in viam aeternitatis dispositi sacramentisque muniti 33. In missione Wornensi praeter impigros in vinea Domini cultorum labores speciale id occurrit notandum. Zelo concionatoris illius loci immaculata Conceptio BVM promulgata e cathedra eum meruit apud pium auditorem affectum, ut quidam aequae sapientia ac autoritate primus canonicorum impense expetierit eandem Dominae suae gloriam saepius promulgari. Tylzensis missio in medio pravae nationis, quia haereticae, uti cum ingenti solatio et utilitate catholicorum, ita cum pari indignatione livoreque heterodoxorum bis instituta. In sacris pulpitis quo zelo sit declamatum, per centurias ad locum tribunalis occurrentes sunt locuti paenitentes. In eodem quantum indefessus operariorum desudaverit labor, usque ad secundam a meridie interdum diebus solennioribus protractae sunt testatae confessiones. In scholis quantum industrius professorum laboraverit zelus, monstravit adeo eximius isque rarus in spiritu profectus, ut ex una schola 16 iuvenes ad sacrarum pulsaverint ostia religionum, ex aliis plerique vel perfectiorem vivendi secularium sacerdotum eligerent normam vel arctiorem meditarentur sub signis Christi efficaciter, quia sollicitis idque in dies repetitis votis, inire viam: exnunc eam inituri, modo ex parte sacrarum domiciliorum pateat ianua. Plura caelo comparata

lucra si quis nosse cupit, recurrat ad librum vitae: inveniet exhibi accuratius annotata, quae segnior hic amisit calamus.

Kražių kolegijos 1693–1695 m. metiniai laiškai (Lith. 43 / Annuae Collegii Crosensis, 1693–1695, f. 284-285v)

1693 metai

Minima, kad kolegijos bažnyčia tikinčiųjų gausiai lankoma ne tik per visas didžiąsias šventes, bet ir per paprastus sekmadienius, todėl išpažinčių klausantys tėvai priversti praleisti klausyvklose iki pat vidurdienio dvyliktos valandos, o kartais net iki pirmos ar antros valandos. Šiokiadieniais dažnai kviečiami pas ligonius, todėl šiame bare besidarbuojantys tėvai nesusitvarko su darbo krūviu, yra priversti prašyti pagalbos tų, kurie dirba kolegijos mokyklos klasėse. Minima, kad dvi moterys, gulėdamos mirties patale, buvo įkalbėtos deramai atlikti katalikišką išpažintį, kurią netinkamai atliko viena prieš 15, kita – prieš 12 metų. Viena kilminga katalikė moteris, ištekėjusi už nekataliko, iš praktinių sumetimų leido vyrui „pūti savo klaidatikystėse“ (t. y. nesiėmė aktyvių veiksmų atversti jį į katalikų tikėjimą). Per išpažintį tai pripažinusi, buvo įkalbėta atgrasyta taip elgtis. Keli dieceziniai kunigai ir vienuolės benediktinės atliko dvasines pratybas. Viena iš benediktinių buvo kilusi iš senatorių giminės, kurios įvilktuvės, dalyvaujant miniai kilmingųjų, buvo surengtos mūsų bažnyčioje; vienas iš mūsų tėvų pasakė pamokslą, abitą ji gavo iš paties Žemaičių vyskupo [K. Paco] rankų, kaip tai nurodyta „Istorijoje“.

1694 metai

Šiais metais Dievo vynuogyne tęsti darbai, ne be Dievo palaiminimo, davė vaisių. Tokia pati kaip pernai atgailautojų gausa dėl darbo krūvio nuodėmklausius klausyvklose pavertė kone kankiniais. Toks pats tikinčiųjų antplūdis per iškilmes; net paprastomis dienomis pamaldžių žmonių buvo tiek, kad retai kada nebuvo laikomos mišios. Buvo vykstama katekizuoti į miestelį (t. y. pačius Kražius), taip pat pas ligonius. Darbuotasi Varnių misijoje, taip pat du kartus vykta su sielovados misija į Tilžės miestą, kur vyravo eretikai (t. y. nekatalikai, kitatikiai). Toliau smulkmeniškai išvardijami tradiciniai jos rezultatai (išklaudyta tiek ir tokių išpažinčių ir pan.) Atskirai paminėta, kad jėzuitų dėka buvo apgintas geras vardas ir buvo išlaisvintos dvi moterys, kurios melagingai buvo apkaltintos raganavimu ir jau buvo pasmerktos sudeginti gyvos. Pabaigoje vėl grįžtama prie to, kas buvo nuveikta pačioje kolegijoje: vienas Žemaičių kapitulos kanauninkas atliko aštuonių dienų dvasines pratybas, taip pat jas atliko vienas kunigas prieš aukodamas primicijas (t. y. pirmąsias savo, kaip kunigo, mišias). Pirmąsias mišias aukojo du nauji kunigai, prieš tai atlikę kolegijoje trijų dienų rekolekcijas. Du šaunūs jaunuoliai ir septynios vienuolės atliko aštuonių dienų dvasines pratybas. Visas kita, kas buvo atlikta ir iškęsta dėl artimo labo, tiksliau sužymėjo Tas, dėl kurio meilės ir garbės to buvo imtasi.

Išklaudyta 16 560 išpažinčių, 100 atgailautojų atkalbėti nuo svetimoteriavimo ir įsišaknijusio įpročio nusidėti ir paraginti pasitaisyti. Tarp jų buvo vienas nukaršęs senis, garsus savo užkietėjusiu paleistuvavimu: šis ašaromis nuplovė buvusią gėdą ir atgimė naujam gyvenimui. 67 asmenys išmokyti tikėjimo pradmenų, 66 paruošti atlikti pirmąją išpažintį, 30 atliko ją po daugelio metų pertraukos, 14 [neaišku] atgrasinti nuo zoofilijos įpročio, 3 išvaduoti iš klaidatikystės; atversta į krikščioniško gyvenimo šviesą 25 šventvagių, 30 įkalbėti atlyginti padarytą didelę žalą. Vienas atkalbėtas nuo savižudybės, kitas – nuo ketinimo padegti (sukelti gaisrą). Vienas iš mokinių, linkęs į klaidatikystę, sustiprintas laikytis pasirinkto švento ketinimo. Paguosta 16 puolusių dvasioje (nusiminiusių žmonių), 26 (poros?) sutaikyti. Viena kilminga moteris paraginta celibatui. Tiek mūsų kolegijos, tiek kitose bažnyčiose buvo gausu godžių krikščioniško mokslo klausytojų. Šeštadieniais vyko pamaldos Švč. Mergelei Marijai, pirmadieniais – šv. Ignacui [vienuolijos įkūrėjui], o penktadieniais – šv. Pranciškui Ksaverui, jose stebėtinai pamaldžiai dalyvavo ne tik mokiniai, bet ir kiti asmenys. 33 ligoti ir prie mirties slenksčio atsidūrę asmenys buvo paruošti iškeliauti į amžinybę ir jiems suteikti sakramentai. Varniuose, eidamas misionieriaus pareigas, mūsų pamokslininkas taip karštai skelbė žinią apie Švč. Mergelės Marijos Nekaltąjį Prasidėjimą, kad vienas išmintingiausių ir įtakingiausių kapitulos kanauninkų, išgirdęs pamokslininką, prašė tai daryti dažniau. Toliau trumpai aprašoma, kas nuveikta išvykus į Tilžės apylinkes. Kolegijos mokykloje dėstytojai triūsė taip uoliai ir vaisingai, kad 16 vienos klasės jaunuolių pasibeldė į įvairias vienuolijas, daug kitų klasių jaunuolių svarstė apie diecezinių kunigų arba vienuolių kelią. Jei kas nori sužinoti daugiau apie dangui pelnytą naudą, tegul kreipiasi į gyvenimo knygą: ten ras išsamiau surašyta tai, ką čia praleido tingi plunksna.

Kražių kolegijos 1696–1699 m. metiniai laiškai

(Lith. 44 / Annuae Collegii Crosensis, 1696–1699, f. 21-22v)

1696 metai

Nederliaus metai dar nesibaigė, tačiau vaisingas buvo šiais metais Dievo laukas ir vynuogynas. Išklaudyta daugiau nei 28380 išpažinčių; pirmą kartą išpažintį atliko 220 asmenų. 5 vienuoliai (tarp jų – viena benediktinė) ar apsisprendžiantys rinktis vienuolinį gyvenimą atliko dvasines pratybas. Katalikų tikėjimą išpažino 3 protestantai (2 iš jų turi būti dėkingi Varnių misijos kunigams), paskutiniai sakramentai suteikti 10 ligonių. Minimas Švč. Mergelės Marijos, šv. Ignaco Lojolos ir šv. Pranciškaus Ksavero gerbimas.

1697 metai

Išklaudyta daugiau nei 16800 išpažinčių; pakrikštyta apie 100 kūdikių. 6 neopresbiteriai atliko dvasines pratybas; maždaug 80 ligonių parengta mirčiai. Katalikų tikėjimą išpažino 5 liuteronai. Šv. Ignaco vandeniui pagydyta ir žmonių, ir gyvulių. Meldžiamasi ir šv. Pranciškui Ksaverui.

1698 metai

Katalikų tikėjimą išpažino 3 liuteronai; išklaudyta 18520 išpažinčių; mirčiai paruošta 80 ligonių.

1699 metai

Išklaudyta virš 20000 išpažinčių; pakrikštyta 120; katalikų tikėjimą išpažino vienas kilmingas liuteronas; 15 neopresbiterių atliko dvasines pratybas; 30 ligonių parengta mirčiai. Vis labiau klesti šv. Pranciškaus Ksavero dešimtdienis.

Kražių kolegijos 1696–1699 m. istorija

(Lith. 44 / Historia, 1696–1699, f. 110-113)

1696 metai

Nederlius laukuose ir nuolatinės kareivių rekvizicijos silpnino jėzuitų namus. Tačiau įgytas raudonos spalvos Mišių rūbų komplektas, siuvinėtas aukso gėlėmis, taip pat dvi šilkinės dalmatikos, baldakimas, baltas antependijus, siuvinėtas aukso ir sidabro gėlėmis. Pastatyta deramai simetriška namų vidinė koplyčia, skirta kasdienei maldai ir Švč. Sakramento lankymui bei pagarbinimui. Pristatytas naujas kolegijos korpusas, padalintas į kambarius ir uždengtas stogu. Suremontuotas durininko namelio stogas; statinio viduje patalpa išgrįsta ir parūpinti suolai garbingesniems lankytojams. Kolegiją aplankęs vietos vyskupas ordinaras [Jonas Jeronimas Kiršenšteinas] rado sergantį rektorių, kuriam atsiuntė ir gydytoją, ir chirurgą. Bajorai užėmė šiek tiek kolegijos pievų ir teismo sprendimu jas visai atėmė. Mirė brolis Steponas Lukoševičius.

1697 metai

Sunkūs, dar didesnio nei anksčiau nederliaus metai. Kolegijai dabar pačiai teko remti ir šelpti savo valdinius; didelė pajamų dalis buvo skirta pirkti grūdams sėklai. Kolegijoje 22 gyventojai: 10 kunigų (išskyrus 3 Varnių misijoje), 4 magistras, 1 scholastikas (moralinės teologijos kurso klausytojas), 7 broliai. Rugpjūčio 10 d. naujuoju namų rektoriumi vietoj t. Jeronimo Burbos paskelbtas t. Jonas Bielskis. Pirmas jo rūpestis buvo parūpinti kolegijai grūdų. Laiku tai padaręs, labai palengvino kolegijai gyvenimą, nes dėl konfederaciją sudariusios ir savo vado nebeklausančios kariuomenės niokojimo grūdai labai pabrango. Žemaičių vyskupas [Jonas Jeronimas Kiršenšteinas] prisiminė ginčą dėl prieš 80 metų vyskupo stalo valdoms priklausiusių Milžavėnų ir Žirnainių dvarų, kurios popiežiaus Urbono VIII bule ir Žemaičių vyskupo bei kapitulos sprendimu buvo pripažintos Kražių kolegijai, ir pareikalavo, kad būtų panaikintas dėl [prelato Mikalojaus] Povetrijaus pateiktos melagingos informacijos priimtas Susirinkimo kongregacijos kardinolų sprendimas [juo minėtos valdos buvo pripažintos vyskupui]. Atsakyta, kad vėlesni dokumentai savaime reiškia ankstesniųjų panaikinimą; tai šiek tiek apramino priešininkų pusę, tačiau ji vis tiek kreipėsi į visos Jėzaus

Draugijos generalinį prokuratorių Romoje, prašydama pateikti minėtą kardinolų sprendimą naikinantį dokumentą (šis atsakė archyve tokio nerandąs). Kolegijoje statyta bravoras ir kalvė; taip pat įrengtas archyvas, aprūpintas geležinėmis grotomis, o taip pat langinėmis bei tvirtomis durimis. Greitiškėje pastatytas naujas, patogus ir erdvesnis tvartas galvijams.

1698 metai

Šiomet prie kitų nelaimių prisidėjo viešojo gyvenimo neramumų negandos. LDK vėliavininko [?] vadovaujama kariuomenės konfederacija, atsisakiusi paklusti savo vadui [LDK didžiajam etmonui Kazimierui Jonui Sapiegai], naujai [1697 m.] įvykusio Lietuvos ir Lenkijos teisių suliginimo pretekstu nusitaikė į Sapiegoms priklausančias Skuodo, Kretingos ir gretimas valdas. Labai nukentėjo ir greta esančios Kražių kolegijos valdos, o taip pat Pašiaušės kolegijai priklausantis Barstyčių dvaras. Čia apsistojusios trys konfederatų vėliavos reikalavo nepakeliamų kontribucijų pinigais ir javais. Nuostoliai sudarė 60000 auksinų; dalis dvarų valdinių, nebepakeldami plėšimo, pabėgo į saugias bajorų valdas. Prašantis malonės kolegijos rektorius nieko nepešė; vienas iš konfederacijos vadų jam atsakė: “Pirma verkė šv. Petras, dabar verkia šv. Ignacas”. Tačiau kariuomenė greitai vėl pakluso savo vadui: ginkluota plėšikų ranka į kolegijos valdas įsiveržė vasario 12 d., o po 12 savaičių, gegužės 12 d., Gardine etmono sprendimu minėtas konfederacijos vadas sušaudytas (jį mirčiai parengė vienas jėzuitas). Kolegijoje 5 dienas buvo apsistojęs LDK lauko etmonas ir Vilniaus kaštelionas [Juozapas Boguslovas Sluška], tarpininkavęs tarp LDK didžiojo etmono ir konfederatų. Vilniaus link pajudėjusi kariuomenė leido kiek atsikvėpti, tačiau didelės pajėgos, susitelkusios ties Jurbarku, visą vasarą vargino savo išvykomis ir nakvynėmis. Negandas pagausino rudenį paskelbta mobilizacija, nukreipta prieš LDK didįjį etmoną. Ir taip jau nualinta kolegija turėjo išruošti 6 raitelius bei juos lydintį brolių (tai viršijo 1300 auksinų sumą). Surinkta kariuomenė nuo spalio mėnesio palei Gardiną išstovėjo 8 savaites ir tik gruodį pradėjo skirstytis. Bet Dievas stebuklingai globojo kolegiją: tokiais didžiulių negandų metais neprisireikė pirkti nė vieno javų grūdo. Sumažėjo kolegijos narių skaičius (iki 19): 9 buvo kunigai, 3 – magistrai, 7 – broliai. Šiukštos funduotame bajorų konvikte gyveno 8, Kelpšos – 2 studentai. Didžiajam altoriui Vilniuje įgytos 6 alavinės puikaus darbo žvakidės.

1699 metai

Po penkių nederliaus metų šie pagaliau buvo gausūs. Gausi saksų kariuomenė, įsitaisiusi Šiauliuose ir Joniškyje, pusmetį nekliudė gretimų kolegijos valdų, tačiau pajudėjusi po sudarytų paliaubų apiplėšė Židikų, Bukantiškės ir Gilvyčių valdinius. Vasarą iš Rusijos grįžusi kariuomenė iš Šiaulių ir Joniškio pajudėjo link Palangos, o rudenį 8000 saksų kariuomenė grįžo žiemoti atgal į Šiaulius ir Joniškį; ji praeidama arba apsistodama nakvynei vėl prislėgė valdinius. Vis dėlto blogis buvo mažesnis, tiek lyginant su praėjusiais metais, tiek matant, jog visos – karaliaus, vyskupo, kitų vienuolių ir netgi bajorų – valdos patyrė tą pačią dalią. Beveik visą pusmetį kolegijoje gyveno iš Karaliaučiaus pakviesti amatininkai, kurie pastatė elegantišką ir labai retą skulptūrinį Šv. Pranciškaus

Ksavero altorių, o taip pat užbaigė Šv. Stanislovo Kostkos altorių, kuriam trūko daugelio dalių. Sodalicijos koplyčiai įgyti nauji suolai su patogesnėmis spintelėmis. Zakristija ir jos prieangis perdengti nauju skliautu; ten pat pastatyta krosnis. Kražiuose visiškai atstatyti (su stogais, langais, krosnimis ir kt.) per gaisrą sudegę du mūriniai namai. Nuo refektorijaus kampo pusės pastatyta ažuolinė „užkarda“ Kražantės potvyniams. Gilvyčių dvare iškilo naujas medinis pastatas [?] bei nauji tvartai, sutvirtintas malūnas. Statybas karūnavo puiki rezidencija Tilžėje, Prūsijos pasienyje. Ją fundavo Stanislovas Semaška, Žemaičių kapitulos kanauninkas, Kražių ir Švėkšnos klebonas, pasižymįs apaštališku uolumu, tvirta dorybe, dosnumu vargšams, puikiu literatūros, teologijos ir kanonų teisės išmanymu. Jis Tilžės rezidencijai paskyrė Prūsijos pasienyje esančias 60000 auksinų vertės tėvonines valdas. Tėvas jėzuitas Jeronimas Barkauskas, savo gimdytojams sutinkant, tėvonines valdas paskyrė Varnių misijos išlaikymui (jei ji būtų panaikinta, valdos turi būti skirtos Kražių kolegijos muzikantų išlaikymui). Šiais metais kolegijoje gyveno 20 jėzuitų: 9 kunigai, 3 magistrai, 8 broliai. Po aštuonerių paralyžiaus metų šv. Motiejaus dieną mirė tėvas Kazimieras Papinskis.

Kražių kolegijos 1700–1704 m. metiniai laiškai

(Lith. 44 / Annuae Collegii Crosensis, 1700–1704, f. 221-222v)

1700 metai

Katalikų tikėjimą išpažino 13 liuteronų, 1 kalvinistas ir 1 stačiatikis. Išklaudyta 26500 išpažinčių, iš jų 820 pirmą kartą. Du jaunuoliai, atsidūrę mirties pavojuje, pasveiko šv. Pranciškui Ksaverui užtariant. 2 neopresbiteriai atliko 8 dienų dvasines pratybas; jas atliko ir 5 kunigai.

1701 metai

13 liuteronų išpažino katalikų tikėjimą; išklaudyta iki 25000 išpažinčių. Per metus būta vos keleto dienų, kad niekas bažnyčioje neitų Komunijos. Minimas šv. Ignaco vanduo ir šv. Pranciškaus Ksavero dešimtdienis.

1702 metai

32 liuteronai išpažino katalikų tikėjimą; išpažinčių išklaudyta kaip ir ankstesniais metais – virš 20000. 4 asmenys sulaikyti nuo savižudybės, 2 – nuo nuodijimo; sutaikyta 12 sutuoktinių. 8 neopresbiteriai prieš primicijas atliko dvasines pratybas.

1703 metai

Sunkūs laikai jėzuitus kvietė į gausią dvasinių vaisių pjūtį. Išklaudyta daugiau nei 35000 išpažinčių. Žinomas ir vartojamas šv. Ignaco vanduo. Dvasines pratybas atliko 8 dieceziniai kunigai.

1704 metai

Šiomet popiežius Klemensas XI, prašant karaliui Augustui II, “prislėgtai Sarmatijai” paskelbė jubiliejų. Išklaudyta virš 50000 išpažinčių (viso gyvenimo – virš 3000). 6 vienuolės ir 2 kunigai atliko dvasines pratybas. 2 protestantai išpažino katalikų tikėjimą. Katalikams malonų reginį teikė klaidingą mokymą skelbiančių knygų deginimas.

Kražių kolegijos 1700–1704 m. istorija
(Lith. 44 / Historia, 1700–1704, f. 321-324v)

1700 metai

Maldingai mirė Žemaičių kapitulos kanauninkas ir Tilžės misijos fundatorius Stanislovas Semaška, vieno jėzuito parengtas mirčiai. Bažnyčiai įgytas sidabrinis paausuotas kielikas su patena; pridėjus sidabro, į elegantiškesnes perdarytos sidabrinės žvakidės. Kolegiją praturtino šulinys ir išvietė, o dvarus – ūkiniai pastatai. Rugpjūčio viduryje rektorių t. Joną Bielskį pakeitė t. Juozapas Rimgaila. Rešelio arkipresbiteris įvesdino jėzuitus į Tilžės rezidencijos bažnyčią, esančią už miesto, ir Varmijos vyskupo vardu ją su visu inventoriumi perdavė Draugijos nuosavybėn. Pirmasis misionierius Jonas Vrublevskis veikiai mirė, ir nekatalikai užsipuolė velionio pagalbininką, diecezinį kunigą Kioslingą. Išspręsti ginčai dėl Bukantiškės valdų ribų; jos naujai pažymėtos mediniais ženklais. P. Michalevičius perdavė kolegijai žvejybos teisę p. Draslauskų ežere; kitais metais tai aktuota pilies teismo knygoje.

1701 metai

Metai atmintini dėl to, kad Žemaitiją siaubė ir savi, ir svetimi kariai. Išsekinta ankstesnių metų grobimų, kolegija buvo priversta, grasinant kalėjimu t. rektoriui, mokėti 26000 auksinų dydžio padūmės mokestį. Kadangi tokios sumos kolegija neturėjo, kareiviai apiplėšė Gilvyčių dvarą. Dėl grūdų stygiaus į Rešelį išsiųsti 4 dėstytojai; jie ten liko iki mokslo metų pabaigos, o Kražiuose mokytojavo tik du jėzuitai. Prieš karo negandas bažnyčiai buvo nupirkti elegantiški ir skambūs vargonai, o Savitiškės dvarą išplėtė iš p. Gruževskio nupirktos valdos. Mirė t. Ignacas Holovinas, keturių įžadų profesas, nesulaukęs nė 37 metų amžiaus, ir brolis Samuelis Sebastijonavičius.

1702 metai

Praėjusių metų nelaimės atnaujino 5000 svetimšalių kareivių pajėgos, pakeliui į Lenkiją įsirengusios stovyklą prie Savitiškės dvaro; čia buvo nukirsti ir arklių pašarui atiduoti dar nesubrendę javai. Nesitenkindami tuo, kariai užėiga sau ir savo arkliams pasirinko pačią kolegiją ir jos šventorių. Svetimai kariuomenei patraukus į Lenkiją, nelaimės tuo nesibaigė, nes atkeliavo savi kariai, kurie taip pat viską niokojo.

1703 metai

Ramesni metai, nes jų pradžioje nebuvo nei savų, nei svetimų karių. Rugpjūčio 10 d. rektorių t. Juozapą Rimgailą pakeitė t. Pranciškus Narmuntas; jo valdymo pradžia apsunkino į Žemaitiją įsiveržę svetimi kariai. Juos išstūmus, kolegijos dvarus ir valdinius beatodairiškai nuniokojo saviškiai. Gruodžio 8 d. visoje Europoje siautusi baisi audra nuplėšė bažnyčios ir kolegijos stogus, išdaužė langus; nuostoliai siekė kelis šimtus auksinų. Gegužės 25 d. mirė brolis Jonas Melkertavičius. Prieš tai, spalio 26 d., mirė 4 įžadų profesas t. Leonardas Weissas, pasižymėjęs gyvenimo šventumu, dorybingas ir mokytas; pagrįstai galima ginčytis, ar buvo šventesnis, ar mokytesnis. Trejus metus dėstęs filosofiją, vėliau devynerius – teologiją, Vilniaus akademijoje gavo teologijos daktaro laipsnį, vadovavo Braunsbergo kolegijai. Pasižymėjo nuolatine vienybe su Dievu, tėvišku rūpesčiu valdiniais, kurie, pasitikėdami t. Leonardu, kreipdavosi į jį tarsi į motiną.

1704 metai

Į Žemaitiją vėl įsiveržė kariuomenė ir pareikalavo kontribucijų. Pirmą kartą pareikalauta nuo dūmo mokėti po 8 imperialus, antrą kartą – jau po 30. Kariuomenės generolo dėka suma kiek sumažinta – priešingu atveju būtų tekę palikti kolegiją ir pasieškoti kitos vietos. Rugpjūčio 5 d. sumušus Lietuvos kariuomenę prie Christburgo, Sapiegų pajėgos iš kolegijos išreikalavo 3000 auksinų. Sumušus Sapiegų kariuomenę prie Skuodo, valstiečiai patyrė nemenkų nuostolių iš pergalingai sugrįžusios saksų ir maskvėnų kariuomenės. Kolegiją aplankė ir joje nakvojo LDK [didysis] etmonas kunigaikštis [Mykolas Servacijus] Višnioveckis. Ilgus metus sėkmingai darbavęsis kolegijos ordinarinis pamokslininkas, ištiktas paralyžiaus, turėjo nutraukti savo darbą.

Kražių kolegijos 1705–1710 m. istorija

(Lith. 45 / Historia, 1705–1710, f. 171-174v)

1705 metai

Labai sunkūs metai, nes Švedijos ir Maskvos kariai reikalavo pinigų ir maisto; tai šiek tiek švelnino tik švedų generolo [Adamo Ludwigo] Levenhaupto palankumas. Vadovaujami rotmistro Komaro, Respublikos kariai taip nusiaubė Greitiškės ir Savitiškės valdas, kad visi valstiečiai pabėgo, o nepaliesti liko tik pastatai. Valstiečiams slapstantis miškuose pjūties metu daugiau kaip 6 savaites, dvarai patyrė didelių nuostolių. Pasiskundus Žemaitijos seniūnui [Grigaliui Antanui Oginskiui], siautėjimo vadovas pasmerktas myriop, tačiau jo pagailėta dėl jauno amžiaus. Nelaimės padidino ir Žemaičių vyskupo [Jono Jeronimo Kiršenšteino] sukelta audra, pareikalavus pagrįsti, kodėl moralinės teologijos kursas dėstomas Kražiuose, ir bandant perkelti jį į Varnius. Audrą lengvai nuramino paaiškinimas, kad dėl priešų siautėjimo dokumentai išvežti toliau. Kolegijoje gyveno 27 jėzuitai. Atstatyta trūkstama bažnyčios stogo dalis; atkurtas prieš 40 metų apleistas tvenkinys (jis išvalytas, nutiesti tekančio vandens kanalai). Mirė du jėzuitai kunigai, dvasiniai pagalbininkai: kovo 6 d. – t.

Andriejus Songaila (po dvi dienas trukusio letargo), o balandžio 10 d. (Didįjį penktadienį) – t. Jokūbas Adomavičius.

1706 metai

Šiais metais kolegijai paskirtas naujas rektorius t. Kristupas Einoravičius vos tik atvykęs susidūrė su kolegijos kertes griozdžiančiais Rusijos kareiviais. Tuo pačiu metu įteiktas grasinimų pilnas konfederacijos maršalkos Zavišos raštas, kuriuo pareikalauta sumokėti 6000 auksinų kontribucijos karių reikmėms. Ši suma netrukus, tarpininkaujant Vilniaus vyskupui [Konstantinui Kazimierui] Bžostovskiui, sumažinta iki 200 imperialų, tačiau 6000 auksinų sumą išplėšė švedų kariuomenės įgaliotinis Kochenas. Kitas švedų vadas, prieš patraukdamas su savo kariais iš Žemaitijos į Lietuvą, iš Kelmės atsiuntė į kolegiją ginkluotus kareivius ieškoti ir paimti (jei tokio būtų) kolegijoje saugomą bajorų turtą. Viltims nepasiteisinus, kareiviai gėdingai pasitraukė ir davė kolegijai šiek tiek atokvėpio.

1707 metai

Audrą tarp bajorijos sukėlė Greitiškės dvaro valstietis, nužudęs p. Labanauskienės seserį ir pagrobęs iš jos pinigus. Jis bemat buvo sugautas, kankintas, toje pačioje vietoje, kur padarė nusikaltimą, pasmerktas ir naktį nužudytas, lavoną palikus apkloti sniegui. Dėl tokio neįprasto teismo teisėjams iškelta byla vyskupo teisme; kaltininkai prašė atleidimo, bijodami užsitraukti ekskomunikos bausmę. Jiems dovanota, neįprasto teismo iniciatoriui p. Labanauskui atlikus viešą atgailą kolegijos bažnyčioje ir lavoną perlaidojus kitoje vietoje. Iš Lietuvos grįžtantys švedų kariai kolegijos dvarams grėšė visišku sunaikinimu, tačiau generolo Stackelbergo dėka pasitenkinta 3000 auksinų kontribucija. Konfederaciją sudariusiai Sapiegų kariuomenei sumokėta 582 imperialai, kad kolegijos valdose neapsistotų dvi kariuomenės vėliavos. Maža to, iš Raseinių seimelio atvyko deputatai, pateikę vieno iš jėzuitų neapdairiai pasirašytą pažadą sumokėti 500 imperialų; nuo to išgelbėjo Draugijai palankus kariuomenės vadas Stanislovas Ruseckis. Po to dar teko nuo 244 dūmų sumokėti 488 imperialus kunigaikščio [Mykolo Servacijaus] Višnioveckio kariuomenei. Nepaisant negandų, kolegijos teritorijoje ir dvaruose buvo statomi arba remontuojami pastatai; iš kolegijos sklypo iškeldintos dvi ten gyvenusios davatkos.

1708 metai

Sausis atvėrė duris naujoms nelaimėms, kai iki šiol negirdėtos rekvizicijos ir kontribucijos pareikalavo maskvėnų kariuomenė. Pas jos vadą pasiūstas brolis jėzuitas buvo areštuotas; jis išlaisvintas tik sumokėjęs visa reikalaujamą sumą. Geriau sekėsi kreipusis į visos maskvėnų kariuomenės vadą [Anikitą] Repniną, kuris davė antspaudoatą raštą, iš tiesų išlaisvinusį kolegijos dvarus nuo mokesčių. Rusijos kariuomenę suerzino [Mykolo Servacijaus] Višnioveckio pergalė prie Joniškio, tad maskvėnai, grįžę į Šiaulėnus, dar labiau prislėgė tiek kolegijos, tiek ir bajorų valdas. Kolegijos rektorius, išgirdęs, apie gresiantį kalmukų pavojų, pats su kitais jėzuitais pasitraukė į

atokesnius ir saugesnius dvarus. Po savaitės kolegiją užpuolė kalmukai: jie viską griozdė, ieškodami bajorų deponuoto turto ir reikalaudami 2000 imperialų (rado tik 30), paėmė kieliką (vėliau buvo gražintas) ir žiauriai kankino t. vicerektorių, versdami pasakyti, kur užkasti pinigai. Galiausiai apiplėšė seserų benediktinių vienuolyną, kai kurioms seserims nuplėsdami drabužius ir išgabendami tiek aukso, sidabro, rūbų ir kitų puošmenų, kiek vos pajėgė paimti 300 raitelių. Kalmukams paliekant Kražius, ant tilto vos nenužudytas kolegijos vicerektorius leisgyvis grįžo namo. Pagrindines kolegijos valdas nusiaubė Trakų vaivados [Jurgio Stanislovo] Sapiegos daliniai, ten stovėję 9 mėnesius; negelbėjo nė vaivados tėvų, [didžiojo etmono Kazimiero Jono Sapiegos] ir jo žmonos, užtarimas. Tuo tarp šalia Kražių esančius dvarus nuniokojo Zavišos kariuomenė. Tokio blogio “autorius”, karininkas Piotrovskis, patyrė skaudų Dievo kerštą. Sapiegų daliniai drauge su švedais stovėjo iki birželio, kol senasis Sapiega juos iškviatė į Lietuvą. Seimas patvirtino Lylavėnų valdas, kurias užrašė Tverų tijūnas Palubinskis, Tilžės misijai, kuri jas ir perėmė. Taip pat misijai laimėtos ir kitos valdos, pašalinus jas užėmusius bajorus Montautą ir Montrimavičių. Metų gale dar teko sumokėti 185 imperialus švedų pulkininkams Rosenui ir Pliateriui.

1709 metai

Šie metai sunkūs ir visai Žemaitijai, ir Kražių kolegijai. Pirmiausia švedų kariuomenė reikalavo piniginių kontribucijų ir kolegiją labai nualino. Jai pasitraukus po pralaimėjimo ties Poltava, atsirado maskvėnai. Daugelis nualintų valstiečių paliko namus ir pabėgo, ieškodami maisto ir pragyvenimo miestuose ir miesteliuose, tačiau ir ten nerado trokštamo dosnumo, kurio nepakako tokioms minioms. Kolegija kasdien duodavo maisto (kartais – ir pinigų) ateinantiems prie vartų (jų dažnai susirinkdavo 200). Žmonės badavo, pjaudavo ir valgydavo arklius, net padvėsusius žvėris. Buvo atveju, kai išbadėjusios motinos nepasigailėdavo savo vaikų (viena tokia Šiauliuose nubausta mirtimi). Į Kražius iš gretimo kaimo su vaikais atkeliavusi motina, matydama juos mirštant badu, juos gelbėdama nusižudė pati. Kariuomenės žmonių nelaimės nė kiek nejaudino. Pačioje kolegijoje įsitaisė Preobražensko dalinys. Jis kolegiją kankino 5 mėnesius, kol pagaliau kitais metais patraukė į Rygą. Blogiausia, kad dar prasidėjo ir maras: metų pabaigoje po truputį plito, o kitais metais išsiplėtė ir apėmė taipogi ir Lietuvą. Kražiuose jis prasidėjo gruodį. Uždarius mokyklą, jėzuitai studentai ir magistrai bei keletas tėvų pasitraukė į Greitiškę, o kiti liko Kražiuose. Uždarius bažnyčią, pamaldos perkeltos į mokyklą, ten įrengus altorių. Ten pat persikėlė gyventi ir t. Laurynas Chelchovskis bei t. Karolis Daukantas, atsidėję dvasiniams patarnavimams. Stojus žiemos šalčiams ir marui atslūgus, visi grįžo į kolegiją, atnaujintos studijos. Nuostabiausia, kad šiais karo, bado ir maro baisumų metais gyventojų kolegijoje nesumažėjo: išvykus trimetį filosofijos kursą baigusiems studentams, juos pakeitė tiek pat asmenų – 6 retorikos studentai su savo dėstytoju. Prsidėjo ir antras moralinės teologijos dėstytojas, nes ankstesniais metais abejas paskaitas skaitė vienas profesorius. Bažnyčioje pastatytas puikus skulptūrinis Šv. Ignaco Lojolos altorius ir tokio paties darbo sakykla. Metų

pabaigoje 3 metų kadenciją baigusį t. Kristupą Einoravičių rektoriaus pareigose pakeitė t. Aleksandras Kaštelia.

1710 metai

Iki gegužės mėnesio kolegija buvo varginama maskvėnų kariuomenės pastočių ir kontribucijų; tuomet pajėgos pagaliau pasitraukė prie Rygos. Įsisiautėjęs maras beveik visai ištuštino kaimus: gausiuose miesteliuose kai kur liko vos vienas kitas gyvas valstietis. Gilvyčiuose iš 120 šeimų liko vos 2. Nelaimė neaplenkė ir kitų kolegijos dvarų; kai kuriuose kaimuose neliko nė vieno gyvo valstiečio. Metų pradžioje, marui pradėjus plisti, mokykla ir bažnyčia uždarytos; mokyklos pastate vėl ėmė veikti koplyčia, ten apsigyveno dvasiniams patarnavimams atsidėję t. Chelchovskis ir t. Brantas. Jėzuitai ėmė mirti maru. Tilžėje pirmasis kovo 1 d. pasimirė t. Juozapas Klibinskis, balandžio 16 d. – jį pakeitęs t. Laurynas Skšetuskis, birželio 1 d. – taip pat iš kolegijos atsijęs t. Karolis Daukantas, o galiausiai rugpjūčio 7 d. – t. Steponas Šimorovskis. Varnių misijoje, išklauses daugelio tūkstančių išpažinčių ir suteikęs ligonių patepimą, liepos 28 d. mirė t. Vilhelmas Burskis. Pačiuose Kražiuose rugpjūčio 2 d. mirė t. Laurynas Chelchovskis, patarnavęs ligoniams, o prieš tai džiova mirė gramatikos klasės magistras Juozapas Ilgevičius. Maru dar mirė t. Petras Rubševičius (rugpjūčio 10 d.), br. Petras Šeleikovskis (rugpjūčio 14 d.), br. Mykolas Pruškovskis (rugpjūčio 27 d.). Spalio 9 d. pasimirė ir pats rektorius t. Aleksandras Kaštelia. T. Albertas Griškevičius, patarnavęs ligoniams Tilžėje ir atkvieistas tą patį daryti Kražiuose, herojiškai mirė rugpjūčio 25 d. Paskutinis gruodžio 12 d. nuo senatvės mirė br. Jonas Pienevičius. Aukų būtų buvę ir daugiau, jei ne, kaip tikima, šv. apaštalo Tado, šiose nelaimėse paskelbto ypatingu kolegijos globėju, užtarimas: mat šalia mirė daugybė Kražių miestelėnų, mokinių bajoraičių, namų šeimynos narių. Bemaž po 4 mėnesių atgailos nuo jėzuito įžadų dėl negarbingo elgesio buvo atleistas brolis Jonas Dimševičius. Kražiuose kilę gaisrai sunaikino ir kai kuriuos kolegijos pastatus. Birželio mėnesį uždaryta bažnyčia vėl atidaryta tik spalio 25 d.; savo šventės (spalio 28 d.) proga joje pagerbtas kolegijos globėjas šv. apaštalas Tadas.

Kražių kolegijos 1705–1710 m. metiniai laiškai (Lith. 45 / Annuae Collegii Crosensis, 1705–1710, f. 199-202v)

1705 metai

Šiais metais išklaudyta 15451 išpažintis; 2 protestantai išpažino katalikų tikėjimą, o trečias paruoštas tai atlikti; 54 asmenys parengti mirčiai; 8 dienų dvasines pratybas atliko 6 primicijoms besirengiantys neopresbiteriai ir 10 benediktinių. Minėtus vaisius dar gausina liuteronų tėvų vaikai, besimokantys Kražių kolegijoje ir išpažinę katalikų tikėjimą.

1706 metai

Išklaudyta virš 13500 išpažinčių; 70 ligonių parengta mirčiai. Prie šių ir kitų išvardytų dvasinių vaisių reikia pridėti Tilžės ir Varnių misionierių laimėjimus.

1707 metai

Pakrikštyta 37 asmenys; išklaudyta 27293 išpažintys. Ruošdamiesi primicijoms, dvasines pratybas atliko 6 neopresbiteriai. Mieste ir kaimuose aplankyti 359 ligoniai (tarp jų – vienas dėl kalėjimo baimės savo vienuoliją palikęs, tačiau į ją norėjęs grįžti vienuolis, deja, miręs liuteronų valstiečio namuose). Pakrikštyti 2 žydai. 27 liuteronai ir kalvinistai išpažino katalikų tikėjimą (penki iš jų – katalikų tėvų vaikai, vienas – Karaliaučiaus universiteto etikos kurso studentas). Sutaikyta 40 besivaidijančiųjų. Gydoma šv. Ignaco Lojolos vandeniu. Du mokiniai įstojo į Jėzaus Draugiją.

1708 metai

Išklaudyta 20493 išpažintys; pakrikštyti 74 katalikų tėvų vaikai ir vienas žydas. Tilžėje ir kitose jėzuitų bažnyčiose 12 liuteronų išpažino katalikų tikėjimą. 251 ligoniui suteikta Eucharistija. Mirčiai parengta benediktinių abatė. Dvasines pratybas atliko neopresbiteriai ir benediktinės; 3 ir 8 dienų pratybas taip pat atliko ir dieceziniai kunigai. Sutaikyta 10 nesutariančiųjų; palaiminta 20 asmenų santuokų.

1709 metai

Dėl maro ir šiokiadieniais būta daug besimeldžiančių bei išpažintį atliekančių žmonių, o kunigai klausykloje kartais užtrukdavo iki pat vakaro. Žmonės gausiai rinkosi į pamaldas mokyklos patalpose, o du ten apsigyvenę tėvai kartais kiaurą dieną klausydavo išpažinčių. Iš viso išklaudyta 21580 išpažinčių (iš jų 1375 – viso gyvenimo). Vykta su misijomis į kaimus; jų metu pamokyti ir sakramentais sustiprinti 592 asmenys, krikščioniško tikėjimo pagrindų išmokyta apie 300. Mirčiai parengti 748 ligoniai. Nuo raganavimo, prietarų ir demono apgaulių atitraukti 75. Misijose pakrikštytas 51; Varnių misionierius jubiliejaus metu pakrikštijo ir vieną žydą iš Kantaučių. Sutuoktos 43 poros. 21 liuteronas išpažino katalikų tikėjimą (tarp jų – Piarnu vėliavininko Jono Pilsudskio žmona Eleonora Darata ir kita Eleonora, Tilžės pirklio Jono Viežbickio sutuoktinė, Klaipėdos miestietis Mykolas Michelau, už protestanto ištekėjusi ir katalikybę pametusi Elzbieta). Kilmingas Prūsijos gyventojas Lechmanas pasikvietė Tilžės misijos vyresnįjį į savo dvarą, esantį už trijų mylių, kad šis aprūpintų sakramentais 8 bajoro dvaro tarnus katalikus. Siaučiant marui daug Tilžės apylinkių gyventojų rinkosi į šv. Arkangelo Mykolo bažnyčią; daugelis jų prašė – ir ne veltui – švento vandens, žolynų ir smilkalų kaip priešnuodžio nuo kerėjimų ir ligų. Jonas Trusevičius, Livonijos taurininko sūnus, dvejus metus praleidęs retorikos klasėje, įstojo į jėzuitų naujokyną Vilniuje. 2 neopresbiteriai ir 3 kunigai atliko dvasines pratybas (tarp jų – kolegijos geradarys, kunigas Varanavičius, įpratęs kasmet atlikti 8 dienų pratybas). Kražių miestelio valdžia įtikinta iš pagarbos Nukryžiuotajam pakeisti kryžiaus formos gėdos stulpą įprastiniu. Prie kolegijos vartų dalintas maistas, duona ir pinigai vargšams ir elgetaujantiems. Jėzuitų rūpesčiu buvo renkami ir laidojami pakelėse gulintys bado ir maro aukų kūnai, kad jų nedraskytų šunys ir vilkai.

1710 metai

Išklaudyta 19702 išpažintys. 102 ligoniai parengti mirčiai; kai kurių jų kūnai palaidoti kolegijos duotos išmaldos dėka. Maro metu mirčiai parengti 3777 ligoniai. Balandžio mėnesį mirė nedoro gyvenimo Ašmenos taurininkas Kazimieras Viežbavičius: jis mirties patale atliko viso gyvenimo išpažintį, priėmė sakramentus, atlygino nuskriaustiesiems ir atsiprašė įžeistųjų; jėzuito patarnavimų paprašė ir susirgusi jo žmona, kilusi iš Puzinų giminės. 16000 atvykusiųjų iš Kuršo pamokyta krikščioniško tikėjimo tiesų ir paskatinta atlikti išpažintį. 297 kitų asmenų pamokyta tikėjimo tiesų. Daug pasakojama apie katalikybę išpažinusius liuteronus bei kalvinistus, o taip pat apie katalikų tikėjimą nekatalikiškoje aplinkoje (Kurše) išsaugojusią merginą. Gatvėje gulintiems ligoniams padėta maistu ir gyvenamąja vieta. 13 kūdikių pakrikštijo Varnių misijos tėvai ir kunigaikščio Čartoriskio dvariškis [?]. Palaiminta 16 santuokų; katalikų tikėjimą išpažino dvi Varnių gyventojos.

Historia Collegii Crosensis Societatis SSS

Anni 1693.

Supra consuetum numerum Personarum alere hoc Collegium incepit octo Rhetores Societatis, cum studium istud Piusco ad se translatum suscepisset. Rector duntaxat, qui suscepserat, brevi post impleto suo tempore, Successori locum et sollicitudinem reliquit. Porro Antecessor R. P. Matthias Shilunski, successor R. P. Hieronymus Burba fuit. Inter ipsa initia Rectoratus, suscepta cura adificiorum: in eum finem Laterificina non exiguo sumptu restaurata, cocti Lateres, amplementando Collegio, perficiendog' templo materiam subministraturi; ligneis praeterea asserculis compacta pergula versus culinam, in Refectorio valvae ad fenestras comparatae; in praediis hypocaustum, & stabulum pro pecoribus noviter sunt erecta. Lites etiam aliquot feliciter terminatae. Verum difficilius illa terminatu fuit, quam facta conspiratione rustici subditi Collegii moverunt, insolitam nescio quam libertatem sibi vendicando, proindeq' manet adhuc indecisa. Accessit infortunissima militum, eaq' frequentata exactio, quae non aliter, quam toties quoties ere, victualibusq' praebitis, veluti Cerberus obiecta offa, potuit placari. Facessivit etiam negotium Potostas Loci Ordinarii, ratione nostri Sacelli in pago Suidicensi. Numquam illud (ut fert memoria) seu ab Episcopo ipso, seu a Delegatis, Archidiaconis Decanisve ruralibus fuerat visitatum, hoc demum anno, annuente Illmo Loci Ordinario Decanus visitavit, tum eo titulo, quia ibi Sacramenta administrarentur, tum potissimum, quod olim Rndissimus quispiam Canonicus Samogitia ad illud Sacellum, pro animarum auxilio Legatum quoddam (ut illi obtendunt) fecisset. Igitur quod unicum restabat, contra illa visitationem, in Nuntiatura est deposita protestatio. Apparebat non obscure, hac occasione, iniquior erga nos Presu-
his

lis voluntas, verum alia felicior occasio illum placavit, aver-
sumq' non nihil animum conciliavit. Suscipiebat per Ferias Qui-
phania Neptis Illmi habitum Ordinis Benedictini, cui actui
dum tempellum Memorialium non sufficeret, nostrum templum
commodius praebebat theatrum. Dedit Nesti vestem Religiosam
ipse Praesul, in praesentia Illmi Capitanei Samogitiae Petri Pac-
sui ex Fratre Nepotis. Addebat Abbatia cum aliquot i Parthe-
none maioribus etate ac auctoritate, et frequenti nobilissimorum
hospitum corena. Peractis sacris caeremoniis; magnos illos Ho-
spites Antistitem et Capitaneum, cum plerisque aliis primariis
Ducatus eiusdem officialibus, in suburbano nostro praedio, men-
sa hospitalis excepit. Dicitur supra mensam tantis Conviviis per
unum e Rhetoribus Societatis Panegyricus, alter ab eisdem in-
scripto Illmo Episcopo redditus. Scenam praeterea iisdem ho-
spitibus P. Professor Rhetorices Externorum, in theatro Gymnasii
dedit. Quae universim officia, ad benevolentiam Illmi Episcopi con-
siliariam multum usui fuerunt. Hoc eodem anno fecit Professi-
onem Paduitorum Spirituum P. Stephanus Guskiewicz,
emiserunt primaevsa Novitii aliquot, qui pro Rhetorica venerant.
Diem ultimum obiit Andreas Dymitrowicz Paduator temporalis, u.
Februarii; et P. Michael Sicsiewicz 24 Aprilis. Coru vite compendia
extant suo loco. Pudentiam historiam Anni, qui petulanti factu annu
clavserunt Studiosi. Collata isti cum quibus Posensibus (ut fertur) opera
et consilio, tabernam in foro, quam sibi Iudaeus quispiam edificabat,
noctu diruerunt. Inquisitu in studiosos, quicumq' rei criminis invol-
ti, iuxta delicti proportionem sine mora puniti, ut omnis in poste-
rum turbandi in hoc negotio Collegii occasio praesinderetur.

Historia Anni 1694.

Gravior hic annus fuit ob aestum veris, pluvias aestatis, ad extremum
usq' autumnu continuatas, violentas demq' et ineluctabiles hyemis nives.
Terquam caeli aerisq' intemperiem, fruges maturee in campis et fenum ma-
gna ex parte comstruit, impedita agrorum consemminatio, & difficillima
lignatio fuit. Pisces quoq' in stagnis pondere glaciei, vastissima strage sub-
locati. His in angustiis, eandem personarum numerum sustentavit Col-
legium, et octo iterum Rhetores, nomenq' illorum Professore, ab omni alio
Collegii officio liberum. Sufecit quoq' Divina Providentia, necessaria ad ali-
moniam, praeventioribus solito per annum praesentem hospitibus. Illmo
Capitaneum Samogitiae, privata praedio excepit P. Petera semel. Illmo
ac Illmo suffraganeum Samogitiae, cum tribus Canonis et Perillustri

R. Dns. Mareschalis Wilkomirienis, pluribus Clericis ac aliis ho-
 spitibus in triclinio semel, eo die Quadragesimae, quo nostris
 sacros Ordines in cubiculo calido, profugatis iam viribus opti-
 mus Senecio conferebat. Porro nostri Theologi Vilnenses,
 unavice sex, altera quinque in Samogitiam Sacris Ordi-
 nibus initiandi venerant, utriusque excepti humanissime, et
 viatico victualibusque pro itinere adiuti. Suscipiebant cum
 primis Sacros Ordines, septem ex Ordine Praedicatorum, Vil-
 nenses alii, alii Posieynenses, omnes mensa in nostro Tri-
 clinio adhibiti, et pro via etiam non nullis de viatico et esculen-
 tis provisum. Eadem Caritas praestita, sex Franciscanis
 Conventualibus, qui pro Sacris Ordinibus post Pentecosten
 Vilnae, cum singulari sui Superioris commendatione venerant,
 Tribus item Ordinis Minorum de Observantia, et Clerico Seculari
 praeter mensam et victum, cubicula etiam per duos dies in Colle-
 gio habuerunt. Denique per has Ordinum occasiones, tum alias, ho-
 spitibus tam nostris, quam aliis Religiosis, Pericis, Secularibus, frequen-
 ter hospitalitas praestabatur. Non defuit vicissim Divina Bonitas Allegia
 praeterquam enim, quod singulari eius providentia, praedium Suburbanum
 a praesentissimo incendio periculo est servatum: impensibile Allegia turri-
 cula lignea, in illamque ex loco abstruso et penitus incommodo, transla-
 tum horologium: melendinum a suavis rotis, in quodam pago no-
 stro extractum, senibusque novis circumdatum: accesserunt insuper
 Collegii possessioni, aliqui agri, ex pio Legato, mille florenorum a quodam
 nobili cum sua consorto, istis in agris nobis inscriptorum. Sepulta est
 in nostro templo, quae inscripserat Benefactrix, et consanguinei
 frugali mensa tractati. Obiit etiam alter magnus Collegii ami-
 cus, et aequum visum est, ut nostro in templo, tumulum Johes, no-
 stris suffragiis juvaretur, et sollemnibus honoraretur caelestibus
 qui dum viveret, Societati et animo, et hinc spera impensa faucebat.
 Hic idem annus ultimum vitae diem attulit Illmo Episcopo, pro
 cuius depositione, tres ex nostro Collegio, quinque funes cum
 sacrificiis adfuerunt, Vormis in Cathedra Samogitiae. Secuta
 est fatum Sui Angliis Missionarius Vormensis et Superior Mis-
 sionis 14 Aprilis, P. Casimirus Dormont, interiecto aliquot
 hebdomadarum spatio defunctus. In Collegio etiam P. Pau-
 rentius Triborvitz navus et devotus Operarius, ipso die Ssmi
 Corporis Christi, suo Calitum debitas (ut fas est sperare) e corpore mor-

tali evolavit; utriusq' vitas suo dabimus loco. Fecit gradum Sacerdotio Spiritualem hoc anno Petrus Puzyna; Temporalium Sacerdotiorum Petrus Woutkiewicz, et vota simplicia, primum nunciarunt, aliquot ex noviciatu Neo-Rhetores.

Anni 1695.

Sat gravem nonagesimum quartum annum, ob malignitatem hyemis, nivibus immensis memorandae (causa ultra solitum durantes et seminatas fruges, putrefecere; et pro seminandis inhabile solum reddidere) gravior nonagesimus quintus est subsequutus. Esta enim aestate continuatae veluti e' cataractis Caeli pluvia, aequo Collegii, colonorum, ac totius Samogitiae, frumento agros, pabulo pecorum prava viduarunt. Hinc ingens sterilitas, defectus panis, et per concomitantiam, raro audita omnium rerum successit caristia. Frumentum non modò pro victu, verumetiam pro consecratione, non ex horreo, ut ante solebat, sed ex deposito Collegii, cum ingenti difficultate, quia ultra Nemanem ex Prussia, idè, iniquissimà viâ conquisitum. Audere malum exactiones militum vulgo discretionis, ac indiscretissime: cum quid quid parca Ceres, armorum et proventuum imperhuerat, id fore totum pro offa occudendo famelicò ori, transeuntibus nostris pagos cesserat. At non hic firmis maturum, extincti pisces ad initium utriusq' hyemis in stagnis, furto sublatis magna ex parte, in domesticis ad potendam situato promptuario. Ad has tamen redactum angustias Collegium pro Rhetoricis Societatis quos biennio aluerat, suscepit Professores et Scholasticos nostros, Auditores morales Theologiae. Non cessatum à preparatorie materiarum, pro Cateto Collegii ex mun. perficiendo: imò pro hoc, solida magno cum labore, parva sumptu educta fundamenta. Adificium ad latera edificium ligneum, pro communi omnium erectum commoditate. Pedes ad arcem familiae humiliorum Chientioribus famulis ad nocturnas in Civitatem excursions patens ianua ad Sulnas in altum elevata et restaurata. S. Patris solennitas, in frequentia nobilium officialium (quibus etiam hospitibus est proposita mensa) celebrata. Lites multorum annorum (grave superiorum cervicibus impendens saeculum sumptuumq' vorago, amabili terminate compositione. Exercitia Monialibus aliquoties tradita. Fecit Professionem & votorum P. Wilhelmus Bunsli, sic Purificationis BVM. Illius Loci Ordinarius Joannes Kruppin noviter inauguratus, brevi post occupatam Pontificiam. Idem Dyfemius redux, in vicum templum nostrum, in quo à P. Professore Rhetorice, subsequentibus salutationibus à Juventute Studiosa exceptus panegyri, à P. Rector, praemittente, tum pridie, tum superioribus diebus, omne humanitatis officium solenni honoratus prandio. Altare Congregationis Annuntiationis B.V. Mariae maiori ex parte, liberalitate Benefactorum deauratum, brevi totum deaurandum. Coronidem Historia imponat, coronis vite Patri Jacintho Siemionovitz, sacro Parasceves die imposita. Eo vixit ille vitam, quo Servator Gentis humanae quam pro nobis amisit, optima functus morte, quia cum expirante Domino expiravit.

Annuae Littere Collegii Grosensis 1693.

Ducatus Samogiticus maxime qua Collegio Grosensi circumiacet agrum Domini ab Aerescon zisanis opera potissimum nostrorum Patrum redurgatum magis, quam alie Litvane Provinciae. Inde ad templum nostrum tanta frequentia, tanta Sacramenti Penitentiae frequentatio, ut non tantum festis praecipuis Christi, Sanctae Virginis et Divorum Tutelarium, verum etiam simplicibus quibus per annum Dominicis per sepe Patres ad horam unam et alteram post meridiem, passim ad ipsam duodecimam meridianam, satis negotii pro tribunali intermis habuerint. Diebus etiam profestis frequenter ad infirmos evocandus, et quidem eo numero, ut operarii domestici non sufficiens indigentium multitudini, debuerint non raro annuere sociis in scholarum cultura desiderantibus, quatenus veniret et iuvarent. Unus ex nostris sacerdotibus ad Parochiam quandam in auxilium animarum Jubilei tempore invitatus, insignem operam Parocho labori illi succumbenti praestitit. In articulo mortis alia ab annis 15, ab a duodecim sacrilegi concessa inducite sunt, ut tam sincere resipiscerent, quam cum fiducia, illas irritas Confessiones corrigerent. Catholica matrona, sed heterodoxo marito nupta, rationibus temporalibus persuasa, eidem marito auctor erat, ut suis in erroribus computresceret. Et haec pro sacro tribunali etiam sacrilegam persuasionem est dedocta. Exercitia Spiritualia, tradita sunt aliquot sacerdotibus secularibus, item aliquot Sanctimonialibus Benedictinis, ex quibus una fuit Senatoria orta, stonmate, que in nostra templa, maximo nobilitatis confluxu, uno e nostris concionante, praemissa prius coram nostro generali confessione, e manu Illustissimi Loci Ordinarii, sacrum velum suscepit, ut immutetur in historia Collegii.

Annus 1694.

Continuati in vinca Domini Sabaoth labores, non sine eiu dem benedictione et fructu cesserunt. In confessionalibus eadem penitentium frequentia, affixas tenuit confessiones, ut via non pra labore martyres. Adm ad caeleste Epulum diebus plenioribus confusus, imo profestis etiam ea vigebat devotio, ut rara dies sanctoribus huius convivio careret. Quaedam misero promota, excursum per sepe ad

infirmos. Cornensis statio sanctis laboribus institit, invidiam
morum infirmorum, morientiumque indigentiae, propriae vitae per-
riculo per incommodaviarum inserviendo. Solum ad civi-
tatem haereticam gravitate possessam, bis instituta missio, ma-
gna catholicorum illic degentium utilitate et congratulatione;
ne; obmurmurantibus et sementibus ne quidquam hostibus
sides. Vacillantes in fide multi bene consolidati, maxime
duae personae nobiles, olim ex haeresi conversae, quia non-
dum in fide altas egerant radices, omni vento impulse nau-
tabant, earum altera in confessione sacramentali, altera per
occasionem infirmitatis corporalis, animo quoque est confir-
mata. Semiculus quidam ad eiurandum Calvinismum
instructus, et publice erroris inveteratos revocavit, praemis-
sa confessione totius vitae, subiuncto epulo Eucharistico.
Alter etiam quidam ex Calviniana perditione, gremio Eule-
siae est restitutus. Confessiones generales excepta circiter
15, ex tota vita sacrilega, a multis annis repetitae circiter
30. Bestialitatis vitio insueti, nostris demum industriis
sapere tandem, et animarum suarum periculum edoctus duo.
Carnis sordibus inhabitatus, ad meliorem frugem revocatus
ex pluribus duo; quorum utriusque corruptela enormior,
ita postea fuit conversio antemior. Ad concubinas ejici-
endas inducti 3, males artes, quibus Damoni operabatur
doctus unus. Ad primam Confessionem rudis et par-
vulus, praeter alios plurimos, notantur instructi 50. Ad odia
et inimicitias deponendas profecti multi, maxime vero
inter & paria hostium, reparata concordia, et pacis sta-
bilitate. Turrim alii a diversis vitiorum consuetudinibus
deterriti, et remediis congruis, contra vitia obarmati.
Duae immodice mulieres, maleficiis per calumniam accusatae
et iam vivi-comburis devote, nostris operis ad vitam et fa-
mule restitutionem vindicatae. Exercitia spiritualia S.
Patris, Perillustri quidam Canonicus Samogitia per octi-
dum

diuum fecit. Alius Presbyter, in iisdem se splatans
primam Hostiam exercuit. Duo Neomystae, triiduaana rez
collectione, ex his duo in nostro templo, et a nobis infor-
mati, primo sacrificarunt. Duo iuvenes egregii, San-
ctis desideris inuitati, et 7 Sanctimoniales, octiduaana ere-
mo sunt exulti. Ad mortem naturalem rite dispositi
septem. Caetera ad proximorum auxilium praestita,
et perpessa, accuratius connotauit, ob cuius amorem et
honorem suscipiebantur.

Anno 1695.

Sterili hoc in anno, quam uberes Collegium nostrum, in hoc
reum aeternitatis transmisit fructus, vel ex sequenti pateant
legendi elenchis. Confessiones audite 16560, in quibus
a pellicatu et inveterata peccandi consuetudine abstra-
cti, idemq; ad serium emendationis propositum induiti
100. Et numerum illorum, decrepitate aetatis senectio, antiqua-
te infamis incestu, lacrymis prioris uitae eluens turbitu-
dinem, in nouitatem Filiorum Dei, cum Nicodemus est re-
novatus. Quidam e profunda ignorantiae nocte, qua
in mysteriis fidei satidua caligauerant, in plenitudinem
scientiae diei sunt educti, circiter 67. Annam Sacram
exomologesin rite faciendam plene edocti 66. Veternum
confessiones, a plurimis annis non confessi excusserunt
triginta. et bestialitatis habitus auocati 14. Ab haeresi 3
absoluti. Sacrilegia in candorem uitae Christianae com-
mutata 25, ad restitutionem, notabilis damnificandis factis
inducti triginta. Unus ab homicidio, alter ab incendio per-
petrando finaliter absteritus. Quidam studiolorum ad ha-
resim procliuis in sancto proposito confirmatus. afflictus bla-
stem praebitum 16. Ochia mutua inter 26 fuita. Quidam
matrona ad celibatum animata. Doctrina Christiana,
tum in nostro, tum in alijs templis, magna in presentia
audi auditiis habita. Deuotio ad Hismam V.M. dictus
Sabbathinis, ad P. Patrem feris edis, ad S. Xaverium

feris bñ, non modo à literaria iuventute, verum etiam
ab caeteris, mira pietatis continuata studio. Infirmi et
moribundi in viam aeternitatis dispositi, Sacramentisq; mu-
niti 33. In missione Wornensi, praeter impigros in vine
Domini Cultorum labores speciale id occurrit notandum.
Caelo Concionatoris illius loci Immaculata Conceptio B. viri
promulgata e Cathedra, cum meruit apud pium auditorem
affectum, ut quidam equè sapientia ac auctoritate gri-
mus Canoniorum impensè expetent, eundem Dominum
suae gloriam sepius promulgant. Tyhenis m. d. in
medio fraude nationis, quia haeretica, ubi cum ingenti su-
livore, heterodoxorum bis instituta. In sacris pulchris
quo Caelo si declamatum, per centurias ad locum Tribuna-
lis accurrentes, sunt locuti penitentes. In eodem, quon-
dam indecessus operariorum desudaverit labor, usq; ad
zdam à meridie interduum diebus plenioribus, pro-
tracta sunt testata confessiones. In scholis quantum
industrius Praeforum laboraverit Caelus, monstravit doc-
eximius, usq; rarus in spiritu profectus, ut ex una schu-
la ubi iudones, ad sazarum vulgaverint officia Religio-
num: ex aliis pleriq; vel perfectiorem vivendi seculanum
sacerdotum eligerent hominum vel aetiorum medita-
rentur sub signis Christi, efficaciter, quia solliciti, usq;
in dies repetitis votis, inire viam: canone eam in itin-
modo ex parte sacrorum Dominiciorum patet ianua.
Plura Caelo comparata lucra si quis nosse cupit,
recurrat ad h. erum vite, inveniet ex ibi accur-
tius amata, quae segnior hic amittit calamitas.

Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras

Kolegijos g. 5, LT–86282, Kražiai, Kelmės r.

Tel. (fax.) (8-427) 58 148

el. paštas: kraziukc@kraziai.lt

svetainė internete www.kraziai.lt

